

GOVERNMENT OF INDIA
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

Class No.

Max

343

Book No.

I 371C

N. L. 38.

MGIPC-84-38 LNL/56-22-5-57-50,000.

Honble Sir.

allow me to
present this humble token
of my respect towards you
and to subscribe myself

Your most obedient

Fannie

15 February

1840

Servant

Fanny in Baltimore

Honble Mr Justice Gibbs

NATIONAL LIBRARY.

This book was taken from the Library on the date last stamped. A late fee of 1 anna will be charged for each day the book is kept beyond a month.

N. L. 44.

MGIPC—84—20 LNL—6-12-49—10,000.

186c-8.

282.41

MARATHI.
CODE OF CRIMINAL PROCEDURE.
ACT No. XXV OF 1861
AS AMENDED BY
ACT VIII OF 1869.

CONTAINING

All the principal Rulings of the late Suder and present
High Courts of the three presidencies, with the author's
own notes and others taken from several authors on
the subject.

TOGETHER WITH

The District and Village Police Acts, the whipping Act,
and forms of process to be observed by the criminal Courts.

BY

NARAYEN BALKRISHNA

ALIAS

ROWJEE BHAJEKER

PLEADER AND GOVERNMENT PROSECUTOR TANNA DISTRICT

(Registered under Act XXV of 1867)

First edition

POONA

Printed at the 'Dnyan Prukash' Press.

1870.

फौजदारी काम चालविण्याविषयी कायदा.

आक्त २५ सन १८६१, सन १८६९ चा आक्त ८ याजवरून
दुरुस्त झाल्याप्रमाणें.

तीनही हायकोर्टांचे उपयुक्त ठराव व सरक्युलरें व अभिप्राय व इतर ग्रंथकारांचे
उपयोगी अभिप्राय व ग्रंथ कर्त्यांचे अभिप्राय यांच्या त्या त्या कलमावर
टीपांसुद्धा.

पोलीस आक्त व फटक्यांचा आक्त या सहीत.

हा ग्रंथ

नारायण बालकृष्ण चितळे ऊर्फ रावजी भाजेकर

बकील व सरकारी "प्रासिक्युटर" निव्हा ठाणें

याणीं केला,

वो

पुणें

ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत छापला.

सन १८७०

(हा ग्रंथ सन १८६७ चा भाक २५ प्रमाणें रजिटर केला आहे.)

THE NATIONAL ARCHIVES

RECEIVED BY MAIL 12 23 25 1971

RECEIVED BY MAIL

Mar

343

I 371C

PREFACE.

During my practice at the bar of the Criminal Courts of several Districts, I often felt the great want of a comprehensive commentary on the Criminal Procedure Code. The procedure followed under similar circumstances varied not only in different Districts, but also in Courts in one and the same District. The law was interpreted differently in different Courts, and in very many instances the result was actually a failure of Justice, especially in Courts presided over by officers unacquainted with English. To an officer acquainted with English, there are many facilities for acquiring a correct knowledge of the law as expounded by the highest authorities. But the case of those who do not know English is very different and difficult. Several of the older among these officers are unable to understand and appreciate the scientific, elaborate and in a measure, novel composition of the Code. Besides, there are, at present no works in Marathi to help them. True some of our vernacular Newspapers are doing good service by publishing from time to time some of the decisions passed by the High Courts, and there are also some periodicals issued by the Native Press with a view to help the Courts and practitioners unacquainted with English. But independently of the fact, that these publications contain expositions of the law on such points only as come before the higher Tribunals from time to time, and that to render the information useful for purposes of ready reference, it requires to be carefully arranged in the order of the sections of the Code there is the further misfortune, that a large number of these practitioners and others do not subscribe to these publications at all.

Under these circumstances, it has long been my desire to prepare a commentary on the Criminal Procedure Code, or to speak more correctly, to bring out an annotated edition of it calculated to place in an easy and intelligible manner before the public the law of Criminal Procedure as explained and interpreted by the High Courts. I therefore went carefully over the published decisions of the several High Courts. I perused and compared the English commentaries that have hitherto appeared. I consulted English law books wherever they appeared

to throw light on the subject; and I thus prepared a body of notes touching every point of importance, that has hitherto become the subject of discussion and decision. With the help of these notes, and those taken by some of my friends in the course of their duties on the Bench or at the Bar, I completed last year my commentary or annotation on the late Criminal Code (Act XXV. of 1861); but as the work was about to go to the press, it was announced that the Code was soon to be amended by the Legislature. It was therefore thought desirable to postpone the publication till the appearance of the amended Code—Act VIII of 1869 (containing the amended Code) has now been passed. The alterations rendered necessary by the New Enactment in my original manuscript have been very carefully made; and I now offer the work to the public in the hope that it will be found to supply a pressing want.

The Code has been published in a consecutive and complete form, i. e. the Sections of Act 25 of 1861 which have been repealed are altogether omitted. The new Sections or parts of Sections of Act VIII of 1869 have been inserted in their proper place, verbal alterations or additions &c. have been carefully introduced; and every attempt has been made to render the edition of the Code as perfect as possible by the introduction in the proper place of all alterations required by the latest notifications &c. This in itself is an advantage; for the copies published hitherto contain only the amendments; and comparison and collation have to be made before one understands clearly the law as it now stands. India is to be congratulated on possessing such a comprehensive and excellent code of criminal Procedure; for under it prosecutions can no longer have for their object that plunder of both complainant and accused by the prolongation of trials.

In an appendix the District and Village Police Acts, the Whipping Act and all the forms are given.

An index *rationale* of each chapter and section has been appended. No pains have been spared to make the work as useful and correct as possible; still as this is my first attempt at authorship, it is likely that several mistakes may have crept into the work, for which I solicit the indulgence of the profession.

Tanna, 22nd December 1869.

N. B.

प्रस्तावना.

अनेक जिल्ह्यांतील फौजदारी कोर्टांत मी वकीलीचें काम केलें त्यामध्ये मला अनेक प्रसंगां असैं दिसून आलें कीं, क्रिमिनल प्रोसीजर कोड (फौजदारी काम चालविण्याचा कायदा) ह्या कायद्यावर चांगली टीका नाही ती असणें फार अवश्य आहे. माझ्या पाहण्यांत आलें कीं, निरनिराळ्या जिल्ह्यांच्या कोर्टांतून सारख्या खटल्यांत निरनिराळ्या रीतीनें काम चालतें इतकेंच नव्हे तर एकाच जिल्ह्याच्याही निरनिराळ्या कोर्टांतून निरनिराळ्या रीतीनें काम चालतें. निरनिराळ्या कोर्टांतून कायद्याचे निरनिराळे अर्थ करतात ह्यामुळे अनेक स्थलीं न्याय होण्याचा चुकतो; विशेषें करून ज्या अधिकाऱ्यांस इंग्रजी भाषेचें ज्ञान नसतें त्यांच्या कोर्टांत अशी गोष्ट फार घडते. ज्या अधिकाऱ्यांस इंग्रजी येतें त्यास कायद्याचें खरें ज्ञान होण्याच्या व थोर थोर ग्रंथकर्ते जे त्याविषयी सांगतात ते समजण्याच्या पुष्कळ सोयी आहेत. पण ज्यास इंग्रजी येत नाही त्याची स्थिति फार निराळी व कठीण होय. अशा लोकांमध्ये जे जुने आहेत त्यांपैकी कित्येकांस तर ह्या कायद्याची काहीं अंशी जी नवीन व शास्त्रीय रचना आहे ती व तो कायदा करण्यास जे श्रम पडले त्याची योग्यता ही बिलकुल समजत नाहीत. बरें मराठी भाषेत तरी अशा लोकांस मदत होण्यासारखे ग्रंथ आहेत म्हणवें तर तेंही नाही. आतां हे खरें कीं, आमच्या मराठी वर्तमानपत्रांतील काहीं पत्रांमध्ये हायकोर्टांच्या निवाड्यांपैकी काहीं वेळो वेळीं छापलेले असतात व त्यांपासून फार उपयोगही होतो. तसेंच ज्यांस इंग्रजी येत नाही अशा कोर्टांस व वकीलांस उपयोग व्हावा म्हणून नियमानें काहीं काहीं नेमलेल्या वेळीं लहान लहान मराठी पुस्तकेंही छापलीं जातात. पण ह्यामध्ये जे मुद्दे हायकोर्टांपुढें गेले असतील त्यांचे मात्र कैसळे दिलेले असतात. तसेंच ह्यांतील माहिती पाहिजे तेव्हां मिळण्यासारखी ह्या कायद्याच्या कलमांच्या अनुरोधानें त्यांत विषयाची व्यवस्था केलेली नसते. बरें हीं पुस्तकें व वर्तमानपत्रें घेणारे तरी पुष्कळ अमावे तेंही नाही. न घेणारे फार ह्यामुळे त्यांचा व्हावा तितका उपयोग होत नाही.

ही स्थिति पाहून फार दिवसांपासून मला अशी इच्छा उत्पन्न झाली कीं, क्रिमिनल प्रोसीजरच्या कायद्याची एक टीका लिहावी व ह्या कायद्याची सटीक एक आवृत्ति छापवी म्हणजे तेणेंकरून हायकोर्टांनीं ठरविलेल्या फौजदारी कायद्यांतील गोष्टी स्पष्टपणें व सोप्या रीतीनें लोकांस समजतील. ह्या हेतूनें निरनिराळ्या हायकोर्टांचे निवाडे मी लक्षपूर्वक वाचले. त्या शिवाय आज पर्यंत ज्या इंग्रजीत टीका

फौजदारी काम चालविण्याच्या रीतीविषयी कायद्यांतील विषयांची अनुक्रमणिका.

बाब.	कलम.	पृष्ठ
१ लक्षणांविषयी	२	२
२ फौजदारी कोर्ताच्या अधिकाराविषयी	२१	७
३ प्रथमारंभीचे नियम	४३	२५
४ समन्साविषयी	६४	४७
५ वारंताविषयी व ते बजाविण्याविषयी	७६	५८
६ वारंतावाचून धरण्याविषयी	१००	६९
७ पळून जाणे व फिरून धरणे ह्यांविषयी	११२	७७
८ झाडा घेण्याचे वारंताविषयी	११४	७९
९ पोलिसांनी करावयाचा जो पूर्वीचा तपास त्याविषयी	१३३	८८
१० अपमान व हुकूम न मानणे ह्यांविषयी	१६३	१०८
११ अमुक अपराधांविषयी खटली चालविणे	१६६	११३
१२ ज्या अपराधांची चौकशी करण्याचा अधिकार सेशन कोर्तास आहे त्याविषयी माजिस्त्रेतास करावयाचा जो पूर्वीचा तपास त्याविषयी	१७९	१२७
१३ चार्जाविषयी	२३३	१६७
१४ ज्यांची चौकशी करण्याचा अधिकार माजिस्त्रेतास असून ज्यांत फिर्याद झाली असतां वारंत करण्याचा अखत्यार आहे अशा खटल्यांविषयी	२४८	१७७
१५ ज्या खटल्यांची चौकशी करण्याचा अधिकार माजिस्त्रेतास असून ज्यांत फिर्याद झाली असतां प्रायः समन्स केले पाहिजे अशा खटल्यांविषयी	२५७	१८५
१६ ताब्यांतील माजिस्त्रेतापुढे व्हावयाचे तपास व चौकशा ह्याविषयी	२७३	१९६
१७ ज्या जागेत पूर्वी करावयाचे तपास आणि चौकशा होतात ती जागा उघड कोर्ट आहे ह्याविषयी	२७९	२०१
१८ लोकांचा स्वस्थपणा राखण्याबद्दलचा मुचलका व जामीन ह्यां विषयी	२८०	२०२
१९ चांगल्या वर्तणुकीविषयी मुचलका व जामीन	२९५	२१०

नाव.	कलम.	पृष्ठ.
२० विशेष ठिकाणच्या पीडाविषयी	३०८	२१६
२१ बायका व मुलें ह्यांच्या पोषणाविषयी	३१६	२२३
२२ जमिनीची वहिवाट किंवा काहीं जमीन अगर पाणी ह्यांच्या भोगवट्याचा हक्क ह्या विषयीच्या तंट्यांवद्दल	३१८	२२६
२३ जुन्या आणि आसेसर ह्यांविषयी	३२२	२३०
२४ मद्रास इलाख्यांतिल ताब्यांतले नज्ज आणि प्रिन्सिपाल सदर जमीन ह्यांविषयी	३५५	२४५
२५ सेशन कोर्तापुढें चौकशा	३५९	२४८
२६ अपराधाविषयी ठराव, शिक्षेविषयी ठराव, व शिक्षेचा हुकूम	३८१	२६७
२७ वेड्यांविषयी	३८८	२७६
२८ इतर कोर्तांनीं ज्याला विचारावें ह्या संबंधानें सदर कोर्त	३९८	२८२
२९ तपासणी करणारे कोर्त ह्या संबंधानें सदर कोर्त	४०२	२८४
३० अपिलें	४०७	२८९
३१ साधारण नियम	४२९	३०५

फौजदारी काम चालविण्यांच्या रीतीविषयी कायदा.

कलमांची अनुक्रमणिका.

संक्षिप्त नाम	कलम.	पृष्ठ.
संक्षिप्त नाम	१	२

बाब १.

लक्षणाविषयी.

शब्दांचा अर्थ	१	२
ब्रिटिश इंडिया	३	२
विशेष कायदा	४	२
स्थलविशेषाचा कायदा	५	२
जंगम माल	६	३
वचन	७	४
लिंग	८	४
तपास केला व निकाल केला	९	४
लिहिलेले	१०	४
फौजदारी कोर्ट	११	४
न्यायाचे कोर्ट	१२	४
सेशन कोर्ट	१३	५
जिल्ह्याचा मानिखेत	१४	५
मानिखेत	१५	६
मानिखेताचा अधिकार	१६	६
मानिखेताचा काही अधिकार	१७	६
जिल्हा	१८	६
जिल्ह्याचा विभाग	"	
सदर कोर्ट	१९	७
वर्ष, माहिना	२०	७

वाच २.

फौजदारी कोर्ताच्या अधिकाराविषयी.

फौजदारी कोर्तांनी कोणत्या अपराधांची चौकशी करावी	२१	८
ह्या आकटास जोडलेल्या कागदांत सांगितलेल्या अपराधांची चौकशी कोणत्या कोर्तांनी करावी, आणि कोणत्या मर्यादांच्या अंत त्या कोर्तांस शिक्षा देण्याचा अखत्यार आहे	२२	८
मेशन कोर्ताचा अधिकार	"	
मुंबई इलाख्यातील अपिस्टंट सेशन जज	"	
जिल्ह्याच्या मानिस्त्रेताचा अधिकार	"	
पहिल्या वर्गातील ताब्यांतील मानिस्त्रेतांचा अधिकार	"	
दुसऱ्या वर्गातील ताब्यांतील मानिस्त्रेतांचा अधिकार	"	
मानिस्त्रेताचा अगर ताब्यांतील मानिस्त्रेताचा अधिकार कोणाला देण्याचा अखत्यार इलाख्याच्या सरकारास आहे	२३	१३
मानिस्त्रेत नेमण्याचा आपल्या अधिकार दुसऱ्यास देण्याचा अखत्यार इलाख्याचे सरकारास आहे	"	
जिल्ह्याचे मानिस्त्रेताचे रिकामे झालेले हुद्यावर स्थानापन्न होणे	"	
जिल्ह्याचे मानिस्त्रेताची अधिकाराची स्थलसीमा ठराविण्याचा अखत्यार	"	
जिल्ह्याचे विभाग मानिस्त्रेतास नेमून देण्याचा अधिकार	"	
अंमलदारास दुसरेकडे पाठविले असता त्याचे अधिकार तसेच राहतील	"	
अधिकारांत फेरफार किंवा रद्द करण्याचा अधिकार	"	
जिल्ह्याचे मानिस्त्रेताचे ताब्यांत सर्व मानिस्त्रेत आहेत	"	
जिल्ह्याचे मानिस्त्रेताचे कित्येक अधिकार दुसऱ्यास देणे	"	
ज्या मनुष्यांस मुद्दाम माफी मिळाली आहे ती खेरीज करून सर्व मनुष्यांवर फौजदारी कोर्तांचा अधिकार चालवा	२४	१५
अमक्या ठिकाणी अगर अमक्यापासून जन्मल्यामुळे फौजदारी खटल्याची माफी कोणाला नाही	२५	१६
परंतु	"	
ज्या जिल्ह्यांत अपराध झाला असेल त्यांतच प्रायः त्याची चौकशी करावी	२६	१६
परंतु	२६	१६
ज्याच्या अधिकाराच्या हद्दीत कस्य झाले अगर जीत त्याचा परिणाम झाला तीत त्याची चौकशी करण्याचा अखत्यार	२७	१७
साक्ष करणे	२८	१८

	कलम.	पृष्ठ.
सरहद्वीवर केलेला अपराध	२९	१८
वाट चालताना वगैरे केलेला अपराध	३०	१८
चोरीचा माल घेणे वगैरे	३१	१९
चोरून नेलेले मनुष्यास लपविणे वगैरे	"	
ठग असणे वगैरे	३२	२०
कैदेची कायदेशीर शिक्षा भोगीत असतां तीतून पळून जाणे	३३	२१
तपास कोठें चालावा ह्याचा संशय पडल्यास, सदरकोर्तीने निर्णय करावा. एका कोर्तातून खटलें काढून दुसऱ्या कोर्ताकडे पाठविण्याचा अखत्यार	३४	२१
सदरकोर्तास आहे	३५	२२
ताब्यांतील कोर्तातून खटलें काढून आपल्या हुजूर आणून चौकशी करण्याचा किंवा ताब्यांतील एखाद्या दुसऱ्या कोर्ताकडे पाठविण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास आहे	३६	२२
सुप्रीम कोर्तापुढे चौकशी होण्याकरितां पाठविणे	३७	२३
सेशन कोर्तापुढे अगर सुप्रीम कोर्तापुढे चौकशी होण्याकरितां खटली तयार करण्याचा अखत्यार ताब्यांतील माजिस्त्रेताला देण्याविषयी. राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणाऱ्या युरोपियन लोकांस चौकशी होण्याकरितां पाठविण्याचा अखत्यार जस्टिस आफ् द्वा पीस ह्यावाचून कोणाला नाही	३८	२३
व्या अपराधाची चौकशी सुप्रीम कोर्ताने करावी तशा अपराधाची फिर्याद राणीसाहेबांची प्रजा म्हणविणाऱ्या कोणा युरोपियन मनुष्यावर झाली असतां कसे करावे	३९	२४
राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणाऱ्या कोणा युरोपियन मनुष्यावर फिर्याद झाली असतां ती कितीएक ताब्यांतील माजिस्त्रेतांनीं ऐकू नये	"	
जस्टिस आफ् द्वा पीस नाही अशा कामगाराने युरोपियनास धरिले असतां कसे करावे	४१	२५
तिसरा चार्ज राजा ह्याच्या कारकिर्दीतल्या १२ व्या वर्षांतील चासर १५५ म्हणून जो आक्त आहे ह्यांतील कलम १०५ ह्यात व सन १८५३ चा आक्त नंबर ७ ह्यात दिलेल्या अधिकारास ही बाब लागू नाही. परंतु	४२	२६

बाब ३.

प्रथमारंभाचे नियम.

त्या वेळेस चालू असेल त्या कायद्याच्या अन्वये फिर्यादी व साक्षीदार ह्यांच्या साक्षी घेतल्या पाहिजेत	४३	२६
--	----	----

	कलम.	पृष्ठ.
केलेले नुकसान, सरावी, वगैरे भरून देण्याकरितां दंडापैकी काहीं रक- म देण्याचा अखत्यार कोर्ताला आहे	४४	२७
दंड न भरल्याबद्दल कैद	४५	३०
परंतु	"	
दोन अगर अधिक अपराध कोणावर शाबूत झाल्यास शिक्षा कशी सांगायी	४६	३०
परंतु	"	
पळून गेलेल्या अपराधांची शिक्षा चालू	४७	३३
एखाद्या अपराधाबद्दल कैदेची शिक्षा भोगित आहे अशा अपराधांस दुसऱ्या अपराधाबद्दल शिक्षा सांगणें	४८	३४
परंतु	"	
एका तुहंगांतून दुसऱ्या तुहंगांत बंदीवान नेण्याचा अखत्यार इलाख्या- च्या सरकारास आहे	४९	३४
कायद्याचे ४९ वे कलमावरून जो अधिकार आहे तो चालविण्याचा अखत्यार इन्स्पेक्टर जनरल आफ जेल यांस आहे	"	
काळेपाण्यावर पाठविण्याची शिक्षा सांगते वेळेस कोणे ठिकाणीं व्यावसा- यिके हे सांगूं नये	५०	३५
गवर्नर जनरल इन् कौन्सिल ह्यानीं एक जागा नेमावी, अगर अनेक जागा नेमाव्या	५१	३६
त्या नेमलेल्या जागेस अगर जाग्यांस शिक्षा सांगितलेल्या मनुष्यांस ने- ण्याचा हुकूम ज्या त्या इलाख्याच्या सरकारानें करावा	५१	
काळेपाण्यावर पाठविण्याची शिक्षा कोणा मनुष्यांस सांगितल्यामुळे ती शिक्षा ते भोगित असतां त्यांवर काळेपाण्यावर राहण्याची नवी सांगि- तलेली शिक्षा बजावणें	५२	३६
मरणाची शिक्षा	५३	३६
गवर्नर जनरल इन् कौन्सिल अगर इलाख्याचें सरकार ह्याला शिक्षा माफ करण्याचा अधिकार आहे	५४	३६
कायदेशीर चार्जवरून कोणाची चौकशी झाली असतां फिरून त्याची चौकशी होऊ नये	५५	३७
परंतु	"	
अन्यायानें विश्वासघात केल्याचा चार्ज कोणावर आला असतां चोरीचा अपराध त्याजवर शाबूत करितां येईल	५६	३८
चाकराच्या नात्यानें अन्यायानें विश्वासघात केल्याचा चार्ज कोणावर असतां चोरीचा अपराध अगर चाकराच्या नात्यानें चोरी केल्या- चा अपराध त्याजवर शाबूत करितां येईल	५७	

चोरीचा चार्ज कोणा मनुष्यावर असतां अन्यायाने मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा अगर विश्वासघात केल्याचा अपराध त्याजवर शाबूत करितां येईल	५८	४०
चाकराच्या नात्याने चोरी केल्याचा चार्ज ज्यावर आहे त्याजवर मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा अपराध शाबूत करितां येईल	५९	४०
मागील चार कलमांच्या अन्वये कोणा मनुष्यावर चार्ज झाला असून त्याजवर अपराध शाबूत झाल्यास फिरून त्याजवर चार्ज होऊं नये. दंड वसूल करण्याविषयी	६०	४१
हरकत वगैरे न होऊं देण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार मानिखेताला आहे	६१	४१
साधारण सर्व लोकांस पीडा फिरून करूं नको अगर पुढे चालवूं नको असा हुकूम करण्याचा अखत्यार मानिखेतास आहे	६२	४३
	६३	४६

बाब ४.

समन्साविषयी.

हजीर होणे भाग पाडण्याविषयी कसे करावे	६४	४७
फिर्याद	६५	४९
फिर्यादीस पुराव्यास करण्याविषयी	६६	४९
कलमांत सांगितलेले अधिकार कोणतेही मानिखेतास अगर ताब्यातील मानिखेतास देण्याचा अधिकार जिल्ह्यांतील मानिखेतास आहे	"	
कोण कोणते मानिखेतांनी व ताब्यातील मानिखेतांनी कोणत्या फिर्यादी त्यांकडे झाल्या असतां अगर पोलीस भ्रमलदाराचे रिपोर्टांवरून ध्याव्या हे इलाख्याचे सरकारांनी ठरवावे	"	
फिर्याद घेतल्यावर मानिखेताने कसे काय करावे	६७	५२
फिर्याद झाली नसली तरी अपराधांची चौकशी करण्याचा अखत्यार मानिखेतास आहे.	६८	५४
परंतु.	"	
समन्सांत काय असावे, व त्याजवर पत्ता कसा असावा.	६९	५५
समन्स कोणी बजावावे.	७०	५६
समन्स कसे बजावावे	७१	५६
ज्यावर फिर्याद झाली आहे तो सांपडत नसला वगैरे, तर त्यावर समन्स बजावण्याचा प्रकार.	७२	५७
समन्स केलें तरी काहीं खटल्यांत वारंत करण्याचा अखत्यार आहे.	७३	५७
अधिकाराच्या हद्दीच्या बाहेर केलेल्या अपराधाबद्दल समन्स अगर वारंत कधी करावे.	७४	५७

समस्याविषयी व तें बजावण्याविषयी जे नियम ह्या बाबेत सांगितले आहेत ते सर्व प्रकारच्या समन्सांला लागू आहेत. ७५ ५८

बाब ८

वारंता विषयी व तें बजावण्याविषयी.

वारंत कसें असावे.	७६	५८
वारंतें कोणाच्या नांवाचीं असावी.	७७	५९
पोलीस कामगार नाही अशा दुसऱ्या एखाद्या मनुष्याच्या नांवाचे वारंत केले तर.	७८	५९
अनेक मनुष्ये मिळून त्यांच्या नांवाचे.	७९	५९
वारंताच्या पाठीवर दुसऱ्या एखाद्या पोलीस कामगाराचे नांव लिहिण्याचा अखत्यार पोलीस कामगाराला आहे.	८०	५९
माजिस्त्रेताने वारंत केले असतां तें बजावण्याच्या कामाची देखरेख जातिने करण्याचा अखत्यार त्याला आहे.	८१	५९
काहीं प्रसंगी मदत करणे सर्व मनुष्यांस भाग आहे.	८२	६०
माजिस्त्रेताने केलेले वारंत कोठे बजावावे.	८३	६०
दुसऱ्याच्या हद्दीत बजावलेले वारंत.	८४	६०
सुप्रीम कोर्ताच्या अधिकाराच्या हद्दीत तो धरिला तर.	"	
वीस मैलांच्या आंत धरिला तर ज्या माजिस्त्रेताने वारंत केले त्याच्या पुढे तो मनुष्य नेण्याचा अखत्यार आहे.	८५	६१
ज्या वारंताच्या पाठीवर माजिस्त्रेताचे नांव लिहावयाचे तें टपालांतून पाठविण्याचा अखत्यार आहे.	८६	६१
सुप्रीम कोर्ताच्या हद्दीत जी वारंतें बजावावयाची आहेत तीं पोलिसाचा मुख्य कमिशनर अगर पोलीस माजिस्त्रेताच्या नांवाचीं केली पाहिजेत.	८७	६२
आपल्या हद्दीच्या बाहेर केलेल्या अपराधाबद्दल माजिस्त्रेताने कोणास धरण्याविषयी वारंत केल्यावरून तो मनुष्य धरल्यास त्या माजिस्त्रेताने कसे करावे.	८८	६२
असल्या प्रसंगी ताब्यांतील माजिस्त्रेताने कसे करावे.	८९	६३
वारंतातील हांशील कळविले पाहिजे.	९०	६३
वारंत कसे बजावावे.	९१	६४
वारंत बजावणाऱ्याशीं दंडेली करणे.	९२	"
ज्याला धरण्याचे वारंत शाले आहे तो ज्या घरांत गेला असेल त्या घराचा शाडा.	९३	६६
बाहेरचे दार अगर खिडकी फोडणे.	९४	६७

(१)

जनानखाना अगर बीचका राहण्याची खोली कोठणे.	२५	१७
आवश्यक नाही असा प्रतिबंध नसावा.	२६	"
धरिलेला मनुष्य लगलच माजिस्त्रेतापुढे आणिला पाहिजे.	२७	१८
धरिलेल्या मनुष्याने काही कळवावयाविषयी धमकी अगर बचन अगर ताकीद देऊ नये.	२८	"
भारताविषयी व ते करण्याविषयी ह्या बाबेतील नियम सर्व भारताला लागू आहेत.	२९	१९

बाब ६.

भारतावांचून धरण्याविषयी.

अमुक गोष्टी शाब्दात भारतावांचून धरण्याचा अखत्यार पोलीस कामगाराला आहे.	१००	१९
उद्धाणटप्पू.	१०१	७४
अपराधांचा प्रतिबंध करण्याकरितां मध्ये पडण्याचा अखत्यार पोलीस कामगारास आहे.	१०२	"
बातमी कळविली पाहिजे.	१०३	"
अपराधांचा प्रतिबंध करण्याकरितां धरण्याचा अखत्यार आहे.	१०४	७५
सरकारी अगर सार्वजनिक मालाचे नुकसान	१०५	७५
व्याचा शोय पोलीस कामगार करीत आहे असा मनुष्य एखाद्या घरांत गेला असता, तें घर ज्याच्या ताब्यांत आहे त्याने त्या पोलीस कामगारास आंत जाऊ द्यावें, वगैरे	१०६	७५
आंत जाऊ न द्याव्यास कसे करावे	१०७	७५
ज्यावर एखाद्या अपराधाची फिराद झाली असा मनुष्य आपले नांव व ठिकाण सांगण्यास नमकबूल असल्या तर	१०८	७६
धरिलेला मनुष्य लगलच योग्य अधिकाऱ्यापुढे नेला पाहिजे.	१०९	७६
एखाद्या माजिस्त्रेताच्या देखत केलेल्या अपराधाबद्दल धरणें.	११०	७७
माजिस्त्रेताने हुकूम केला असता गैरफायद्याची मंडळी मोडली पाहिजे.	१११	७७

बाब ७.

पळून जाणे व फिरून घरणें ह्याविषयी.

पळलेल्या मनुष्यास फिरून धरण्याचा आणि बुळीच धरण्याप्रमाणें त्याची धरण्याचा अखत्यार प्रथम धरणाऱ्या मनुष्यास आहे.	११२	७७
प्रथम धरिला त्या वेळेस ज्या तजविनी करण्याचा अखत्यार होता त्या करण्याचा अखत्यार आहे.	११३	७८

बाब ४.

शाडा घेण्याचे वारंताविषयी.

तसे वारंत माजिस्त्रातने कधी रावे.	११४	७९
ते कोणाच्या नांवाचे करवे.	११५	८०
एखाद्या पोलीस कामगाराच्या नांवाचे केलेले वारंत दुसऱ्या पोलीस का- मगाराने बजावण्याचा अखत्यार आहे.	११६	८०
वारंत करणाऱ्या माजिस्त्राच्या हद्दीच्या बाहेर ते कसे बजाववे.	११७	८०
निकडीचे काम असले तर शाड्याच्या वारंताच्या पाठीवर दुसऱ्या माजिस्त्राचे नांव नसले तरी ते बजावण्याचा अखत्यार आहे.	११८	८०
सापडलेला निव्वस ज्या माजिस्त्राच्या हद्दीत सापडला त्या माजिस्त्राक- डे लागलाच नेला पाहिजे.	"	"
सुप्रीम कोर्ताच्या हद्दीच्या आंत निव्वस सापडला तर कसे करावे.	११९	८१
कारण असले तर दुसऱ्या एखाद्या माजिस्त्राच्या अधिकाराचे हद्दीत बजावण्याचे शाड्याचे वारंत करण्याचा अखत्यार माजिस्त्रास आहे.	१२०	८१
दुसऱ्या जिऱ्याच्या माजिस्त्राकडे शाड्याचे वारंत टपाळातून पाठविण्या- चा अखत्यार माजिस्त्रास आहे.	१२१	८२
त्या माजिस्त्रातने काय करावे.	"	"
नांदते घर बगैरे ज्या मनुष्याच्या ताब्यांत असेल त्यांनी शाडा घेऊं द्यावा.	१२२	८२
ज्या जागेचा शाडा घ्यावयाचा तिला दार फोडून वाट करण्याचा अखत्यार आहे.	१२३	८२
जन्माने त्यांना अगर कायको राहण्याची खोली फोडणे.	१२४	८३
घर बगैरे ज्याचा शाडा कोणी मनुष्ये साक्षीस ठेवून घ्यावा.	१२५	"
शाडा घ्यावयाच्या जागेत राहणारा ज्यास जवळ असण्याचा अखत्यार आहे.	"	"
कायकाचा शाडा घेण्याचा प्रकार.	१२६	८४
चोरीचा माल अगर बनावट दस्तऐवज बगैरे ज्यांत आहेत असा वहीम आहे तशा घर बगैरेचा शाडा घेजे.	१२७	८४
जातीने जवळ असण्याचा अखत्यार माजिस्त्राला आहे.	१२८	८४
दुकानांतील बहिर्वाटांतल्या वजनांची व मापांची तपासणी.	१२९	८५
कोणा अपराध्याजवळ सापडलेल्या चोरीचा माल पोलीस कामगाराने धरिला असता त्या कामगाराने काय करावे.	१३०	८५
धडिळ्या कळार कोणी हक्क न समिळ तर कसे करावे.	१३१	८६
जाहीरनाम्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांचे आंत कोणी हक्क समिळणारा हजीर झाला नाही तर कसे करावे.	१३२	८७
मालाचे व्यवस्थेविषयी हुकूम	"	"

सदई प्रकारचा हुकूम तहकूम करणे	११२	८०
हुकूम करणे ते विचारण्यासाठी लिहून पाठविण्याप्रारम्भ करणे	"	"

बाब ९.

पोलिसांनीं करण्याच्या जो पूर्वीचा तपास स्थाविरणी.

माजिल्लेतने हुकूम केल्या तरच काही अपराधांचा तपास पोलीस कामगारानीं करावा.	११२	८८
कोणत्याही विशेष करण्याने अगर स्थलविशेषाच्या करण्याने पोलीस कामगारास दिलेले अधिकारास हरकत नही.	११४	८९
कोणी फिर्याद केली असतां तपास करण्याकरितां पोलीस ठाण्याच्या अंमलदाराने जातिनिशी जावे अगर ताब्यातील कोणता कामगारास पाठवावे.	११५	९०
अपराध मोठा नसल्यामुळे अपराध केल्या ठिकाणी तपास करणे जरूर नाही असे अपराध खेरीब करून	११६	९२
तपास करण्याचे योग्य कारण पोलीस कामगारास दिसत नसले तर.	११७	९२
अपराधांची बातमि सर्वानां द्यावी.	११८	९२
फिर्याद वगैरे लेखी पाहिजे.	११९	९३
एखाद्या पोलीस कामगाराने दुसरा कोणी पाठविला तर कसे.	१२०	९४
दुसऱ्याच्या अधिकाराच्या हद्दीत अपराधी पळून गेले तर त्यांचा पाठलाग करित तीव्र जाण्याच्या अवस्थार पोलिसांस आहे	१२१	९४
पोलीस ठाण्याच्या अंमलदाराने झड्याचे वारंत करण्याविषयी	१२२	९५
एका पोलीसठाण्याचे अंमलदाराने दुसऱ्या पोलीसठाण्याच्या अंमलदारास झड्याचे वारंत करण्याविषयी केव्हां सांगवे	१२३	९६
सक्षीदारांस हुकूम करून बोलाविले पाहिजे	१२४	९६
पोलिसांनीं साक्षीदारांस पुरस्त्रिप्त करून तोंडची उत्तरे व्यावयविषयी	१२५	९६
परंतु	"	"
व्या मनुष्यावर फिर्याद झाली त्यास अपराध कबूल करण्याविषयी कळविण्याचा प्रयत्न करूं नये	१२६	९७
कबूल केलेली ग्नेष्ट पोलीस कामगाराने लिहून ठेवूं नये	१२७	९८
परंतु	"	"
पोलीस कामगाराजवळ कोणी अपराध कबूल केल्या असल्या तरी ते बोलणे पुसण्यास घेऊं नये	१२८	९८
पोलीस कामगाराच्या दिसतीत असतां कोणी अपराध कबूल केला असा असा तरी ते बोलणे पुसण्यास घेऊं नये	१२९	९८

कोणावर फिर्याद झाली असून त्याने सांगिलेल्या मजकुरावरून अगर अपराध कबूल केल्यावरून एखाद्या घटलेल्या गोष्टीचा वसा खास असता, त्या मजकुराच्या अगर कबूल केलेल्या अपराधाच्या नित- क्या अशाचा स्पष्ट संबंध त्या घटलेल्या गोष्टीशीं असेल तितका अंश पुराव्यास देण्याचा अवत्यार आहे	१५०	९९
मुद्दाम अधिकार मिळाल्यावांचून ज्या मनुष्यावर फिर्याद झाली त्याला पो- लिसाने चौवीस तासांहून अधिक वेळ अटकावून ठेवू नये	१५२	१०१
साक्षीपुरावा पुरता नसल्यास पोलिसाने काय करावे	१५३	१०२
केलेल्या कामाचा रोजनामा	१५४	१०२
पोलीसकामगाराने करावयाच्या रिपोर्तांत काय असावे	१५५	१०३
जामीन	१५६	१०४
जामीनकदव्यांत फार मोठी रकम नसावी. जामीनकदवा कसा असावा.	१५७	१०४
खटले चालविणारे व साक्षीदार ह्यांनीं माजिस्त्रापुढें हजीर होण्याविषयी मुचलके लिहून दिले पाहिजेत	१५८	१०४
खटले चालविणारे व साक्षीदार ह्यांस प्रतिबंध नसावा	१५९	१०५
नाकबूल झालेला खटले चालविणारा अगर साक्षीदार कोणाच्या दिमर्ती- त देऊन पाठविण्याचा अवत्यार आहे	"	"
पोलिसाने कोणाला धरिलें असतां त्याचा रिपोर्ट केला पाहिजे	१६०	१०५
अपमृत्यु झाल्यास अगर आकस्मिक मृत्यु झाल्यास पोलिसाने तपास क- रून रिपोर्ट केला पाहिजे	१६१	१०६
पोलीसठाण्याचा अंमलदार गैरहजीर अगर दुखणेकरी असला तर त्याचा अधिकार कोणी चालवावा	१६२	१०७

बाब १०.

अपमान व हुकूम न मानणें ह्याविषयी.

काहीं प्रसंगां अपमान केला असतां कसे करावे	१६३	१०८
अपराधी राजी झाला असतां त्याला सोडून देणे	१६४	११२
काहीं अपराध खेरीज करून राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारा युरोपि- यनद्वाने एखादा अपराध केला असतां कसे करावे	१६५	११२

बाब ११.

अमुक अपराधांविषयीं खटलीं चालविणें.

सरकाराने अगर ज्याला कायदेशीर अधिकार आहे अशा अधिकाऱ्याने हुकूम दिल्यावांचून अमुक अपराधांविषयीं खटलीं सुरू होऊं नयेत.	१६६	११३
--	-----	-----

जज्ज वगैरे झानकारी खटले	कलम. ४४
ज्या सरकारी नौकरांचा संबंध आहे त्यांच्या रुकारावाचून अपराध्यांचा	१६७ ११४
शिक्षा करण्याविषयी कायदा झाल्या १० व्या बाबेच्या अधिनाने	
काही अपराधाविषयी खटले सुरू होऊ नये	१६८ ११४
ज्या अधिकाऱ्याच्या पुढे न्यायाविरुद्ध काही अपराध झाला त्या अधिकाऱ्याच्या	
रुकारावाचून त्या अपराधाविषयी खटले सुरू होऊ नये	१६९ ११७
दस्तऐवजसंबंधी अमुक अपराधाचे खटले ते दस्तऐवज ज्या कोर्तात	
पुराव्यास दिले त्या कोर्ताच्या रुकारावाचून सुरू होऊ नये	१७० ११९
मागील कलमे १६८, १६९ व १७० यात संगितलेल्या अपराधाविषयी	
काम चालविण्याची रीत	१७१ १२२
सेशन कोर्तापुढे केलेल्या तशा अपराधां विषयी त्या कोर्ताचा अधिकार.	१७२ १२३
तपास पुरा करण्याचा व ज्या मनुष्यावर किर्या झाली त्यास सेशन	
कोर्ताकडे पाठविण्याचा अधिकार दिवाणी कोर्तास आहे	१७३ १२४
तशा अपराधाविषयी दिवाणी कोर्ताने कसे चालावे	१७४ १२४
साक्ष देण्याविषयी कोणापासून मुचलके घेण्याचा जो अधिकार माजिस्त्र	
ताला आहे तो चालविण्याचा अखत्यार सेशन कोर्ताला अगर दिवाणी	
कोर्ताला आहे	१७५ १२५
ज्या माजिस्त्रेताला चौकशी करितां सेशन कोर्ताकडे पाठविण्याचा अखत्यार	
नाही त्यानीं ज्या माजिस्त्रेताला ते करण्याचा अखत्यार आहे त्याकडे	
ते खटले पाठविले पाहिजे	१७६ १२५
व्यभिचाराबद्दल खटले भ्रताराशिवाय कोणी सुरू करू नये	१७७ १२५
जिला नबरा आहे तशा बायकोस फुसलावून नेण्याबद्दल खटले तिच्या	
नवऱ्या वाचून अगर ज्याच्या दिमतीस ती बायको होती त्या मनुष्या	
वाचून कोणी सुरू करू नये	१७८ १२६

बाब १२.

ज्या अपराधांची चौकशी करण्याचा अधिकार सेशन कोर्ताला
आहे त्या विषयी माजिस्त्रेताने करावयाचा जो पूर्वीचा तपास
त्या विषयी.

भारत करण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेताला आहे	१७९ १२७
परंतु	" "
हुकूम करावयाचा तहकूब ठेवणे	१८० १२८
किर्या काढून टाकण्याचा अखत्यार आहे	" "
जामीन घेऊन सोडण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेताला	
आहे	१८१ १२९

ग्यावर किर्याद झाली त्याला जातीने हजीर होण्याची माफी देण्याचा अ-	
खत्यार माजिस्त्रेताला आहे	१८२ १२९
ग्यावर किर्याद झाली तो पळून गेल्या असता त्याविषयी जाहीरनामा	१८३ १३०
पळून गेलेल्या मनुष्याच्या मालाची जप्ती	१८४ १३२
सरकारत घेतलेला माल परत करणे	१८५ १३३
साक्ष देण्याकरिता हजीर होण्याविषयी साक्षीदारास समन्स	१८६ १३५
पहिन्याने वारंत केव्हा करावे	१८८ १३६
वारंत नवाविता येत नसल्यास	१८९ १३७
जप्ती झाल्यावर साक्षीदार हजीर होऊन माजिस्त्रेताची खातरी करील तर	
त्या माल्यावरची जप्ती उठविली पाहिजे	१९० १३७
जर साक्षीदार हजीर झाला नाही अगर माजिस्त्रेताची खातरी त्याने केली	
नाही तर मालाची विक्री व्हावी	" "
त्याने समन्स न मानिले तर वारंत करावे	१९१ १३८
जबाब देण्याविषयी कोणी नाकबूल झाल्यास त्यास कैद करण्याचा अ-	
खत्यार आहे	१९२ १३९
किर्यादी व खटले चालविणाऱ्याकडचे साक्षीदार ह्यांच्या जबाब्या घेणे	१९३ १४०
ग्यावर किर्याद झाली त्याच्या समक्ष वर संगितलेल्या साक्षी ध्याव्या, व	
त्या साक्षीदारांस प्रश्न करण्याचा त्याला अधिकार आहे	१९४ १४१
ती साक्ष कोणत्या रीतीने व कोणत्या भाषेत लिहावी	१९५ १४२
माजिस्त्रेताच्या स्वभाषेत साक्षी लिहून ठेवण्याविषयी हुकूम करण्याचा	
अखत्यार इलख्याच्या सरकाराला आहे	१९६ १४३
परंतु	" "
एखाद्या जिल्ह्यात कोणती भाषा नेहमी चालते ह्याचा निश्चय इलख्या-	
च्या सरकाराने करावा	१९७ १४४
साक्ष कशी लिहून ठेवावी	१९८ १४४
जबाबीला जोडावयाची याद	१९९ १४५
ग्यावर किर्याद झाली त्याला अगर त्याच्या मुखत्याराला साक्षीचा अर्थ	
केव्हा सांगितला पाहिजे	२०० १४५
तपासाच्या कोणत्याही पर्यायास कोणता मनुष्यास समन्स करून त्याला	
पुरस्तीस करून त्याची जबाबी घेण्याचा माजिस्त्रेतास अधिकार	२०१ १४६
ग्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्यास पुरस्तीस करणे	२०२ १४६
गोष्ट कळविण्याविषयी मन वळविण्याचा उपयोग करूं नये	२०३ १४७
ग्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्याला शपथ देऊ नये	२०४ १४८
ग्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्याची जबाबी कशी लिहून घ्यावी	२०५ १४८

	कलम.	४४.
कचेरीत आलेल्या कोणी मनुष्य स्थाने केलेल्या अपराधावरून त्यास		
अटकानुन ठेवण्याचा अखत्यार आहे.	१०६	११०
ज्यावर फिर्याद झाली त्याच्या तर्फेची साक्ष माजित्वेताच्या विचारास		
आल्यास त्याने ध्यावी.	१०७	११०
१८८ पासून १९२ पर्यंत कलमे ज्या मनुष्यांवर फिर्याद झाली त्याचे		
तर्फेचे साक्षीदारास लागू आहेत	१०८	१११
काहीं खटल्यांत संकेतावर माफी देऊं न्हणून बोलण्याचा अखत्यार मा-		
जित्वेतास आहे.	१०९	१११
संकेतावर माफी देऊं असें बोलण्याविषयी हुकूम देण्याचा अखत्यार हाय		
कोर्तास अगर सेशन कोर्तास केव्हां आहे.	११०	११२
संकेतावर माफी मिळेल असें ज्या मनुष्याशीं बोलणें झालें त्या मनुष्यास		
चौकशी होण्याकरितां पाठविण्याविषयी हुकूम देण्याचा अखत्यार हाय-		
कोर्ताला अगर सेशन कोर्ताला केव्हां आहे.	१११	११४
अमुक अपराधावरून जामीन घेण्याचा निषेध.	११२	११५
जामीन कधी घ्यावा.	"	"
जामीन कधी घ्यावा.	११३	११६
ज्यावर फिर्याद झाली त्याचा मुचलका व जामिनांचे जामीनकदवे . .	११४	११६
कमी रकमेचे जामीन.	११५	११६
अपराध शाबूत झाला नाही तोपर्यंत कोणत्याही वेळेस जामीन घेऊन		
सोडण्याचा अखत्यार आहे.	११६	११७
जामीन घेऊन सोडणें.	११७	११७
जामीनक्या काढणें.	११८	११७
ज्यावर फिर्याद झाली त्यास मुचलक्यांत लिहिलेला दंड देणें भाग पाडण्या-		
विषयी काय करावें.	११९	११७
जामिनांस दंड देणें भाग पाडण्याविषयी काय करावें.	१२०	११८
कलमे २१९ व २२० झालेले अधिकार कधी चालवावा.	१२१	११९
कैद करण्याचे वारंत कोणाच्या नांवाचे करावें वगैरे	१२२	११९
वारंत कोणापाशीं ठेकावें	१२३	११९
तपास दुसऱ्या वेळेपर्यंत तहकूम ठेवण्याचा अखत्यार माजित्वेतास के-		
व्हां आहे.	१२४	१२०
ज्यावर फिर्याद झाली तो केव्हां सोडून द्यावा	१२५	१२०
ज्यावर फिर्याद झाली त्याला चौकशी होण्याकरितां केव्हां पाठवावें . . .	१२६	१२१
ज्यावर फिर्याद झाली तो वेडा आहे असें नजरेस येईल तेव्हां	"	"
ज्यावर फिर्याद झाली त्याला चार्जाची नकल दिली पाहिजे	१२७	१२३

	कलम. १४.
ज्यावर किर्याद झाली त्याचे तफ्तीचे साक्षीदार चौकशीच्या वेळेस	२२७
आवश्यक नाही अशा साक्षीदाराचा खर्च भागण्याकरिता ठेव ठेवली	
नसल्यास तशा साक्षीदारास समस्त करावयाचे नाकबूल करण्याचा	
अवश्यास माजिस्त्रास आहे	२२८ १६४
वरिष्ठ कोर्ताकडे कागद पाठविले पाहिजेत	२२९ १६४
ज्यावर किर्याद झाली त्याला जबाब्याच्या नकला दिव्या पाहिजेत	२३० १६५
चौकशी करता कोणास पाठविले असतां सरकारीबकीलास वगैरे माजि-	
स्त्राताने नोतीस द्यावी	२३१ १६५
खटली चालविणारे व साक्षीदार ह्यांचे मुचल्लके	२३२ १६६

बाब १३.

चार्जा विषयी.

चार्जात काय असावे	२३३ १६७
अपराधाचे स्वरूप कसे लिहावे	२३४ १६८
अपराधांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील साधारण अपवाद लागू	
नाहींत असे समजले पाहिजे	२३५ १६८
साधारण अपवादा विषयी पुरावा	२३६ १६९
ज्या गोष्टींनी विशेष अपवाद लागू पडावा त्या गोष्टी नाहींत असे एरवी	
समजू नये	२३७ १६९
चार्जात एक, अगर अनेक सदरे करण्याची परवानगी आहे	२३८ १६९
चार्जातील सदरे	२३९ १६९
अपराधांस शिक्षा करण्या विषयी कायदा ह्यांतील कलम १२१ ह्या	
अन्वये	"
अपराधांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील	
कलम १२४ ह्या अन्वये.	"
" " कलम १६१ ह्या अन्वये.	"
" " कलम ३०४ ह्या अन्वये.	"
" " कलम ३०६ ह्या अन्वये.	"
" " कलम ३२५ ह्या अन्वये.	"
" " कलम ३९२ ह्या अन्वये.	"
" " कलम ३९५ ह्या अन्वये.	"
अपराधांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील दोन अगर अधिक	
कलमांतील अपराधाविषयी चार्ज	२४० १७१
एकाच कलमात ज्यांस शिक्षा सांगितली आहे असे दोन किंवा अधिक	
अपराध	२४१ १७२

कोणते कलम लागू आहे अगर कोणता अपराध झाला आहे हे ठरविले,	कलम. ४४.
त्याचा संशय असल्या तर करणे.	२४२ १७२
उपांत अनेक सर्वे आहेत तशा चार्जाचा नमुना.	२४३ १७२
अपराधास शिक्षा करण्याविषयी कायदा द्यातील.	
कलमे २४१ व २४२ च्या अन्वये.	„
„ „ कलमे ३०२ व ३०४ च्या अन्वये.	„
„ „ कलमे ३०९ व ३८२ च्या अन्वये.	„
चार्ज दुरुस्त करणे.	२४४ १७३
चार्ज दुरुस्त केल्यावर लागलीच चौकशी केव्हा चालवावी.	२४५ १७३
नवी चौकशी करण्याचा अगर तहकूब ठेवण्याचा हुकूम केव्हा द्यावा.	२४६ १७६
ज्या साक्षीदारांची साक्ष घेतली असेल त्यास फिरून बोलावण्याची व	
त्याची साक्ष घेण्याची परवानगी ज्यावर फिर्याद झाली त्यास द्यावी.	२४७ १७७

बाब १४.

त्यांची चौकशी करण्याचा अधिकार माजिस्त्रेतास असून ज्यात फिर्याद झाली असतां घात करण्याचा अखत्यार आहे अशा खटल्यांविषयी.

कोणत्या कारणांवरून माजिस्त्रेताने घात करावे.	२४८ १७७
घात न करितां समन्स करणे.	„
समन्स नोटिस बरोबर करणे.	२४९ १७८
चार्ज.	२५० १७९
ज्यावर फिर्याद झाली त्याचे बोलणे.	२५१ १८१
माझी चौकशी करा असे ज्यावर फिर्याद झाली त्याचे बोलणे.	२५२ १८१
ज्यावर फिर्याद झाली त्याकडचा साक्षी पुरावा.	२५३ १८२
ज्यावर फिर्याद झाली त्याच्याकडचे साक्षीदार.	२५४ १८३
अपराध केल्या नाहीं हा ठराव अगर अपराध झाला आहे असे.	२५५ १८३
चौकशी सुरू झाल्यावर खटले आपल्या अधिकाराबाहेर आहे असे मा-	
जिस्त्रेतास समजून आले असतां त्याने कसे करावे.	२५६ १८४

बाब १५.

ज्या खटल्यांची चौकशी करण्याचा अधिकार माजिस्त्रेतास असून ज्यात फिर्याद झाली असतां प्रायः समन्स केले पाहिजे अशा खटल्यांविषयी.

कोणत्या खटल्यांत समन्स केले पाहिजे.	२५७ १८५
घात केव्हा करावे.	„

कलम. ४४.

अ्यावर किर्याद झाली त्यानपासून जमीन अगर जातमुचलका घेऊन

त्यास सोडण्याचा अखत्यार आहे.	२५८	१८६
किर्यादी हजीर न झाल्य तर.	२५९	"
समन्स मानिले नाही तर वारंत.	२६०	१८७
अ्यावर किर्याद झाली त्याला नातीने हजीर होण्याची माफी देण्याचा		
अखत्यार माजिस्त्रेतास आहे.	२६१	१८८
साक्ष देण्याकरिता हजीर होण्याविषयी साक्षीदारास समन्स.	२६२	"
ज्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्यास पुरेशीस करून कलम २०२ पासून		
२०५ या कलमास अनुसरून जबाब घेणे	"	"
अ्याची साक्ष आवश्यक आहे तशा मनुष्यास समन्स करण्याचा अखत्यार		
माजिस्त्रेतास आहे.	२६३	१८९
पूर्वी सांगितलेले नियम लागू.	२६४	१९०
अ्यावर किर्याद झाली त्याने किर्याद कबूल केली तर.	२६५	"
किर्याद कबूल न केली तर.	२६६	१९१
साक्ष कशी लिहून ठेवावी.	२६७	१९१
काही खटल्यांत साक्ष कशी लिहून ठेवावी.	२६८	१९२
दुसऱ्या वेळेपर्यंत चौकशी तहकूब ठेवणे.	२६९	१९२
पोकळ व त्रास देणारी किर्याद कोणी केली असता नुकसानीवरल पैसा		
प्रत्येकास देवाविष्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास आहे.	२७०	१९३
नुकसानीचा ऐवज कसा वसूल करावा	"	"
किर्याद काढून घेण्याची परवानगी देण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास आहे.	२७१	१९४
अपराध केला नाही हा ठराव अगर अपराध शाबूत होणे.	२७२	१९५

बाब १६.

ताब्यांतील माजिस्त्रेतांपुढे ग्हाबयाचे तपास व चौकशी यांविषयी.

ताब्यांतील माजिस्त्रेताकडे खटली पाठविणे.	२७३	१९६
परंतु	"	
खटली कशी पाठवावी.	२७४	१९७
माजिस्त्रेताने कसे चालावे याविषयी जे नियम आहेत त्या नियमाप्रमाणे		
ताब्यांतील माजिस्त्रेतांनी चालावे	२७५	१९७
आपल्या अधिकाराबाहेरील खटल्याविषयी ताब्यांतील माजिस्त्रेताने कसे		
चालावे	२७६	१९८
ताब्यांतील माजिस्त्रेताने शिक्षा न सांगता खटले माजिस्त्रेताकडे केव्हा		
पाठवावे.	२७७	१९९
अशा खटल्यांत माजिस्त्रेताने कसे चालावे.	"	

कलम. ४४.

ग्यावर किर्याद झाली त्याजवर अपराध शाबूत झाल्याचा ठराव न करि-
तां, सेशन कोर्टापुरते चौकशीकरितां पाठविण्याचा अधिकार ताब्यां-
तील माजिस्त्रेतास असल्यास, तसें त्यास करण्याचा अखत्यार
आहे . . . . . ! २७८ २००
तशा खटल्यांत चालण्याची रीत . . . . . "

बाब १७.

न्या जागेंत पूर्वी करावयाचे तपास आणि चौकशा होतात ती जागा
उघड कोर्ट आहे ह्याविषयी.

ग्या जागेंत तपास होतो ती जागा उघड कोर्ट २७९ २०१

बाब १८.

लोकांचा स्वस्थपणा राखण्याबद्दलचा मुचलका व जामीन ह्याविषयी.

अपराध शाबूत झाला असतां लोकांचा स्वस्थपणा राखण्याविषयी जात
मुचलका २८० २०२
अपराध ठरविणारे कामगारास माजिस्त्रेताचा अधिकार नसेल तेन्हां . . . . . "
लोकांचा स्वस्थपणा राखण्याविषयी जामीन २८१ २०४
लोकांचा स्वस्थपणा राखण्याविषयी आपण मुचलका कां देऊं नये ह्या-
चें कारण दाखवावयाकरितां फौणाला समन्स २८२ २०४
समन्स कसें असावे २८३ २०६
दंड २८४ २०६
धरण्याविषयी वारंत २८५ २०६
ग्या मनुष्याविरुद्ध बातमी लागली त्याला जातीनें हजीर होण्याची माफी
देण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास आहे. २८६ २०७
ग्या मनुष्याविरुद्ध बातमी लागली तो सोडून देणें २८७ २०७
मुचलका देण्याचा हुकूम माजिस्त्रेतानें केला असतां तो न मानिल्याचा
परिणाम २८८ २०७
कैदेची मर्यादा २८९ २०८
कैदेची मुदत वाढविणें २९० २०८
मुचलके व जामीनकडेचे काढून टाकणें २९१ २०९
जामीनकी काढण्याविषयी २९२ २०९
मुचलक्यांत लिहिलेला दंड वसूल करण्याविषयी २९३ २०९
जामीनापासून दंड वसूल करणें २९४ २१०

बाब १९.

चांगल्या वर्तणुकीविषयी जात मुचलका व जामीन.

सहा महिने पर्यंत चांगल्या वर्तणुकीविषयी जात मुचलका व जामीन

	कलम. ४४.
मागण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास केव्हां आहे	२९५ २१०
एक वर्ष पर्यंत चांगल्या वर्तणुकीविषयी जातमुचलका व जामीन माग-	
ण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास केव्हां आहे	२९६ २११
एक वर्षाहून अधिक मुदतीपर्यंत चांगल्या वर्तणुकीविषयी मुचलका व	
जामीन ध्यावपाचा असल्यास कसे करावे	२९७ २११
खटल्याचे कागद सेशन कोर्तापुढे हजीर केले पाहिजेत	२९८ २१३
तीन वर्षाहून अधिक नाही अशा मुदतीपर्यंत मुचलका व जामीन माग-	
ण्याचा अखत्यार सेशन कोर्ताला आहे	२९९ २१३
मुचलका व जामीन देण्याविषयीच्या हुकुमांत काय असवे	३०० २१३
मुचलका व जामीन न दिल्यास तुरुंगांत ठेववे	३०१ २१४
परंतु	"
मुचलका व जामीन देण्याविषयी ज्यास हुकूम झाला आहे तशा मनु-	
ष्यास माजिस्त्रेतास केव्हां सोडून द्यावे	३०२ २१४
त्याने रिपोर्ट केव्हां करावा	३०३ २१५
जामीनकी काढणे	३०४ २१५
जामिनास दंड देणे भाग पाडण्याविषयी काय करावे	३०५ २१५
समन्स आणि धरण्याविषयी वारंत करणे	३०६ २१६
बाब १८ वी अगर बाब १९ वी हिच्या अन्वये साक्ष घेण्याची रीत	३०७ २१६

बाब २०.

विशेष ठिकाणच्या पीडांविषयी.

पीडा दूर करण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास आहे	३०८ २१६
हुकूम बजाविणे अगर जाहीर करणे	३०९ २१६
ज्यास हुकूम झाला त्याने तो मानिला पाहिजे, किंवा जुरी मागण्याचा	
अखत्यार त्यास आहे	३१० २२०
जुरी कशी नेमावी	"
जुरी नेमण्यांत आली अगर जुरीने हयगय केली तर कसे करावे	"
हुकूम तहकूब ठेवणे	"
ज्यास हुकूम झाला त्याने तो मानिला नाही, अगर हयगय केली, तर	
कसे करावे	३११ २२१
माजिस्त्रेताचा हुकूम योग्य व वाजवी आहे असा ठराव जुरीने केला तर	३१२ २२२
ज्याला हुकूम झाला त्याने हुकूम वाजवी व बरोबर नाही अशी माजिस्त्रे-	
ताची खातरी केली तर	३१३ २२३
ताकीद करणे आणि ती अमलांत आणणे	३१४ २२३
काही नियमांस ही बाब लागू नाही	३१५ २२३

बाब २१.

बायका व मुलें यांच्या पोषणाविषयी.

बायका व मुलें ह्यांचे पोषण करण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार	
मानिस्त्रेतास आहे	३१६ २२३
हुकूम अमलात आणण्याविषयी	"
परंतु	"
नेमणूक कमी करण्याविषयी अर्ज	३१७ २२५

बाब २२.

जमिनीची बहिवाट किंवा कांहीं जमीन अगर पाणी ह्यांच्या

भोगवट्याचा हक्क ह्याविषयीच्या तंट्याबाबत.

जमनिन वगैरेविषयी तंटा पडल्यामुळे लोकांचा स्वस्यपणा मोडावया-	
सारखा आहे, असे झाल्यास मानिस्त्रेतानें कसे चालवें	३१८ २२६
ज्या विषयान्नदल वाद आहे तो ज्याच्या ताब्यांत आहे	
तो कायद्याप्रमाणें काढिला जाई पर्यंत तो विषय त्याच्या	
ताब्यांत रहावा	"
बहिवाटीचा निश्चय होत नसल्यास, वादाचा विषय जप्त करण्याचा अख-	
त्यार मानिस्त्रेतास आहे	३१९ २२८
जमिनीच्या अगर पाण्याच्या भोगवट्याविषयी तंटे	३२० २२८
कलेकृतर आणि रेविन्यू कोर्त ह्यांच्या अधिकारास ही बाब लागू नाही.	३२१ २२९

बाब २३.

जुज्या आणि असेसर ह्यांविषयी.

अमुक ठिकाणी जुरी करून चौकशा कराव्या असा हुकूम इलाख्याच्या	
सरकारानें करावा	३२२ २३०
अमुक प्रकारच्या लोकांची चौकशी होण्याकरितां जुरी कशी असावी	३२३ २३२
परंतु	"
सेशन कोर्त व असेसर ह्यांच्या पुढें चौकशा	३२४ २३२
इतर मनुष्यांची चौकशी करण्याकरितां जुरी कशी असावी.	३२५ २३३
कलम ३२३ ह्यांत सांगितलेल्या प्रकारांतला एक व त्यांतला नव्हे असा	
एक अशा दोघां मनुष्यांवर मिळून चार्ज झाला असतां जुरी कशी	
असावी.	३२६ २३३
जुरीमध्ये किती असामी असावे.	३२७ २३३
जुरीचा ठराव होण्यास किती मनुष्यांची संमती असामी.	३२८ २३४
जुरीतील असामी व असेसर ह्यांची याद.	३२९ २३४

	कलम.	पृष्ठ.
याद प्रसिद्ध करणे.	३३०	२३५
यादीची तपासणी.	३३१	२३५
यादीची पुन्हा तपासणी.	३३२	२३६
जुरीतले असामी.	३३३	२३६
गैर लायकी.	३३४	२३६
माफी.	३३५	२३७
ग्याला माफी मिळाली आहे त्याने त्या माफीप्रमाणे चाललेच पाहिजे असे नाही.	"	"
जुरीच्या असामीस कोर्ताने समन्स करून आणावे.	३३६	२३७
समन्स कसे असावे व ते कसे बजाववे.	३३७	२३८
जुरीतील असामी अगर आसेसर ह्यांची दुसरी जमात समन्स करून आ- णण्या विषयी कोर्ताचा अखत्यार.	३३८	२३८
जुरीतील असामी अगर आसेसर होण्याविषयी सरकारी कामगारावर समन्स बजाविणे.	३३९	२३९
जुरीतला असामी अगर आसेसर ह्यास हजीर होण्याची माफी देण्याचा अखत्यार कोर्ताला आहे.	३४०	२३९
प्रत्येक सेशनाला हजीर राहणाऱ्या जुरीतील असामीच्या अगर आसेस- राच्या नांवांची याद.	३४१	२३९
जुरीतील असामी चिठ्या टाकून घेण्याविषयी.	३४२	२३९
आसेसर जजाने निवडून घ्यावे.	"	"
जुरीतील असामीची नावे मोठ्याने पुकारिली पाहिजेत.	३४३	२४०
तकरारी.	"	"
तकरारीची कारणे.	३४४	२४०
ग्या भाषेने साक्ष व्हावयाची अगर ग्या भाषेत तिचा तर्जुमा व्हावयाचा ती भाषा जुरीतील असामीस माहीत असली पाहिजे.	३४५	२४१
जुरीतील मुख्य.	३४६	२४१
तीच जुरी अगर तेच आसेसर ह्यांस एका मागून एक अशा अनेक अपरा- धांची चौकशी करण्याचा अखत्यार आहे.	३४७	२४१
जुरीकडून अगर आसेसराकडून पाहणी	३४८	२४१
कलम ३२३ ह्याच्या अन्वये करावयाच्या जुरी करितां असामी बोलावून आणण्याची व त्यांची याद करण्याची रीत.	३४९	२४२
ठराव होण्यापूर्वी त्या जुरीपैकी कोणी असामी ती चौकशी चालवि- ण्यास असमर्थ झाला तर	३५०	२४३
जितक्या मनुष्यांची संमति पाहिजे त्याहून कमी मनुष्यांच्या सं-		

मतीने अपराध केल्याचा ठराव झाला तर कसे	कलम. ४४.	३५२	२४३
ठराव करावयाकरिता जुरा एकांत ठिकाणी केव्हा जावी, व तेथे			
किती वेळ रहावी		३५२	२४४
आसेसरापैकी कोणताही आसेसर चौकशी चालविण्यास असमर्थ झाला			
तर कसे		३५३	२४५
जुरीतल्या असामी अगर आसेसर हजीर न झाल्याबद्दल दंड		३५४	२४६

बाब २४.

मद्रास इलाख्यांतील ताब्यांतले जज्ज आणि प्रिन्सिपाल
सदरअमीन ह्यांविषयी.

ताब्यांतील जज्ज आणि प्रिन्सिपाल सदरअमीन ह्यांचा फौजदारी खट-			
ल्यांची चौकशी करण्याविषयी व शिक्षा देण्याविषयी अधिकार . .	३५५	२४६	
कोणत्या खटल्यांबद्दल चौकशी होण्याकरिता पाठविण्याचा अधिकार ता-			
ब्यांतील माजिस्त्रेतास आहे व कोणती खटली त्यांनी माजिस्त्रेताकडे			
पाठवावी	३५६	२४६	
चौकशी झाल्यावर जिन्दाच्या माजिस्त्रेताकडे खटलें पाठविण्याचा अख-			
त्यार ताब्यांतील माजिस्त्रेतास आहे.	३५७	२४७	
ताब्यांतील जज्ज आणि प्रिन्सिपाल सदरअमीन ह्यांच्यापुढे चौकशी			
होण्याकरिता पाठविलेली खटली	३५८	२४८	

बाब २५.

सेशन कोर्तापुढे चौकशा.

अव्वल चौकशीचे कोर्ट ह्या नात्याने सेशन कोर्ताने करावयाची अपरा-			
धांची चौकशी	३५९	२४८	
सेशन कोर्तापुढे चालावयाच्या हरएक चौकशीत सरकारी बकिलाने			
खटलें चालवावे, वगैरे	३६०	२४९	
दुसऱ्या वेळे पर्यंत चौकशी तहकूब ठेवणे	३६१	२४९	
चौकशी सुरू होणे	३६२	२५०	
कांहींच न झणेल, अगर चौकशी करा झणेल, तर	३६३	२५१	
माजिस्त्रेतापुढे व्हावयाच्या चौकशा त्यांत नवान्या घेण्याविषयी वगैरे जे			
नियम आहेत ते सेशन कोर्तापुढे व्हावयाच्या चौकशास लागू आहेत. ३६४	२५१		
कोणी साक्षीदार साक्ष देण्याविषयी नाकबूल झाल्यास, त्यास कैद कर-			
ण्याचा अखत्यार आहे	३६५	२५२	
उपावर किर्पाई झाली त्याला माजिस्त्रेतापुढे पुरशीस करून घेतलेले			
जबाब चौकशीच्या वेळेस पुराव्यास घ्यावे	३६६	२५२	
त्या जबाबीला प्रमाण			”

उपाची साक्ष आवश्यक आहे त्या मनुष्याला समन्स करून आणण्याचा अव-

त्यावर कोर्ताला आहे	३६७	२५३
कोर्ता वैद्य साक्षीदार झाला त्याची साक्ष	३६८	२५४
साक्षीदाराची जबानी मानिलेतांने घेऊन तीवर आपला सहनिर्णी शेर		
लिहिला असला तर ती पुराव्यास केव्हां घ्यावी	३६९	२५५
रसायन शास्त्राच्या अभ्यासाने परीक्षा करणाऱ्याचा रिपोर्ट पुराव्यास घ्यावा.	३७०	२५७
मरणोन्मुख झालेल्या मनुष्याचा इकरार	३७१	२५७
चार्जाचा जबाब	३७२	२५८
उपावर किर्याद झाली त्याला पुराणीस करून जबाब केव्हां घ्यावा	३७३	२५९
उपावर किर्याद झाली त्याने कोर्ताला केव्हां बोलावे	३७४	२६०
उपावर किर्याद झाली त्याकडचा साक्षीदार	३७५	२६०
प्रत्युत्तर करण्याविषयी खटले चालविणाऱ्याचा हक्क	३७६	२६१
पुढल्या वेळेपर्यंत तहकूब ठेवणे	३७७	२६१
जुरीने व भाषेसरांनी पुढील चौकशीच्या वेळेस हजीर असले पाहिजे	३७८	२६१
जुरीच्या ठरावाविषयी	३७९	२६२
अनेक चार्जांपैकी एका चार्जात अपराध शाबूद झाला म्हणजे बाकी-		
चे चार्ज काढून घेणे	"	
अपराध केला नाही हा ठराव अगर अपराध शाबूत हांणे	३८०	२६४
साक्षी पुराव्याचे नियम	"	

बाब २६.

अपराधाविषयी ठराव, शिक्षेविषयी ठराव, व शिक्षेचा

हुकूम, ह्यांविषयी.

शिक्षेच्या ठरावांत काय असावे	३८१	२६७
अपराधाविषयी ठराव व शिक्षेचा हुकूम लिहिण्याचे नमुने	३८२	२६८
शिक्षेचा हुकूम मंजूर करावयाकरितां दायकोर्ताकडे पाठविलेल्या खटल्यांत		
कोर्ताने केलेला शिक्षेचा हुकूम अमलांत आणणे	३८३	२७४
शिक्षेच्या मानिलेतांमध्ये ठरावाची व शिक्षेचे हुकुमाची नकल सेशन		
कोर्ताने पाठविली पाहिजे	३८४	२७४
सेशन कोर्ताहून कनिष्ठ कोर्ताने शिक्षेचा हुकूम केल्या नंतर काय		
करावे	"	
मागील ३८२ व ३८४ कलमांच्या आधारेने शिक्षेचा हुकूम अम-		
लांत आणणे	३८५	२७५
झालेल्या चौकशीचे तत्के सेशन कोर्ताने नियमितकाळी पाठवावे	३८७	२७६

बाब २७.

वेड्यांविषयी.

ज्यावर फिर्याद झाली तो वेडा असला तर कसे करावे.	३८८	२७६
सेशन कोर्तापुढे चौकशी होण्याकरिता पाठविलेला मनुष्य वेडा असला		
तर कसे करावे.	३८९	२७६
तपास अगर चौकशी चालू आहे तोंपर्यंत वेड्यास सोडण्याविषयी. . .	३९०	२७७
तपास अगर चौकशी फिरून चालू करणे.	३९१	२७७
ज्यावर फिर्याद झाली तो माजिस्त्रेतापुढे अगर सेशन कोर्तापुढे फिरून		
आला असता अगर आणिला असता कसे करावे.	३९२	२७८
ज्यावर फिर्याद झाली तो वेडा ह्या कारणाने त्याने अपराध केला नाही		
असा ठराव झाला असता कसे करावे.	३९३	२७८
तशा कारणावरून अपराध केला नाही असा ठराव ज्या मनुष्याविषयी		
झाला त्याला माजिस्त्रेताने अगर सेशन कोर्ताने रखवालीत ठेवावे		
वगैरे	३९४	३७८
वेड्यास वेद्याकडे जाणे	३९५	२७९
कलम ३९० ह्याच्या आधाराने कोडलेला वेडा फिर्यादीचा अगर चार्जा-		
चा जबाब देण्यास समर्थ आहे असा रिपोर्ट झाला तर.	”	
कलम ३९४ ह्याच्या आधाराने कोडून ठेवलेला वेडा मनुष्य सोडून		
द्यावयाजोगा आहे असे सर्टिफिकेट झाले तर.	”	
केंदेची शिक्षा कोणी मोगीत असता तो वेडा दिसत असल्यास, तो		
वेड्यांच्या इस्पितळांत नेण्याचा आणि तो फिरून झुद्धीवर येईपर्यंत		
तेथे ठेवण्याचा अखत्यार आहे.	३९६	२८०
नातलग किंवा मित्र ह्याने संभाळावयाकरिता त्याच्या दिमतीस वेडा		
मनुष्य केव्हा द्यावा.	३९७	२८१

बाब २८.

इतर कोर्तांनी ज्याला विचारावे, त्या संबंधाने सदर कोर्त.

शिक्षेचा हुकूम मंजूर करावयाकरिता पाठविलेले खटले कोणत्या प्रकारच्या		
कोर्ताने पाहावे.	३९८	२८२
शिक्षेचा हुकूम मंजूर करणे अगर रद्द करणे वगैरे विषयी सदर कोर्ता-		
चा अधिकार.	३९९	२८२
आणखी तपास वगैरे करण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार सदर		
कोर्तास आहे.	४००	२८३
मंजूर झालेली शिक्षा अगर नवी शिक्षा हिच्या हुकुमावर दोन जज्यांच्या		
सह्या झाल्या पाहिजेत.	४०१	२८४

बाब २९.

तपास करणारे कोर्त ह्या संबंधाने सदर कोर्त.

गैर कायद्याची शिक्षा सांगितली असता तपासणी.	४०२	२८४
चौकशांची तपासणी.	४०३	२८४
तपासणी करण्याविषयी सदर कोर्ताचा साधारण अधिकार.	४०४	२८५
सेशन कोर्तातील कागद आणवून तपासण्याचा अधिकार सदर कोर्तास आहे.	४०५	२८७
एकाद्या खटल्याची तपासणी सदर खोर्ताने केली असता त्याने आपला फैसला ज्या कोर्तात अपराध शाबीद झाला त्या कोर्ताला कळविला पाहिजे.	४०६	२८८
परंतु	"	"
परंतु	"	"

बाब ३०.

आपिलें.

अपराध केला नाही असा ठराव झाल्यास त्यावर अपील नाही.	४०७	२८९
जुरी करून अगर आंधसरांच्या मदतीने झालेल्या चौकशांन अपील वर-ण्याचा अधिकार केव्हां.	४०८	२८९
मानिखेताच्या ठरावावर आपिलें.	४०९	२९०
जास्तस आफ वि पीस ह्यांनी केलेल्या ठरावावर आपिलें.	४१०	२९२
अमुक फौजदारी खटल्यांत अपील नाही.	४११	२९२
मानिखेताच्या अधिकाराहून कमी अधिकार चालविणाऱ्या कामगारांनीं केलेल्या ठरावांवर आपिलें.	४१२	२९४
बाब १० हिच्या आधारेने दिलेल्या हुकूमावर आपिलें.	४१३	२९४
परवानगी नसल्यास फौजदारी कोर्ताने केलेल्या शिक्केच्या हुकुमावर अपील नाही.	४१४	२९५
अपील अर्जी देण्याविषयी मुदत	४१५	२९३
अपील अर्जी बरोबर हुकुमाची नकल दिली पाहिजे	४१६	२९६
अपील अर्जी नाकबूल करण्याचा अखत्यार कोर्ताला आहे	४१७	२९६
तुरुंगांतील मनुष्याने अपील केलें तर	४१८	२९६
खालच्या कोर्तातील खटल्याचे कागद आगविण्याचा अखत्यार अपील कोर्तास आहे	४१९	२९७
अपिलाची चौकशी चालू आहे तों पर्यंत शिक्केचा हुकूम तहकूब ठेवण्याचा आणि अपिलेंतापासून जामीन घेऊन त्यास सोडण्याचा अखत्यार अपील कोर्तास आहे.	४२१	२९८

कलम. ४४.

आणखी तपास वगैरे करण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार अपील कोर्तास आहे	४२२ २९९
अन्यायाने मालाचा गैरशिस्त उपयोग केला हा ठराव जो अपराध शा- बूद झाला होता तो चोरी ह्या कारणावरून रद्द होत नाही	४२३ ३००
चोरी केल्याचा अपराध शाबूत झाला हा ठराव जो अपराध शाबूद झा- ला तो अन्यायाने मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा अपराध ह्या कारणावरून रद्द होत नाही	४२४ ३०१
मागील कलमे ४२३ व ४२४ ह्यांच्या आधाराने सांगितलेली शिक्षा कमी करण्याचा अधिकार अपील कोर्तास आहे.	४२५ "
चाजित अगर चौकशीच्या कामांत चुक आहे अगर काही उणे आहे ह्या कारणावरून ठराव अगर शिक्केचा हुकूम प्रायः रद्द होत नाही.	४२६ ३०२
शिक्षा कमी करण्याचा अखत्यार अपील कोर्तास आहे.	"
ज्या कोर्ताला अधिकार नाही त्या कोर्टाने अपराध शाबूत झाल्याचा ठराव केला असतां अपील कोर्टाने कसे करावे.	४२७ ३०३
अपील कोर्टाने केलेले हुकूम शेवटचे समजावे.	४२८ ३०५

बाब ३१.

साधारण नियम.

शिक्षेचा हुकूम कोणत्या भाषेत लिहावा.	४२९ ३०५
तो हुकूम इंग्रजी भाषेत लिहिण्याचा अखत्यार केव्हां आहे.	४३० ३०६
दुभाषा बोलावणे.	४३१ ३०७
ज्यावर किर्याद झाली त्याच्या आपल्या वकिलाच्या मार्फतीने चार्जाचा ज- बाब देण्याचा हक्क आहे.	४३२ ३०७
लहान बयाच्या अपराधांस रिकार्मंतरी मध्ये कैद करण्याविषयी.	४३३ "
ताब्यांतील कोर्ताच्या कामांचा बंडोबस्त करण्याविषयी सेशन कोर्ताचा व माजिस्ट्रेताचा अधिकार.	४३४ ३०८
माजिस्ट्रेताने सोडून दिलेल्या मनुष्यास सेशन कोर्ताकडे पाठविण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार सेशन कोर्तास केव्हां आहे.	४३५ ३१०
जामीन घेण्याविषयी हुकूम करण्याचा अधिकार सेशन कोर्तास आहे.	४३६ ३१२
ज्यामिनाच्या मोबदला ठेव ठेवण्याचा अखत्यार आहे.	४३७ ३१३
खटले चालविणारे व साक्षीदार ह्यांचे खर्च.	४३८ ३१३
कामांतील गैरशिस्तपणाच्या सबबावरून चौकशी वगैरे रद्द होऊ नये.	४३९ ३१९
शिक्षेचा हुकूम अगर शेवटचा हुकूम ह्याची नकल अर्ज झाल्यावर दावी. कलकत्ता, मद्रास, व मुंबई ह्या शहरांत आणि खेत्स सेतलमेंत ह्यांत हा आकत लागू नाही.	४४० ३१४ ४४१ ३१५

	कलम.	४७
खेडे गांवांतील मुख्य व खेडे गांवांतील पोलीस कामगार, वगैरे द्यांचा अधिकार व वहिवाट ही खेरीज करून.	४४२	३१५
लष्करी छावण्यांत लहान सहान अपराधांची चौकशी करणाऱ्या अंमल-दारांचा अधिकार खेरीज करून.	”	”
कामांचा वगैरे बंदोबस्त होण्याकरितां सदर कोर्तांनीं साधारण नियम करावे. द्या आदटांत जी काम करण्याची रीत सांगितली आहे ती प्रमाणें किर-कोळ फौजदारी खटली व कामे चालली पाहिजेत.	४४३	३१५
हा आक्त कधी पासून चालू व्हावा.	४४४	३१६
फौजदारी इनसाफाचे काम चालविण्याचे रितीविषयीचे कायद्याची व्या-प्ती वाढविण्याविषयी	४४५	३१६
अशा खटल्यांची चौकशी करण्याचा अखत्यार सेशन कोर्तास आहे त्या खटल्यांत काम चालविण्याची रीत	”	”
आपिलें	”	”
हायकोर्तांत एक जज्ज असेल तेव्हां	”	”

फौजदारी काम चालविण्याविषयीचा कायदा.

मूळ आक्तांत कांहीं कलमें रद्द करून दुसरी त्या ठिकाणी वाचारी म्हणोन जीं कलमें १८६९ चा आक्त ८ यांत लिहिलीं आहेत तीं कलमें या प्रयांत घातलीं आहेत; व मुळचे कलमापुढे अ, ब, वगैरे अक्षरांचे खुगानीं जीं कलमें ज्या कलमापुढे ज्यास्त घालण्यास सांगितलीं आहेत, त्याप्रमाणें ज्यास्त घातलीं आहेत; व कांहीं कलमांतील शब्द व कांहीं कलमें संबंध रद्द केली आहेत, तितके शब्द अर्जी गाळले आहेत, व तीं कलमें कलमाचे आंकडे घालून त्यापुढे रद्द झालीं आहेत, असें लिहिले आहे; शेवटीं जोडलेला कागद (शेडूल) अर्जी नोंवच झाले असल्यामुळे ते त्याप्रमाणें जोडले आहे.

दुरुस्त झाल्याप्रमाणें आक्त सन १८६९ चे जून महिन्याचे पहिले तारखेपासून अमलांत आला. (सन १८६९ चा अक्त ८ कलम १.)

सन १८६१ चा २५ वा आक्त.

इंडियाचे लेजिस्लेटिव कौन्सिलानें केला तोरैत आनराबल गवर्नर जनरल ह्यानीं सन १८६१ च्या सप्तंबर महिन्याच्या ५ व्या तारखेस मंजूर केला.

बादशाही सनदेनें स्थापिलेलीं नाहीत अशीं जीं फौजदारी अदालतीचीं कोर्ते त्यांतील काम चालविण्याची रीत सोपी करण्याविषयीं आक्त.

बादशाही सनदेनें स्थापिलेलीं नाहीत अशीं जीं फौजदारी अदालतीचीं आक्त करण्याचें कारण. कोर्ते आहेत त्यांतील काम चालविण्याची रीत सोपी करावी असें योग्य दिसल्यावरून खालीं लिहिल्याप्रमाणें कायदा केला असे.

१. हा कायदा करण्यांत फौजदारी न्यायाच्या कोर्ताची कामे सोपीं करावीं एवढाच उद्देश कायदे करण्याचा आहे असें नाही. तर इलाख्याचे शहराबाहेरील कोर्ताचे कामाच्या रीतींत फेरफार करावा आणि कामाची रीत एकसारखी करावी हाही आहे. (रा. पृ. १.)

१. ह्या आक्ताला फौजदारी काम चालविण्याचे रीतीविषयी कायदा असें संक्षिप्त नाम. नांव ठेविलें आहे.

जेव्हां सन १८६१ चा आक्त २५ असें लिहिण्याचा प्रसंग येईल, तेव्हां त्याचे ऐवजी, फौजदारी काम चालविण्याच्या रीतीविषयीचा कायदा असें नेहमी लिहीत जावें. (म. स. की. प० ता. २५ फेब्रुवारी सन १८६२.)

बाब १.

लक्षणांविषयी.

२. ह्या आक्तांतील खालीं लिहिलेले शब्द व संज्ञा त्यांचे जे अर्थ येथें शब्दाचा अर्थ सांगितले आहेत तेच, ज्या ज्या ठिकाणीं ते शब्द व संज्ञा आढळतात त्या त्या ठिकाणीं, प्रकरणाम अगर पूर्वापार संबंधानें विरोध न येईल तर त्यांचे अर्थ समजावे.

३. ब्रिटिश इंडिया म्हणजे हिंदुस्थानांतील ब्रिटिश सरकारच्या अमलांतील मुख्य ह्या शब्दांचा अर्थ ग्रिन्स आफ् वेल्स नांवाचें बेट व सिंगापूर व मलाका हीं संस्थानें खेरीज करून हिंदुस्थानचा अंमल सुधारण्याविषयी आक्त ह्या नांवाचा आक्त ब्रिक्तेरिया राणीच्या कारकीर्दीतल्या २१ व्या व २२ व्या ब्रिटिश इंडिया वर्षांतील चाप्तर १९६ म्हणून आहे त्याच्या आधारेनें जितके मुख्य राणी साहेबांच्या अमलांत आले आहेत व पुढें येतील ते सर्व मुख्य असा समजावा.

४. "विशेष कायदा" ह्या शब्दांचा अर्थ विशेष गोष्टीला लागू कायदा विशेष कायदा. असा समजावा.

१. आक्त १४ सन १८६६ (हिंदुस्थानांतील टपालचे व्यवस्थेविषयी) आक्त १८ सन १८५४, (हिंदुस्थानांतील आगगाडीविषयी); आक्त ३३ सन १८५४ (बांबारे बांधण्याविषयी); हे कायदे ह्या कलमाप्रमाणें उदाहरणें समजावीं. व याच-प्रमाणें जकात, अफू, छापील कागद इत्यादि सरकारी महसुलासंबंधी जे कायदे आहेत, ते ह्या कलमाप्रमाणें उदाहरणें आहेत. (म्या० पृ० २९ इ० पी० को०)

५. "स्थलविशेषाचा कायदा" ह्या शब्दांचा अर्थ हिंदुस्थानांतल्या ब्रिटिश

जंगम माल कायदेचा कायदा

३

सरकारच्या अमलांतील अमुक विशेष स्थळास मान लावू असणारा कायदा
स्थळनिश्चयाचा कायदा. समजावा.

१. आक्त १३ सन १८५६, (कलकत्ता व मद्रास वगैरे शहरांतील पोलिसांच्या बंदोबस्ताविषयी); व आक्त २० सन १८५९ (मलबार येथील दंगे मोडण्याविषयी); हे आक्त स्थलसंबंधी कायदे आहेत. इलाख्याचे, अगर लेफ्टेनंट गव्हर्नर यांचे ताब्यांतील मुलुखाचे अथवा प्रांताचे कायदे, हे स्थलसंबंधी कायदे नाहीत. राणी साहेबांची प्रजा म्हणविगारे युरोपियनाविषयी, व इतरांविषयी सुप्रीम कोर्टे जे कायदे चालवितात, ते या कलमाप्रमाणे विशेष, अगर स्थलसंबंधी कायदे नाहीत. (म्या० पृ० ३० इ० पी० को०)

६. “जंगम माल” ह्या शब्दांत, जमीन आणि भूमीशीं संलग्न असणाऱ्या वस्तु जंगम माल अगर भूमीशीं संलग्न असणाऱ्या वस्तूशीं नेहेमीं लग्न राहण्याऱ्या वस्तु खेरीज करून हरएक प्रकारच्या मूर्तिमंत वस्तूंचा समावेश व्हावा.

१. हिंदुस्थानांतील अपराध्यांस शिक्षा करण्याबद्दलच्या कायदांतील कलमें २२, ४१, ४२ यांत ज्या व्याख्या सांगितल्या आहेत, त्याच पुनः कलमें ४, ५, ६, यांत सांगितल्या आहेत. (प्री० पृ० २.)

२. स्यावर माल या शब्दांत, जमीन व तीस संलग्न असणाऱ्या वस्तु यांचा समावेश होतो, म्हणजे ज्या वस्तु केवळ जमीनीवर ठेविल्या असतात, अगर काहीं वेळ ठेवून पुनः काढण्याच्या उद्देशाने तीत बसविल्या असतात, त्या समजू नयेत. तर ज्या सर्वकाळ जमीनींत बसविल्या असतात, अगर तीत मिळून जातात, त्या समजाव्या. उदाहरण. ज्या घराचा पाया जमीनींत बांधला आहे ते घर, याप्रमाणेच ज्या वस्तु जमीनीस संलग्न आहेत, त्या वस्तूंचा चिरकाळ लागून असणाऱ्या वस्तु, ह्याही स्यावर माल समजावा; उदाहरण. घराचे दरवाजे, उन्हाकरितां केलेले खिडक्यांवरील झडपे, इत्यादि. (म्या० पृ० २१)

३. ह्या कलमांत ज्या शब्दांची व्याख्या केली आहे, त्यांत हरएक प्रकारच्या जंगम मालाचा समावेश होतो; परंतु तो माल मूर्त असला पाहिजे. ‘मूर्त’ हा शब्द घालण्याचा उद्देश इतकाच की, वारसा, करार अगर पैसा घेण्याचे हक्क इत्यादि अमूर्त वस्तूंचा समावेश या शब्दांत होऊ नये. कोणा मनुष्याच्या घरांतील सामान, ह्या व्याख्येप्रमाणे जंगम माल होय. परंतु तो त्याने विकला असेल तेव्हां, विकत घेणाराकडून जो पैसा त्यास यावयाचा, तो, जंगम माल नव्हे; व पैसा देण्यासाठीं ज्या प्रॅमिसरी नोटीवर त्याने सही केली असेल, त्या प्रॅमिसरी नोटीही, जंगम माल नव्हे. (म्या० पृ० २१)

४. मालमत्ता, हा शब्द दिवाणी कायदावरून उत्पन्न झाला आहे, आणि या कलमांतील व्याख्येवरून, पीनलकोडचे कामासाठीं जंगम माल ह्या शब्दांत कोणत्या वस्तूंचा

समावेश होत नाही, हे, व्यापणास समजते, तरी कोणत्या वस्तु, माल या शब्दांत गणव्या जातात, हे समजण्यासाठी दुसरे ग्रंथ पाहिले पाहिजेत. (व्या० पृ० २१)

७. एकवचनाच्या शब्दांत बहुवचनाच्या शब्दांचा समावेश व्हावा. आणि
वचन. बहुवचनाच्या शब्दांत एकवचनाच्या शब्दांचा समा-
वेश व्हावा.

८. पुलिंगी शब्दांत स्त्रीलिंगी शब्दांचा समावेश व्हावा.
लिंग.

९. "तपास केला" या शब्दांत कोर्टातील चौकशीच्या पूर्वी जें काहीं काम झालें त्याचा समावेश व्हावा; आणि "निकाल केला" ह्या शब्दांत को-
तपास केला व निकाल केला. तांतील चौकशी व अपराध्याच्या शिक्षेसुद्धा चौक-
शीनंतर झालेलें हरेक काम ह्याचा समावेश व्हावा.

१. ज्या गुन्द्याचा निकाल सेशन कोर्टांतून व्हावयाचा, त्याबद्दल सेशनांत खटला कमिट होईपर्यंत जी चौकशी होते, तीस "तपास" म्हटले पाहिजे. त्या मोकदम्याचा "निकाल" सेशन कोर्टांतून होईल. (प्रि० पृ० २)

१०. "लिहिलेलें" ह्या शब्दांत "ठशावर छापलेलें," "दगडावर छापलेलें"
लिहिलेलें. व "कोरलेलें" ह्यांचा समावेश व्हावा.

११. "फौजदारी कोर्ते" ह्या शब्दांचा अर्थ फौजदारी खटल्याची चौकशी करण्याकरितां, किंवा अपिलावर त्यांची चौकशी करण्याकरितां, किंवा दुस-
फौजदारी कोर्ते. न्या एकाद्या कोर्ताकडे अगर कामगाराकडे ती पा-
ठविण्याकरितां, कायद्याप्रमाणें त्या फौजदारी खटल्यांत अधिकार चालविणारा
हरेक जज्ज अगर माजिस्ट्रेट, असा समजावा.

१. ह्या व्याख्येत, जो कोणी जस्टिस आफ् दि पीस, जज्ज अगर माजिस्ट्रेट नाही, त्याचा समावेश होत नाही असें दिसते. पुढील कलम २१ यावरील टीप नंबर १ ची पहा. (प्रि० पृ० २)

१२. "न्यायाचें कोर्त" ह्या शब्दांचा अर्थ, ज्या जज्जाला एकटें बसून न्याया-
चें काम करण्याचा अखत्यार कायद्यानें आहे, किंवा जज्जांच्या ज्या मंडळीला एकत्र
बसून न्यायाचें काम करण्याचा अखत्यार कायद्यानें आहे, तो जज्ज किंवा ती
न्यायाचें कोर्त. मंडळी, न्यायाचें काम करित असतां तें न्यायाचें
कोर्त, असा समजावा.

१. "न्यायाचें कोर्त" ह्या शब्दांची व्याख्या, ह्या कलमांत नी दिली आहे, ती, व इंडियन पीनल कोड कलम २० ह्यांत दिलेली व्याख्या ह्या दोन्ही एकच आहेत. परंतु

“जज” हा शब्दाची व्याख्या, फौजदारीचे कलम १९ ह्यात दिली आहे, तीवरून तेथे विशेष खुलासा झाला आहे. या कायद्यांत ज्या ज्या स्थळां “जज” हा शब्द येईल, त्या त्या स्थळां जज या शब्दाचा अर्थ त्या व्याख्येप्रमाणे घेतां साधारण रुढी-प्रमाणे घेवल्यास पुष्कळ अडचण पडेल. कलम ३३ पावरील टीप नंबर २ ची पहा. (प्रि. पृ. २)

२. मद्रासचा कायदा ७ सन १८१६ प्रमाणे ज्या पंचांचे मंडळीस कज्याची चौकशी व निकाल करण्याचा अधिकार आहे ती न्यायाचे कोर्ट आहे. (बाब ३ क. २० इ. पी. को. रा. आ. पृ. ३)

१३. “सेशन कोर्ट” ह्या शब्दांत, २२ व्या कलमांत लिहिलेल्या मर्यादां सेशन कोर्टाच्या अनुरोधाने, मुंबई इलाख्यांतील अतिस्तंत सेशन जज्जांच्या कोर्तांचा समावेश व्हावा.

१४. “जिल्ह्याचा माजिस्त्रे” ह्या शब्दांचा अर्थ फौजदारी प्रकरणांत, जिल्ह्याचा माजिस्त्रे. एखाद्या जिल्ह्याची वहिवाट करण्याच्या कामाविषयी मुख्य अधिकार ज्याला आहे, तो असा समजावा, मग त्या अधिकाऱ्याची संज्ञा कोणतीही असो.

१. पंजाब, अयोध्या वगैरे इलाख्यांत, जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताचे काम करणारास, डेप्युटी कमिशनर हा हुद्दा आहे. अशा हुद्देदारांचा समावेश होण्याकरितां हे कलम घातले आहे. (प्रि. पृ. ३)

२. जिल्हा माजिस्त्रेतास जे कांहीं करण्याविषयी प्रोसिनर कोडावरून अधिकार आहे, ते त्याने आपल्या जिल्ह्यांत करण्यास हरकत नाही. (प्रो. म. हा. को. ता. १८ जुलई सन १८६४)

३. रहदारीचे रस्ते व आगगाडीचे रस्ते, ह्यांवरील पीडा बंद करणे, ताब्यांतील तुरुंगांची व्यवस्था राखणे, ह्याविषयी वहिवाट कशी ठेवावी, याबद्दल जरूर असल्यास सबाईनेट माजिस्त्रेता ह्यांस, वट हुकूम देण्याचा अधिकार जिल्ह्याचे माजिस्त्रेतास आहे, आणि ते हुकूम, कायद्यास अनुसरून असतील तर, त्या जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताचे ताब्यांतील जाईट माजिस्त्रेता, फुलपावर असिस्तंत किंवा फुलपावर डेप्युटी माजिस्त्रेता यांनी मानले पाहिजेत. (रा. आ. पृ. ४)

४. मुंबईचे कित्येक कायद्यांत “जिल्हा माजिस्त्रेता” असे जेथे लिहिले आहे, त्याचा पूर्ण अधिकार ह्या कलमांतील अधिकाऱ्यांस आहे. (मुं. हा. को. व्हा. ३ पृ. २ क्रौ. ठ.)

५. जिल्ह्याचे मुख्य कलेक्टरच्या गैर हजेरीत व्हा कलेक्टर इन चार्ज असेल,

फौजदारी काम चालविण्याविषयीचा कायदा.

तेव्हां तोच अ. कलेक्टर मुख्य कलेक्टर, गैर हजर असेल तोपर्यंत, फौजदारी प्रकरणी त्या निष्ठात बहिषाट करण्याचे कामाविषयी मुख्य अधिकारी समजावा, अशी मुंबई सरकारने जाहिरात ता० २० मे सन १८६३ रोजची ता० २१ मे सन १८६३ रोजचे गव्हर्नमेंट ग्याझेटचे पान ९७७ यांत छापिली आहे. व मुंबई हायकोर्टाचे रिपोर्ट व्हा. २ भाग ३ पृ. १८ फौ. ठ. यांत प्रत्येक अ. कलेक्टर जेव्हां जेव्हां इन चार्ज कलेक्टर होईल, तेव्हां तेव्हां निरनिराळी नेमणूक करण्याची जरूर नाही. सदरील जाहिरातीत प्रसिद्ध केलेला ठराव बस आहे, असे ठरविले आहे.

६. ह्या कायद्याचे क. २३ व. पहा.

१५. “माजिस्त्रेत” ह्या शब्दांत, माजिस्त्रेताचा सर्व अधिकार अगर माजिस्त्रेत. कांहीं अधिकार चालविणाऱ्या सर्व मनुष्यांचा समावेश व्हावा.

१. ह्या कलमांत सर्व माजिस्त्रेत यांचा समावेश होतो. (रा. आ. पृ. ४)

२. कलम २२ ह्यांत माजिस्त्रेत यांच्या तीन प्रती केल्या आहेत. माजिस्त्रेत ही संज्ञा तिहीं प्रतींपैकी कोणतेही प्रतीचे अंमलदारास लावता येते. (प्रि. पृ. ३)

१६. “माजिस्त्रेताचा अधिकार” ह्या शब्दांचा अर्थ माजिस्त्रेताचा पूर्ण माजिस्त्रेताचा अधिकार. अधिकार असा समजावा.

१. पूर्ण अधिकारी माजिस्त्रेत, यास अधिकार किती आहे, हे कलम २२ यांत लिहिले आहे. (प्रि. पृ. ३)

१७. “माजिस्त्रेताचा कांहीं अधिकार” ह्या शब्दांचा अर्थ, माजिस्त्रेताच्या माजिस्त्रेताचा कांहीं अधिकार. पूर्ण अधिकाराहून कांहीं कमी अधिकार, असा समजावा.

१. हे कलम सवार्डिनेट माजिस्त्रेत वर्ग १।२ यांस लागू आहे. (रा. आ. पृ. ४)

२. ज्या माजिस्त्रेतास पूर्ण अधिकार नाही, त्यास “सवार्डिनेट माजिस्त्रेत” म्हणतात. त्यांच्या अधिकाराचा खुलासा, कलम २२ यांत आहे. (प्रि. पृ. ३)

१८. एखाद्या जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेताच्या अधिकाराच्या हद्दींतील जो प्रदेश जिन्हा. श, तो ह्या आक्ताच्या संबंधाने “जिल्हा” समजावा; आणि जिल्ह्याचा माजिस्त्रेत नव्हे, अशा कोणा माजिस्त्रेताला त्या जिल्ह्यांतील जो विशेष प्रदेश नेमून दिला असेल, तो त्या “जिल्ह्याचा जिल्ह्याचा विभाग. विभाग” समजावा.

फौजदारी कायदा कायदाविषयीचा कायदा.

७

१. बंगाल इलाख्यात, जिल्ह्याचे विभाग करून प्रत्येक भागावर निरनिराळे अंमलदार नेमले आहेत, त्या अंमलदारांवर जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेताचा अधिकार आहे. (प्रि. पृ. ३)

२. सदर कोर्ट यांनी असा ठराव केला की, जिल्हा माजिस्त्रेताने आपल्या जिल्ह्यापैकी कोही तालुके आपले हाताखालील सर्वाडिनेट माजिस्त्रेत यांस नेमून दिले, तरी त्या भागास जिल्ह्याचे विभाग असे सरकारचे हुकुमाने ठरल्याशिवाय म्हणता येणार नाही. (सर. नं. २० सन १८६३ इ. आ. स.)

३. तालुक्याचा माजिस्त्रेत हा जिल्ह्याचे विभागाचा माजिस्त्रेत नव्हे; विभागाचा माजिस्त्रेत म्हणजे सरकारने विभागाचा माजिस्त्रेत नेमून त्यास माजिस्त्रेताचा पूर्ण अधिकार दिला पाहिजे. (प्रो. म. हा. २९ फेब्रुवारी सन १८६४)

१९. हिंदुस्थानांतल्या ब्रिटिश सरकारच्या अमलांतील मुलखांच्या सदर कोर्ट. कोणत्याही भागांत, कलम ४४५ ह्यांतील नियमांच्या आधाराने, हा आकत चालू केला जाईल तेव्हां त्या भागांत "सदर कोर्ट" म्हटले असता त्या भागांतील जे मुख्य फौजदारी अपील कोर्ट अगर तपासणीचे मुख्य कोर्ट असेल ते कोर्ट असे समजावे.

१. सदर कोर्ट मोडून हल्ली हायकोर्ट हे फौजदारी मुख्य अपील कोर्ट केले आहे. (रा. आ. पृ. ५)

२. बंगाल, मद्रास आणि मुंबई येथे जी हायकोर्टे आहेत त्यांसच (सदर कोर्ट असे समजले पाहिजे) व पंजाब, अयोध्या, सेंट्रल प्राव्हिन्सेस व म्हैसूर येथे जे जुडिशियल कमिशनर आहेत, त्यांची कोर्टे, हीच सदर कोर्टे आहेत, असे समजले पाहिजे. व मिथिला जुडिशियल कमिशनरचे कोर्टाचाही त्यांत समावेश होतो. (प्रि. पृ. ४)

२०. जेथे जेथे "वर्ष" अगर "महिना" हा शब्द येतो तेथे तेथे वर्ष, महिना इंग्लिश मानाचे वर्ष अगर महिना आहे असे समजावे.

बाब २.

फौजदारी कोर्टाच्या अधिकाराविषयी.

१. ह्या कायद्याप्रमाणे ज्याला प्रत्येक कोर्टाचे अधिकारी नेमण्यांत येतील त्यांना मुंबईचा सन १८६६ चा आकत ६ प्रमाणे आपल्या कामाचा चार्ज घेण्यापूर्वी प्रतिसालेल केला पाहिजे. ह्या बाबतीतील पूर्वीचे सर्व कायदे रद्द झाले आहेत.

फौजदारी काम पाळविण्याविषयीचा कायदा.

२१. निरनिराळ्या घटनांच्या फौजदारी कोर्तांना ह्या आक्ताने जे फौजदारी कोर्तांनी कोणत्या अ- अधिकार दिने आहेत त्यांच्या अनुरोधाने, सन १८६० चा ४५ वा आक्ट, म्हणजे हिंदुस्थानच्या

अपराधांस्त शिक्षा करण्याविषयी कायदा, ह्यांत किंवा एखाद्या विशेष कायद्यांत अगर स्थलविशेषाच्या कायद्यांत ज्या अपराधांस शिक्षा सांगितली आहे त्या अपराधांची चौकशी करण्याचा अधिकार त्या त्या कोर्तांना आहे; आणि ज्या अपराधांची चौकशी करण्याचा अधिकार त्यांना आहे म्हणून येथे सांगितले आहे, त्या अपराधांचा तपास व चौकशी करण्याची ती ह्या आक्तांत जे नियम केले आहेत त्यांप्रमाणे त्यांनी केली पाहिजे. परंतु एखाद्या विशेष कायद्यांत अगर स्थलविशेषाच्या कायद्यांत अमुक अपराधांबद्दल फौजदारी कोर्तांखिरीज दुसऱ्या अमुक अधिकाऱ्याने शिक्षा करावी, असे लिहिले असेल, तर त्या अपराधांस हें कलम लागू नाही.

१. माजिस्ट्रेट नसून जो "जस्टिस आफ धि पीस" आहे, त्याने ज्या खटल्याची चौकशी किंवा निकाल केला असेल, त्या खटल्यास ह्या कलमाप्रमाणे क्रिमिनल प्रोसिजर कोड लागू होऊ नये, असे दिसते. कारण कलम ११ यांत "फौजदारी कोर्ते" यांची जी व्याख्या लिहिली आहे, तीत या हुद्देदारांचा समावेश होत नाही. परंतु असा प्रसंग बहुधा फार विरळा येतो. (प्रि. पृ. ५)

२. गांवचे पोलिस पाटलाचे अधिकाराविषयी सन १८६७ चा मुंबई आक्ट ८ पहा.

३. ज्या तारखेस हा कायदा चालू झाला (ता. १ जानेवारी सन १८६२ इ.) त्याचे पूर्वी अपराध केले असतील, त्यांची चौकशी या कायद्याचे नियमांप्रमाणे केली पाहिजे. परंतु अपराधांवर गुन्हा शानूत झाला तर, शिक्षा होणे ती सदर तारखेचे पूर्वी जे कायदे अमलांत होते, त्यांतील शिक्केच्या नियमांप्रमाणे दिली पाहिजे. उदाहरण. सन १८६१ च्या एप्रिल महिन्यांत नवरीची चोरी केलेला कैदी, फेब्रुआरी सन १८६२ त धरून चौकशी केली असता, त्यावर गुन्हा शानूत झाला तर सन १८२७ च्या कायद्याप्रमाणे शिक्षा दिली पाहिजे; पीनल कोड प्रमाणे देऊ नये. (म. स. २० जानेवारी सन १८६२.)

२२. ह्या आक्ताच्या शेवटी जो कागद जोडला आहे त्यांत लिहिलेल्या ह्या आक्तास जोडलेल्या कायद्यांत सांगितलेल्या अपराधांची चौकशी कोणत्या कोर्तांनी करावी आणि कोणत्या घराईच्या भांत त्या कोर्तास शिक्षा देण्याचा अधिकार आहे. अपराधांची चौकशी करण्याचा अधिकार, त्या कायदाच्या पूर्वी ज्या टिपा समजुतीकरिता लिहिल्या आहेत, त्यांतील तिसऱ्या टिपेंतल्या नियमांमध्ये, त्या कायदाच्या सातवे कोष्टकांत वी कोर्ते सांगि-

सर्ती आहेत त्यांचा आहे; आणि खाली लिहिलेल्या मर्यादांच्या आंत त्या अपराधाबद्दल शिक्षा देण्याचा अधिकार त्या कोर्टाला आहे. त्या मर्यादा येणे-प्रमाणे:—

सेशन कोर्ट. मरणाची शिक्षा (ह्या शिक्षेला सदर कोर्टाची मंजुरी सेशन कोर्टाचा अधिकार. पाहिजे); कालेपाण्यावर पाठविणे; कायद्यावरून जी एकांत कैद देण्याचा अखत्यार आहे ती धरून दोहों प्रकारांपैकी कोणत्याही एका प्रकारची कैद, परंतु ती कैद चौदा वर्षांहून ज्यास्त नसावी; किंवा पाहिजे तितका दंड; किंवा हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांत ज्या खटल्यांत कालेपाण्यावर पाठविणे व दंड, अगर कैद व दंड, ह्या दोन्ही शिक्षा देण्याचा अखत्यार दिला आहे तशा खटल्यांत ह्या दोन्ही शिक्षा. आणि हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांत ज्या खटल्यांत सरकारांत माल घेण्याचा हुकूम करण्याचा अखत्यार सांगितला आहे तशा खटल्यांत शिक्षा देऊन सरकारांत माल घेण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार सेशन कोर्टाला आहे.

मुंबई इलाख्यांत असिस्टेंट सेशन जज्जानें चौकशी करावयाकरितां त्याज मुंबई इलाख्यातील असिस्टेंट कडे खटलें पाठविण्याचा अधिकार सेशन जज्जाला सेशन जज्ज. दिला आहे. आणि त्या असिस्टेंट सेशन जज्जाला खाली लिहिलेल्या मर्यादांच्या आंत तशा खटल्यांत शिक्षा देण्याचा अखत्यार आहे:—कायद्यावरून जी एकांत कैद देण्याचा अखत्यार आहे ती धरून दोहों प्रकारांपैकी कोणतेही एका प्रकारची कैद, परंतु ती कैद सात वर्षांहून ज्यास्त नसावी; किंवा दंड; किंवा कैद व दंड ह्या दोन्ही शिक्षा. जर तीन वर्षांहून ज्यास्ती मुदतीची कैद ठरविली असेल, तर ती शिक्षा कायम होण्यास सेशन जज्ज्याची मंजुरी पाहिजे. सेशन जज्जाला आपल्या असिस्टेंताच्या कामाची तपासणी करण्याचा, व त्यांनीं केलेल्या कामावर झालेल्या अपिलांची चौकशी करण्याचा, आणि त्या असिस्टेंतांनीं केलेल्या शिक्षेचे हुकूम अगर हुकूम बहाल करण्याचा, अगर शिक्षा न वाढे अशा प्रकारें ते दुरुस्त करण्याचा अगर फिरविण्याचा अखत्यार आहे. माजिस्त्रेतांनीं केलेल्या कामाची तपासणी करण्याची किंवा त्याजवर झालेल्या अपिलांची चौकशी करण्याचा अखत्यार असिस्टेंट सेशन जज्जाला नाही.

जिल्ह्याचा माजिस्त्रेत अगर माजिस्त्रेताचा अधिकार चालविण्याचा अखत्यार जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेताचा अ- ज्याला आहे असा दुसरा कोणी कामगार. — काय- अधिकार. यावरून जी एकांत कैद देण्याचा अखत्यार आहे

ती धरून दोहों प्रकारांपैकी कोणत्याही एका प्रकारची कैद, परंतु ती कैद दोन वर्षांहून ज्यास्त नसावी; किंवा दंड, व तो दंड एक हजार रुपयेपर्यंत उराविषयाचा अखत्यार आहे; किंवा हिंदुस्थानाच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांत ज्या खटल्यांत कैद व दंड ह्या दोन्ही शिक्षा देण्याचा अखत्यार दिला आहे तशा सर्व खटल्यांत दोन्ही शिक्षा.

माजिस्त्रेताचा कांहीं अधिकार चालविषयाचा अखत्यार ज्याला आहे असे ताच्यातील माजिस्त्रेत अगर कामगार.—

पहिला वर्ग.—दोहों प्रकारांपैकी कोणत्याही एका प्रकारची कैद, परंतु ती पहिल्या वर्गातील ताब्यातल्या कैद सहा महिन्यांहून ज्यास्त नसावी; किंवा दंड, माजिस्त्रेताचा अधिकार. परंतु तो दंड दोनशे रुपयेहून ज्यास्त नसावा; किंवा हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांत ज्या खटल्यांत कैद व दंड ह्या दोन्ही शिक्षा देण्याचा अखत्यार दिला आहे तशा सर्व खटल्यांत त्या दोन्ही शिक्षा.

दुसरा वर्ग.—दोहों प्रकारांपैकी कोणत्याही एका प्रकारची कैद, परंतु ती दुसरा वर्ग. कैद एक महिन्याहून ज्यास्त नसावी; किंवा दंड, परंतु तो दंड एकास रुपयेहून ज्यास्त नसावा; किंवा हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांत ज्या खटल्यांत कैद व दंड ह्या दोन्ही शिक्षा देण्याचा अखत्यार दिला आहे तशा सर्व खटल्यांत या दोन्ही शिक्षा.

हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्याच्या ७३ व्या कलमाच्या आधारेने एकांत कैदेची शिक्षा देण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेताचा अधिकार चालविषयाच्या कामगाराच्या खालच्या कोणत्याही कोर्ताला नाही.

१. फौजदारी कोर्ताने दिलेल्या कैदेची मुदत मोजणे ती, ज्या तारखेस शिक्षा झाली त्या तारखेपासून मोजावी. (प्रो. म. स. को. ता. २१ फेब्रुवारी १८६२) अपिल्लाचा निकाल होईपर्यंत जितके दिवस शिक्षा तहकूब केली असेल, ती मुदत अपील राह झाले तर कैदेचे मुदतीत मोजू नये. (म. स. ता. २८ एप्रिल सन १८६२ इसवी.)

२. शिक्षा सांगते वेळेस कैद सांगणे ती नुसती किंवा सक्त मजुरीची, इतकेंच सांगितले पाहिजे. परंतु कैद सक्तमजुरीची असेल, व थोडे मुदतीची नसेल, तेव्हा ती अमलांत आणण्यास वेड्यांचा उपयोग करण्यास हरकत नाही. ज्या लोकांस नुसते कैदेची शिक्षा झाली असेल त्यांस कामास लावितां येत नाही. (प्रो. म. स. को. ता. १० जानेवारी व ता. २६ एप्रिल सन १८६२ इसवी.)

१. ज्या लोकांस सक्त मजुरीनिशीं कैदेची शिक्षा झाली, त्यांस बेड्या घालाव्या किंवा नाही, याविषयी हायकोर्ट काहीं सांगू शकत नाही. अशा कामांत मुद्दंगावरील इन्स्पेक्टर जनरल, यांजकडे अर्ज केला पाहिजे. (प्र. म. स. को. ता. २७ सप्टेंबर सन १८६२ इ.)

२. जो दुसऱ्या वर्गातील सबार्डिनेट माजिस्त्रेट सनदी नौकर नाही, तो आपल्या कामांत मोठी गैर वर्तणूक करील, किंवा फौजदारी कोर्तासंबंधी कामांत त्याची गैर माहिती किंवा आपले माजिस्त्रेटि काम करण्यांत त्याची गैर वाकबगारी दिसून येईल, तर त्यास काढून टाकण्याचा अधिकार हायकोर्तास आहे. (प्र. म. ग. प्रे. ता. २४ फेब्रुवारी सन १८६३ नं. २९६ पृ. ३३४)

३. अशा सर्व खटल्यांत कामांतून काढलेल्या मनुष्यास सरकाराकडे अपील करण्यास मार्ग आहे. (प्र. म. ग. प्रे. ता. २४ फेब्रुवारी सन १८६३ इसवी नं. २९६ पृष्ठ ३३५.)

४. या कायद्यास जोडलेले कागदांत जी तिसरी टीप आहे, तींत असे लिहिले आहे की, ज्या गुन्द्याची चौकशी करण्याचा अधिकार कनिष्ठ कोर्तास आहे, त्याच गुन्द्याचा निकाल करण्याचा अधिकार वरिष्ठ कोर्तास आहे. परंतु, सेशन कोर्ताचे अधिकाराबद्दल मात्र कलम ३५९ यांत विशेष ठराव केले आहेत ते लक्षांत ठेविले पाहिजेत. (प्रि. पृ. ५)

५. जर सेशन जज गैरहजर असेल अगर मरण पावेल, आणि त्याचीं कामे चालविण्यास सरकाराने व्यवस्था केली नसेल, तर त्या ठिकाणीं जो वडील असिस्तेत असेल, त्यानें त्याच्या कामाचा चार्ज घेऊन त्याचे काम चालवावे, परंतु असिस्तेताच्या नात्यानें शिक्षा देण्याचा अधिकार आहे. तीहून अधिक शिक्षा त्यानें देऊ नये. (सन १८२७ चा मुंबईचा कायदा १३ कलम ८ रकम २)

६. सन १८६४ चा आक्त ६ (फटके मारण्याविषयी कायदा) यांतील कलम ८ वरून दुसरे वर्गातील माजिस्त्रेट खेरीज करून बाकीचे सर्व कोर्तास त्या कायद्यांत नमूद केलेल्या गुन्द्यांस फटक्यांची शिक्षा करण्याचा अधिकार आहे. दुसऱ्या वर्गाचे माजिस्त्रेटास सदरहू अधिकार सरकारचे हुक्माने मुदाम द्यावा लागतो. (प्रि. पृ. ६)

७. कोणते एखादे विशेष अगर स्थल संबंधी कायद्यावरून, जे अधिकार माजिस्त्रेटास मिळतात, त्या अधिकारास २२ वे कलमावरून हरकत येत नाही. उदाहरण सन १८६६चा आक्त २१ (जकातीचा कायदा) यावरून माजिस्त्रेट यांस, परवाना न घेतां जितकी अफू चोरून आणली असेल तितक्या अफूवर दर शेराम १० रुपये

प्रमाणे दंड देण्याचा अधिकार आहे, आणि या सर्व दंडांची रक्कम जरी १००० रुपयांहून अधिक होईल, तरी ती बेकायदा होत नाही. (क. हा. व्हा. ७ पृ. २९)

१०. क० १७२ ह्यांत सांगितलेल्या खटल्यांखेरीज, सेशन कोर्तास फौजदारी अव्वल कोर्ताच्या नात्याने, कलम ३५९ प्रमाणे माजिस्त्रेट यांजकडून, अगर या कायदावरून, अगर दुसऱ्या कायदावरून, अधिकार मिळालेल्या अंमलदाराकडून खटला कमिट झाल्याशिवाय त्याची चौकशी करण्यास अधिकार नाही. (प्रि. पृ. ७)

११. जे गुन्हे सेशन कोर्तासमोर होतात, व ज्यांची चौकशी फक्त सेशन कोर्तानेच करावी असे गुन्हे, कलम १७२ यांत सांगितले आहेत. (प्रि. पृ. ७)

१२. मद्रास इलाखा खेरीज करून हिंदुस्थानांतील इंग्रज सरकारचे मुलखांत माजिस्त्रेटचा पूर्ण अधिकार चालविणारे अंमलदार, अगर कलम ३८ प्रमाणे ज्या सर्वाडिनेट माजिस्त्रेटांस सरकारने अधिकार दिला असेल, त्यांस मात्र सेशन कोर्तांत खटले कमिट करण्याचा अधिकार आहे. मद्रास इलाख्यांत पहिल्या व दुसऱ्या वर्गांतील सर्वाडिनेट माजिस्त्रेट यांस सेशन कोर्ताचे अधिकारांतील गुन्हे केल्याबद्दल, ज्या लोकांवर आरोप असेल, त्या लोकांस सेशन कोर्ताकडे कमिट करण्याचा अधिकार आहे. (कलम ३५६ पहा.)

१३. या कलमावरून, निरनिराळे प्रतीचे कामगारांस, जे अधिकार दिले आहेत, ते विशेष प्रसंगी कलम ४६ यांत वाढविले आहेत. (प्रि. पृ. ७)

१४. ज्या पोलीस कामगारांस माजिस्त्रेटचा अधिकार दिला असतो, त्यांनी तो सन १८६१ चा आक्ट ५ कलम ६ यांत लिहिल्या कामापुरता मात्र उपयोगांत आणावा. त्यांस इंडियन पीनल कोडचा कायदा लावून शिक्षा देण्याचा अधिकार नाही. (जु. क. पंजाब यांचा ठराव ता. ३१ जानेवारी सन १८६२ इसवी.)

१५. माजिस्त्रेट यांनी दंडाऐवजी जी कैदेची शिक्षा ठरवावयाची ती खाली लिहिले नियमाप्रमाणे ठरविली पाहिजे.—

ज्या गुन्ह्यांस ऐन शिक्षा नुसती दंडाची आहे, व ज्या गुन्ह्यांबद्दल कैद व दंड अशा दोन्ही शिक्षा सांगितल्या आहेत, ह्या दोन्ही प्रकारच्या गुन्ह्यांमध्ये पीनल कोडांत भेद केला आहे. ज्या गुन्ह्यांस कैद व दंड अशा दोन्ही शिक्षा सांगितल्या आहेत, त्या गुन्ह्यांबद्दल दंडाऐवजी शिक्षा ठरविणे ती, त्या गुन्ह्यांस जी सर्वाहून अधिक ऐन शिक्षा कायदांत सांगितली असेल, तिच्या चतुर्थांशाहून अधिक नसावी. (पी. को. कलम ६५)

कलम ४५ ह्यांत आणखी असे ठरविले आहे की, जो माजिस्त्रेट शिक्षा सांगित असेल, त्यास जितकी ऐन शिक्षा देण्याचा अधिकार असेल तिचे चौथाईहून दंडाऐवजी शिक्षा ज्यास्त नसावी.

ज्या गुन्द्यांस नुसती दंडाची शिक्षा आहे त्याबद्दल कैद ठरविणें ती येणेंप्रमाणे;—

५० रुपयांहून अधिक दंड नसल्यास दोन महिने पर्यंत.

१०० " " " " ४ " " "

बाकी खटल्यांत सहा महिनेपर्यंत. (पी. को. क. ६७.)

१६. सन १८६२ चा आक्ट १५ कलम १ यावरून गवरनर जनरल इन् क्वीन्स बँच यांस अगर ज्या मुलखांत हा कायदा चालू केला असून बंगाल मद्रास आणि मुंबई येथील साधारण कायदे चालू नसतील, अशा मुलखाचे सरकारास त्या मुलखांत फौजदारी काम चालविणारे मुख्य अंमलदारांस ज्या गुन्द्यांस मृत्यूची शिक्षा नाही, अशा गुन्द्याची चौकशी करून सात वर्षांपेक्षां अधिक नाही अशी कोणतेही प्रकारची कैद देण्याचा, अगर कायद्याप्रमाणे कोडून ठेवण्याची शिक्षा देण्याचा, अगर दंड करण्याचा, अगर दंड, व कैद दोन्ही शिक्षा देण्याचा अधिकार आहे. (पि० पृ० ८)

१७. मुंबई इलाख्यांत असेस्तंत सेशन जज यांनीं सात वर्षेपर्यंत शिक्षा सेशन जज्याचे मंजुरी करण्याचे शर्तीने दिली असतां हरकत नाही, असें शेखअल्ली वलद बापू याचे कण्यांत ता० ८ एप्रिल सन १८६३ रोजीं मुंबई हायकोर्टाने ठरविलें आहे.

१८. ह्या कलमांत प्रत्येक कोर्तास दंड व शिक्षा देण्याचे अधिकाराची जी यत्ता सांगितली आहे ती फक्त पीनलकोडांतील गुन्द्याविषयीं मात्र आहे. इतर विशेष कायद्यावरून ज्या कोर्तास जो अधिकार दिला असेल, त्यांस ह्या कलमावरून व्यत्यय येतो असें नाही. [क० हा० व्हा० ७ पृ० २९ ता० ४ फेब्रुवारी सन १८६७]

१९. एका असेस्तंत सेशन जज्यानें दरोड्याचा गुन्हा शाबीद म्हणून कैदीस शिक्षा दिली, आणि मंजुरीकरितां सेशन जज्याकडे काम पाठविलें. सेशन जज्यानें पुराव्यावरून दरोड्याचा चार्ज शाबीत होत नाही, जवरीचे चोरीचा शाबीत होतो असें ठरवून शिक्षा कमी केली. ह्या कार्यां हायकोर्टाने असें ठरविलें कीं, असें करण्यास सेशन जज्यास अधिकार नाही. दरोड्याचा चार्ज शाबीद नाही असें त्यास वाटत होतें तर शिक्षा मंजूर करण्याचें नाकबूल करून जवरीचे चोरीबद्दल चौकशी करवावयाची होती. (मुंबई हा० व्हा० ५ फी० ठ० पृ० २२)

२३. कलम २२ यांत माजिस्त्रेताचा किंवा पहिल्या वर्गातील अगर दु-

माजिस्त्रेताचा अगर ताव्यांती- सन्या वर्गातील ताव्यांतल्या माजिस्त्रेताचा जो अधिकार देण्या-
ल माजिस्त्रेताचा अधिकार देण्या-
चा अखत्यार इलाख्याच्या सर- कार सांगितला आहे तो ह्या आक्ताच्या आधाराने
कारास आहे.

किंवा एखाद्या विशेष कायद्याच्या अगर स्थलविशेषा-
च्या कायद्याच्या आधाराने कोणा मनुष्यानें चालवावा ह्या हेतूनें त्याला तो
अधिकार देण्याचा अखत्यार ज्या त्या इलाख्याच्या सरकाराला आहे.

२३. अ. २३ वे कलमावरून मिळालेला अधिकार आपणास योग्य वा-
माजिस्त्रेचे नेमण्याचा आपला अधिकार दुसऱ्यास देण्याचा अ-
धिकार इलाख्याचे सरकारास आहे. **टेल त्या मर्यादेने आपले ताब्यांतील कोणतेही अं-
मलदारास गवरनर जनरल इन्कौन्सिलाचे मंजुरीने देण्याचा अखत्यार इलाख्याचे सरकारास आहे.**

२३. ब. जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताची जागा रिकामी झाल्यामुळे कोणा अंम-
लदारास फौजदारी प्रकरणांत त्या जिल्ह्याची वहि-
दारी देण्यावर स्थानापन्न होणे. **वाट करण्याच्या कामाविषयी मुख्य अधिकार थो-
डके मुदतीपर्यंत मिळेल तेव्हां त्या अंमलदाराने इलाख्याचे सरकारचा हुकूम येई तोपर्यंत जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेताचे सर्व अधिकार चालवावे व सर्व कामे करावी.**

२३. क. १४ वे कलमांत जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताची व्याख्या लिहिली आहे
जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताचे अधिकार तसे माजिस्त्रेताचे अधिकाराचे स्थलसीमेची हद्द,
काराची स्थलसीमा ठरविण्याचा अधिकार. **सरकारी ग्याझेटांत जाहिरनामा प्रसिद्ध करून ठर-
विण्याचा अखत्यार इलाख्याचे सरकारास आहे आणि तसाच जाहिरनामा प्रसिद्ध करून अधिकाराचे सदहू प्रकारचे हद्दींत वेळोवेळी फेरफार कर-
ण्याचाही अखत्यार आहे.**

२३. ड. जिल्ह्याचा कोणताही विशेष प्रदेश १८ वे कलमाअन्वयेने जिल्ह्या-
जिल्ह्याचे विभाग माजिस्त्रेतास चा विभाग समजावा असे ठरविले असेल तो वि-
भाग देण्याचा अधिकार. **शेष प्रदेश कोणतेही माजिस्त्रेतास नेमून देण्याचा अधिकार आणि सदहू प्रकारचे अधिकाराची स्थलसीमा वेळोवेळी बदलण्या-
चा अधिकार इलाख्याचे सरकारास आहे.**

२३. ई. सरकारचे चाकरींतोल कोणताही हुद्दा असणारे ज्या मनुष्यास
अंमलदारास दुसरेकडे पाठ- कोणतेही जिल्ह्यांत या आकटाअन्वयेने कोणतेही अ-
धिकार दिले असतील तो दुसऱ्या जिल्ह्यांत त्याच
प्रकारचे तितकेच किंवा त्याहून अधिक हुद्द्यावर पाठविण्यांत येईल तेव्हां
इलाख्याचे सरकाराने इतर रीतीचा हुकूम केला नसल्यास त्याने आपणास
ज्या जिल्ह्यांत पाठविले असेल त्या जिल्ह्यांत तेच अधिकार चालवावे.

२३. फ. कोणा मनुष्यास या आकटाअन्वयेने कोणतेही अधिकार दिले अस-
अधिकारांत फेरफार करण- तोल त्यांत फेरफार करण्याचा किंवा ते रद्द कर-
चा किंवा ते रद्द करण्याचा अधिकार इलाख्याचे सरकारास आहे.
अखत्यार.

२३. ग. या आकटांत किंवा चालू असणारे इतर कोणतेही कायद्यांत इतर

जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताचे ताब्या- रीतीचा ठराव केला असेल तो खेरीज करून, जे माजि- त सर्व माजिस्त्रेत आहेत.

खेत व ताब्यांतील माजिस्त्रेत ज्या जिल्ह्यांत आपला अधिकार चालवीत असतील त्या जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताचे ताब्यांत ते सर्व माजि- खेत व ताब्यांतील माजिस्त्रेत आहेत असे समजावे.

२३. ह. जिल्ह्याच्या विभागाच्या माजिस्त्रेताला किंवा माजिस्त्रेताचा पूर्ण जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताचे कित्येक अधिकार कोणी अंमलदार चालवीत असेल त्या- अधिकार दुसऱ्यास देणे. स कलमें ३६, व ६६ व १३२ व ३०८ व ३१६ व ३१८ यांत जिल्ह्याचे माजिस्त्रेतास जो अधिकार आहे तो अधिकार आपणा- स योग्य वाटेल त्या मर्यादेप्रमाणे देण्याचा अखत्यार इलाख्याचे सरकारास आहे.

१. सन १८६७ चा कायदा ३२ ह्यावरून गवरनर जनरल इनकौन्सिल यांनी अयोध्या, सेन्ट्रल प्राव्हिन्सिस, आणि ब्रिटिश बरमा येथील मुख्य कमिशनरास क० २३ ह्यांत इलाख्याचे सरकारास जे अधिकार दिले आहेत, ते दिले आहेत. (इंडिया ग्या- शेड सन १८६७ पृ. १२२३)

२. कोणत्या एखाद्या मनुष्यास माजिस्त्रेताचे अधिकारपिकां एखादा अधिकार द्यावा, किंवा कोणा माजिस्त्रेतास जो अधिकार आहे त्याहून मोठा अधिकार द्यावा, असे जिल्ह्याचे माजिस्त्रेतास वाटेल, तेव्हां त्या जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताने सरकारास लिहावे, आ- णि सरकारची मंजुरी सरकारी ग्याशेटांत छापून प्रसिद्ध होईल. (रा. आ. पृ. ९१०)

३. सर्व फुलपावर माजिस्त्रेत या कलमावरून हल्ली डिस्ट्रिक्ट माजिस्त्रेत यांचे ताब्यांतील झाले याजकडे लक्ष्य असावे पण त्यांचे फैसल्यावर अपील मात्र सेशन जज्जाकडेच चालेल.

२४. पार्लमेंताच्या कोणत्याही आकताने, किंवा बंगाला अगर मद्रास अगर बंग मनुष्यांस मुद्दाम माजि- मुंबई ह्या इलाख्याच्या कोणत्याही कायद्याने, किंवा मिळाली आहे ती खेरीज करून ह्या आकताने, किंवा हिंदुस्थानचा गवरनर जनरल इन सर्व मनुष्यांवर फौजदारी को- कौन्सिल ह्याच्या दुसऱ्या कोणत्याही आकताने, ज्या ताब्या अधिकार चालावा. मनुष्यांस फौजदारी कोर्ताच्या अधिकाराची माफी आहे, अगर पुढे होईल, ती मनुष्ये खेरीज करून सर्व मनुष्यांवर फौजदारी कोर्ताचा अधिकार चालावा.

१. जो माजिस्त्रेत जस्टिस आफ दि पीस नाही, त्यास कोणा एखाद्या राणी साहेबा- ची प्रजा म्हणविणाऱ्या युरोपियनाची चौकशी करण्याचा अगर त्याची चौकशी न्याया- धिकारी सुप्रीम अगर हायकोर्टांत होण्याकरितां कमिट करण्याचा अधिकार नाही. क. ३९ आणि तिसरे जाज्याच्या ५३ व्या वर्षांत झालेल्या कायद्याचे १५५ वे चासरचे

क. १०५ प्रमाणे जो अधिकार माजिस्त्रेस पास दिला आहे, तो जस्टिस आफ वि पीस पास मात्र अमलांत आणण्याचा अधिकार आहे. (क. ४२ पहा.)

२५. अमक्या ठिकाणी अगर अमक्यापासून जन्मल्यामुळे ह्या आक्तांत अमक्या ठिकाणी अगर अम. फौजदारी खटल्याचे जे नियम आहेत त्यांची मा-
क्यापासून जन्मल्यामुळे फौजदारी खटल्याची माफी कोणाला नाही. फौ कोणत्याही मनुष्याला नाही. परंतु कोणा म-
नुष्यावर कांहीं अपराध केल्याची फिर्याद झाली असून त्यावर त्या अपराधा-
विषयी ज्या फौजदारी कोर्ताचा अधिकार नाही अशा कोर्ताने त्याची चौ-
कशी करावी, किंवा अशा कोर्ताने चौकशी करावी ह्या करिता त्या कोर्ताकडे त्याला पाठवावे, असा अखत्यार ह्या कलमांत दिला आहे असें समजू नये.

१. ह्या कलमावरून राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारे युरोपियनास बाब १९, २० २१ व २२ यांतील सर्व ठराव सारखेच लागू आहेत, असें समजले पाहिजे. (वेस्ट.)

२६. ह्या आक्तांत मुद्दाम दुसरा नियम केला नसल्यास ज्या जिल्ह्यांत ज्या जिल्ह्यांत अपराध झाला कोणताही अपराध झाला असेल त्याच जिल्ह्यांत असिल त्याच प्रायः त्याची चौक-
शी करावी. परंतु त्या अपराधाचा तपास व निकाल झाला पाहिजे. परंतु न्यायाच्या सुप्रीम कोर्ताच्या हद्दीच्या बाहेर राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणाऱ्या कोणा युरोपियन मनुष्यांनी कांहीं अपराध केला असता, त्या सुप्रीम कोर्तापुढे त्या मनुष्यांची चौकशी करण्यास व ते अपराध त्यांजवर शाबूत करण्यास ह्या कलमावरून कांहीं प्रतिबंध आहे असें समजू नये.

१. लेटर पेटेन्टावरून सुप्रीम कोर्ट ही संज्ञा जाऊन मुंबईचे स्थलसीमेतील अव्वल कज्यांचे तपास करणारे न्यायाधिकारी हायकोर्ट असें नांव दिले आहे.

२. राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारा युरोपियन गुन्हेगार असल्यास त्याला कमिट करण्याचा, अगर त्याजपासून चौकशीसाठी हजर राहण्याचा जामीन घेण्याचा अधि-
कार जस्टिस आफ वि पीस पास मात्र आहे. ज्या माजिस्त्रेतास जस्टिस आफ वि पीस-
चा अधिकार आहे त्यास सदरहू लोकांनी कांहीं नियमित गुन्हा केला असेल तर, तांत्रि-
क चौकशी करून शिक्षा देण्याचा अधिकार आहे. (तिसरे जज्यांचे ५३ वे वर्षांत झालेल्या कायद्याची बाब १५५ क. १०५ व सन १८५५ चा आक्त ७ व कलम १६३/१६५) (मि. ट. ९)

३. कोण्या राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणाऱ्या युरोपियनावर सन १८५९ चा आक्त २४ यांतील कलम ४७/४८ प्रमाणे अपराध केल्याचा चार्ज असेल, तेव्हां त्याची चौकशी जिल्ह्यांत माजिस्त्रेतापुढे होऊ शकेल, असें समजू नये. (रा. आ. पृ. १०)

४. हायकोर्टाचे स्थलसीमेचे हद्दीबाहेर कोणी राणी साहेबांची प्रजा म्हणविण

या युरोपियनने अपराध केला असता त्याचा इनसाफ हायकोर्टाने करावा हा जो त्याचा हक्क आहे, तो क. २६ वरून कायम आहे. (रा. भा. पृ. ९)

अक्त १३ क. २८ सन १८६५ पहा.

कलम २६ पासून ३३ पर्यंत हायकोर्टाविषयी सन १८६२ चा अक्त १८ पहा.

२७. कोणा मनुष्याने कांहीं कृत्य केल्यामुळे आणि त्या कृत्यापासून कांहीं ह्याच्या अधिकाराच्या हद्दीत परिणाम झाल्यामुळे त्या मनुष्यावर कांहीं अपराध कृत्य झाले अगळी जोंत त्याचा परिणाम झाला नांत त्याचा चौकशी करण्याचा अखत्यार. ही जिल्ह्यांत तें कृत्य केलें असेल अगळी त्यापासून तो परिणाम झाला असेल त्या जिल्ह्यांत त्या अपराधाचा तपास अगळी निकाल करण्याचा अखत्यार आहे.

१. ह्या व ह्यापुढील कलमाप्रमाणे जी चौकशी करणे ती लोकांस ज्या ठिकाणी सोयीवार पडेल त्या ठिकाणी माजिस्त्रेत घ्यावी करावी. सामान्यतः चौकशी होण्याकरितां ज्या ठिकाणी साक्षीदार लोकांस येण्याचें सोयीवार पडेल, त्या ठिकाणी माजिस्त्रेतानें चौकशी करावी; परंतु चौकशी चालली असतां माजिस्त्रेतास वाटेल कीं, ह्या खटल्याची चौकशी दुसऱ्या जिल्ह्यांत व्हावी, तर त्या जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेतास विचारानें, आणि त्यानें चौकशी करण्याचें कबूल केल्यास सर्व खटला चौकशी होण्याकरितां त्याजकडे पाठवावा. त्यानें चौकशी करण्याचें कबूल न केल्यास आपण करावी. अगळी हायकोर्टास रिपोर्ट करावा. (आग्रा स. को. स. नं. २१ सन १८६४ व जु. क. पं. सरक्यु. सन १८६४)

२. मिरजापूर येथें एका कसबिणीनें एक पोरगी कसबीण करण्याकरितां विकत घेऊन ती काशीस घेऊन गेली. काशी जिल्ह्याचे सेशन जजानें त्या कसबिणीस पी. को. क. ३७३ प्रमाणे शिक्षा दिली आणि त्या कोर्तास ह्या गुन्हाची चौकशी करण्याचा अधिकार नाहीं अशी कैदीतकें तक्रार निघाली असतां तिचा निकाल असा केला कीं, घेतलेली मुलगी ही काशीपर्यंत तिनें आपल्या ताब्यांतच ठेविली; सबब हें कैदीचें कृत्य या गुन्हाचाच एक भाग आहे. सबब तिची तक्रार नामंजूर केली. ह्या कामांत आग्रा सदर कोर्तानें ठराव केला कीं सेशन जज्याचें म्हणणें बरोबर नाहीं. ज्या जिल्ह्यांत मुलगी विकत घेतली, तेथेंच सर्व गुन्हाचें कृत्य परिपूर्ण झालें. ती मुलगी काशीपर्यंत बरोबर आणली, हें कृत्य गुन्हाचा क. २७ प्रमाणे भाग नव्हे. (आग्रा सदर को. व्हा. ६ पृ. ४६ व १३६)

३. राणी सरकारचे रयतेपैकीं जो मनुष्य असेल त्यानें कोणताही गुन्हा किंवा गुन्हाचा भाग दुसऱ्या सरकारचे मुलखांत केला असेल, आणि तो गुन्हा पीनल कोडा-

प्रमाणे असेल तर त्याचा इनचाफ राणी सरकारचे कोर्टातच झाला पाहिजे. (क. द्य. फौ. ट. व्हा. २ पा. ६१)

२८. एखाद्या अपराधास कोणीं कोठेही साद्य केलें असलें, तर ज्या अपराधास साद्य करणें. राधास साद्य केलें त्या अपराधाची चौकशी करण्याचा अधिकार ज्या कोर्ताला आहे तशा कोर्ताला ज्या जिल्ह्यांत त्या अपराधाचा तपास अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे त्या जिल्ह्यांत ज्या अपराधास साद्य झालें तो अपराध ज्या ठिकाणीं कांहीं अंशां अगर सगळा झाला होता त्या ठिकाणीं साद्य केलेंसैं समजून त्याचा तपास अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे; किंवा त्या अपराधास साद्य करावयाकरितां साद्य करणाऱ्यानें ज्या जिल्ह्यांत कांहीं कृत्य केलें असेल तशा कोणत्याही जिल्ह्यांत त्या साद्याचा तपास अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे.

कलम २७ ह्यावरील टीप नंबर १ ची पहा. (प्रि० पृ० १०)

२९. दोन अगर अधिक जिल्ह्यांच्या, किंवा जिल्ह्याच्या सरहद्दीवर अगर सरहद्दीवर केल्या अपराध. सरहद्दीवर, मग ते जिल्हे एकाच इलाख्याच्या अमलांत असोत अगर नसोत, कोणीं कांहीं अपराध केला असेल, किंवा एका जिल्ह्यांत कांहीं अपराध सुरू होऊन दुसऱ्या जिल्ह्यांत पुरा झाला असेल, तर ते जिल्हे एकाच इलाख्याच्या अमलांत असोत अगर नसोत, त्या जिल्ह्यांपैकी कोणत्याही एका जिल्ह्यांत तो अपराध वास्तविक व सगळा केला असें समजून, त्यांतच त्या अपराधाची चौकशी अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे.

१. कलम २७ ह्यावरील टीप नंबर १ ची पहा.

२. गव्हर्मेण्ट ह्या शब्दाची व्याख्या ह्या कायद्यांत कोठे दिली नाही. पीनलकोडचे १७ वे कलमी दिली आहे. (प्रि० पृ० १०)

३०. एखादा रथ, अगर गाडी, किंवा दुसरें एखादें वाहन अगर पोहोचविणारा चालताना वेगरे केलेले ज्याचें साधन, किंवा ओझ्याचें एखादें जनावर, मार्ग अपराध.

क्रमण करण्यास लागलेलें असून तो रथ, अगर ती गाडी, अगर तें वाहन, अगर तें पोहोचविण्याचें साधन, त्यांतील अगर ह्यावरील, किंवा त्या ओझ्याच्या जनावरावरील, कोणा मनुष्यावर, अगर कांहीं मालावर, अगर त्या मालाच्या संबंधानें कोणीं कांहीं अपराध केला असेल, किंवा नांव चालावयाजोग्या एखाद्या नदीतून अगर कालव्यांतून, अगर देशांतील जळमार्गांतून, सफर अगर मार्गक्रमण करण्यास नाव लागलेली असून तीवरील कोणा मनुष्यावर, अगर कांहीं मालावर, अगर त्या मालाच्या संबंधानें

धानें, कोणीं काहीं अपराध केला असेल, तर तें मार्गक्रमण अगर ती सफर करीत असतां ज्या जिल्ह्याच्या कोणत्याही भागांतून तो रथ, अगर ती गाडी, अगर तें वाहन, अगर तें पोहोंचविण्याचें साधन, अगर तें ओड्याचें जनावर अगर ती नाव, चालली असेल, तशा कोणत्याही जिल्ह्यांत तो अपराध वास्तविक व सगळा झाला असें समजून, त्यांतच त्या अपराधाची चौकशी अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे. आणि एखाद्या रस्त्याची बाजू अगर मध्य, अगर दुसरा भाग, किंवा तशा नदीची अगर कालव्याची अगर जळमार्गाची बाजू, अगर तट, अगर मध्य, अगर दुसरा भाग, कोणत्याही दोन जिल्ह्यांच्या मधील सीमा असून, ज्या दोन जिल्ह्यांतून अगर त्यांच्या जवळून अगर त्यांच्या कोणत्याही भागाच्या सीमेवरून तो रथ अगर ती गाडी अगर तें वाहन, अगर ते पोहोंचविण्याचें साधन, अगर तें ओड्याचें जनावर, अगर ती नाव तें मार्गक्रमण अगर ती सफर करीत असतां चालली असेल, त्यापैकी कोणत्याही जिल्ह्यांत तो अपराध वास्तविक व सगळा केलासा समजून, त्यांतच त्याची चौकशी अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे.

१. कलम २७ ह्यावरील टीप नंबर १ ची पहा.

२. मद्रास हायकोर्टानें व्हाल्यूम १ पृ. १९३ ह्यांत असा ठराव केला आहे कीं, आम्हागाडीवर कोणीं एखादा गार्ड अगर त्याचा मदतनीस मनुष्य कामावर असून दारू पिऊन बेफाम झाला असतां, तो गुन्हा सन १८५४चा आक्ट १८ ह्यांत सांगितलेल्या गुन्हाप्रमाणें आहे. परंतु ह्या गुन्हाचा ज्या मनुष्यावर आरोप असेल, तो मनुष्य कोर्ताचे अधिकाराचे स्थलसीमेबाहेर अधिकारावरून दूर केला असून पुनः गाडीत बसून कोर्ताचे अधिकाराचे स्थलसीमेचे हद्दींत आला तर, त्या कोर्तास चौकशी करण्याचा अधिकार येत नाहीं.

३१. हिंदुस्थानच्या अपराधांस्त शिक्षा करण्याविषयी कायदा यांतोळ “चोचोरीचा माल घेणे वगैरे. रीचा माल घेण्याविषयी” ह्या सदराखालचीं कलमें ४११, ४१२ व ४१४ ह्यांत ज्या अपराधांस ज्या शिक्षा सांगितल्या आहेत तशा कोणत्याही अपराधाची फिर्याद कोणावर झाली असतां, ज्या कोणत्याही जिल्ह्यांत तो माल त्या मनुष्यापाशीं असेल, अगर मागे होता, त्या जिल्ह्यांत किंवा ज्या अपराधाच्या योगानें तो माल त्या कायद्याच्या अभिप्रायाप्रमाणें चोरीचा ठरला त्या अपराधाचा तपास अगर निकाल ज्या कोणत्याही जिल्ह्यांत करण्याचा अखत्यार आहे त्यांत, ह्याचा तपास अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे.

३१. अ. तो मनुष्य चोरून अगर पळवून नेलेला असेल त्या मनुष्यास अचोरून नेलेले मनुष्यास लपवि- न्यायाने लपविण्याची अगर कैदेस ठेवण्याची किं- नें वगैरे.

याद हिंदुस्थानच्या अपराध्यास शिक्षा करण्या- विषयी कायदा यांतील ३६८ वे कलमाअन्वये कोणा मनुष्यावर झाली अस्- तां ज्या कोणत्याही जिल्ह्यांत सदरप्रमाणे लपविण्याची किंवा ठेवण्याची गोष्ट झाली असेल त्यांत अथवा मनुष्य चोरून नेल्याचे किंवा पळविल्याचे अपरा- थाचा तपास अगर निकाल करण्याचा ज्या कोणत्याही जिल्ह्यांत अवस्थार आहे, त्यांत ह्याचा तपास अगर निकाल करण्याचा अवस्थार आहे.

१. नुकताच चोरीस गेलेला माल ताब्यांत असणे हा चोरीचा पुरावा आहे. चोरीचा माल घेतल्याचा पुरावा नाही. कितीएक धमलदारांची समजूत अशी आहे की, चोरीचा माल आहे असे समजून तो घेतल्याचे शाबूद होण्यास तो माल सांपडला म्हणजे पुरे. मग चोरी त्यापूर्वी कितीही दिवस झाली असो; परंतु ही समजूत चुकीची आहे. फक्त चोरीचा माल ताब्यांत असल्यामुळे, तो चोरीचा आहे असे समजून घेतल्याचा पुरावा होतो असे नाही, तर त्या मालाचे स्वरूप, व चोरीस गेल्यापासून झालेला काळ ह्यांच्या अनुरोधाने तो चोरीचा पुरावा आहे. ह्याचा अर्थ असा आहे की, अ. चे कापड थोडे दिवसांपूर्वी चोरीस गेले; व पुढे लवकरच ते ब. चे आंगावर किंवा त्याचे घरांत सांपडले तर ब. हा चोरी करणारा असावा, चोरीचा माल घेणारा नव्हे. (रा० आ० पृ० १३)

२. कलम २७ यावरील नंबर १ ची टीप पहा. (प्रि० पृ० १२)

३. इंग्रज सरकारचे मुख्याव्हाहेर महिकाठा संस्थानांत कैदी बेचरमाव राहत असून तेथे जिनगी सांपडली. पुराव्यावरून चोरीचा माल इंग्रज सरकारचे इलाख्यांत होता किंवा तेथे चोरला असे दिसत नाही. व तसे असतंही ह्या कलमाप्रमाणे परकीय देशांतील मनुष्याने आपले मुलखांत केले गुन्ह्याबद्दल चौकशी करण्यास सबार्डिनेट मानिस्त्रेतास अधिकार नाही, ह्या सबबेने सर्व प्रोसिडिंग रद्द केले. (मुं. हा. व्हा. ४ पृ. ३८।३९ फौ. ठ.)

३२. हा मनुष्य ठग आहे किंवा हा ठग असून ह्याने खून केला, किंवा ठग असणे वगैरे. खून करून अगर खून न करून ह्याने दरबडा घातला, किंवा हा दरबडेखोरांच्या मंडळींतला असामी होता, किंवा दरबडेखोरांची अगर ठग लोकांची मंडळी नव्हे तर नेहेमी चोरी अगर जवरीची चोरी क- रावयाच्या उद्देशाने जमलेली फिरती अगर दुसरी एखादी मंडळी अशा मंडळींतला हा असामी होता, अशी फिर्याद कोणा मनुष्यावर झाली असतां, ज्यावर ही फिर्याद झाली तो ज्या जिल्ह्यांत असेल त्या जिल्ह्यांत ज्या माजि- स्त्रेताला सेशन कोर्ताकडे पाठविण्याचा अधिकार आहे, तशा कोणत्याही

माजिस्ट्रेटाचा तथा अपराधाचा तपास करण्याचा अखत्यार आहे, व तो माजिस्ट्रेट ज्या सेशन कोर्ताच्या ताब्यांत आहे त्या कोर्ताकडे तो मनुष्य वाढविण्याचा अखत्यार त्यास आहे.

१. कलम २७ ह्यावरील टीप नंबर १ ची पहा. (प्रि० पृ० १२)

२. या कलमांत लिहिलेले गुन्हाबद्दल चौकशी करणे ती आरोपित ज्या जिल्ह्यांत धरला असेल, किंवा, गुन्हा करते समयी जेथे असेल, तेथे व्हावी. (क० स० को० नंबर ४९६ सन १८६२ व क० हा० को० नंबर ८१४ सन १८६५)

३३. न्यायाच्या कोर्ताने कैदेची शिक्षा दिल्यामुळे, किंवा दुसरी शिक्षा कैदेची कायदेशीर शिक्षा भो- फिरवूनही दिल्यामुळे, कोणी मनुष्य कायदेशीर गीत असता तीनून पळून जाणे. कैदेत असून तीनून तो पळून गेला असेल, किंवा हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील २२७ व्या कलमांत, अगर दासपणाच्या शिक्षेविषयी स० ५५ चा आक २४ वा ह्याच्या १२ व्या कलमांत, ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तशा अपराधाची फिर्याद कोणा मनुष्यावर झाली असेल तर ज्या जिल्ह्यांत तो मनुष्य धरिला जाऊन फिरून कबज्यांत येईल त्यांत, किंवा ज्या जिल्ह्यांत त्याची चौकशी पूर्वी झाली होती त्यांत, किंवा, तो कैदेतून पळून गेला असल्यास, ज्या जिल्ह्याच्या कैदेतून तो पळाला त्यांत, ह्या अपराधाचा तपास अगर निकाल करण्याचा अखत्यार आहे.

१. कलम २७ यावरील टीप नंबर १ ची पहा. (प्रि० पृ० १३)

२. पीनलकोडचे कलम १९ ह्यांत “जज” ह्या शब्दाची जी व्याख्या दिली आहे ती ह्या कलमांतील “कोर्ट ऑफ जस्टिस” ह्या शब्दांच्या व्याख्येस जोडली पाहिजे. नाही तर माजिस्ट्रेटने शिक्षा दिलेला कैदी कैदेतून पळून गेल्यास त्या गुन्हाची चौकशी किंवा निकाल करण्यास ह्या कलमावरून हरकत येईल. (प्रि० पृ० १३)

३. कायदेशीर कैदेतून कैदी पळून गेल्याबद्दल पीनलकोडचे क० २२४ ह्यांत शिक्षा सांगितली आहे.

३४. एखाद्या अपराधाचा तपास अगर निकाल कोणत्या जिल्ह्यांत व्हावा ह्या तपास कोर्टे चालावा ह्याचा सं- विषयी कांहीं संशय पडल्यास, ज्या सदर कोर्ताच्या शाय पडल्यास सदर कोर्ताने निर्णय करावा. अधिकाराच्या हद्दीत अपराध करणारा धरिला गेला असेल त्या सदर कोर्ताने त्या अपराधाचा निकाल कोणत्या जिल्ह्यांत व्हावा ह्याचा निर्णय करावा.

३५. सदर कोर्ताच्या ताब्यांतील कोणत्याही फौजदारी कोर्तात काहीं फौजदारी एका कोर्तातून खटले काढून खटले अगर अपील सुट्टे घाले असून, त्या कोर्तातून दुसऱ्या कोर्ताकडे पाठविण्याचा अखत्यार सदर कोर्तास आहे. ते काढून आपल्या ताब्यांतील तितक्याच अगर त्या-स्त अधिकाराच्या एकाद्या दुसऱ्या फौजदारी कोर्ताकडे पाठविण्याचा हुकूम दिला असता, किंवा ज्या जिल्ह्यांत अगर जिल्ह्याच्या ज्या विभागांत एखादा अपराध कोणी केला असेल त्या जिल्ह्याहून निराळ्या जिल्ह्यांत अगर जिल्ह्याच्या त्या विभागाहून निराळ्या विभागांत त्या अपराधाचा तपास अगर निकाल करण्याचा हुकूम दिला असता इनसाफाचें काम अधिक चांगलें होईल, किंवा फिर्यादी, ज्यावर फिर्याद घाली ती, व साक्षीदार ह्यांच्या सोईस वडेल, असें सदर कोर्ताच्या नजरेस आले, तर तसा हुकूम देण्याचा अखत्यार सदर कोर्तास आहे.

१. एखाद्या कोर्तात कायदेवंसबाजबी चौकशी होणार नाही असे जेव्हां हायकोर्तास वाटेल, तेव्हां मात्र तो कज्या एका कोर्तातून काढून दुसऱ्या कोर्तात चौकशीस हायकोर्ता पाठवेल. (क. छ. फौ. ठ. व्हा. २ पृष्ठ ५८)

३६. जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेतास अगर जिल्ह्याच्या विभागाच्या माजिस्त्रेतास ताब्यांतील कोर्तातून खटले आपआपल्या ताब्यांतील कोर्तातून कोणतेही फौजदारी खटले काढून आपल्या हुजूर आणून चौकशी करण्याच्या किंवा ताब्यांतील एकाद्या दुसऱ्या कोर्ताकडे करण्याचा किंवा त्याचा इनसाफ करण्याचा अगर पाठविण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेतास आहे. आपल्या ताब्यांतील योग्य अधिकाराच्या दुसऱ्या एकाद्या कोर्ताकडे ते चौकशीसाठी किंवा इनसाफ होण्यासाठी पाठविण्याचा अखत्यार आहे.

१. विभागाचे माजिस्त्रेताच्या आपल्या विभागांतील अधिकार, जिल्हा माजिस्त्रेताच्या अधिकारासारखा आहे; म्हणून जिल्हा माजिस्त्रेताचे अधिकाराबाहेर तो विभाग आहे असे नाही. यास्तव कोण्या जिल्हा माजिस्त्रेतास ह्या कलमावरून जे अधिकार आहेत, ते त्याचे जिल्ह्यांत तसे अधिकाराचे अंमलदार असले तरी, त्यास त्यांचे विभागांत चालविण्यास हरकत नाही. (प्रो. म. हा. को. ता. १८ जुलै सन १८६४ रा. अ. पृ. १७)

२. ह्या कायद्याचे अर्थप्रमाणे तालुक्याचा माजिस्त्रेता हा जिल्ह्याच्या विभागाचा माजिस्त्रेता नाही. जिल्ह्याच्या कोणत्याही विशेष विभागांत ज्या कोणास माजिस्त्रेताचा पूर्ण अधिकार दिला असेल, तो विभागाचा माजिस्त्रेता समजावा. (प्रो. म. हा. को. ता. २९ फेब्रुवारी सन १८६२ व कलम १८ पहा.)

३. जर पूर्ण अधिकारी माजिस्तेतपुढें एखाद्या खटल्याची चौकशी चालली असून निकाल होण्यापूर्वी जिल्हा माजिस्तेतानें तो खटला त्याच्या कडून काढला तर पूर्ण अधिकारी माजिस्तेत यांनी तो पाठविल्या पाहिजे. (क. हा. नं. ५४ सन १८६४)

४. पूर्ण अधिकारी माजिस्तेत असून ज्यास (जस्टिस आफ धि पीसच्या) अधिकार आहे, त्यापुढें एका राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारा युरोपियन, याज्वरील गुन्हाची चौकशी चालली असता, तो खटला जिल्हा माजिस्तेत यांनी कैलावरून काढून घेतला, त्याबद्दल तक्रार पडून हायकोर्टानें असा ठराव केला की, पूर्ण अधिकारी माजिस्तेत सदर चौकशी, माजिस्तेतचे नात्याने करित असेल तर जिल्ह्याच्या माजिस्तेतानें केलेला हुकूम बरोबर आहे; आणि पूर्ण अधिकारी माजिस्तेत यांनी जर "जस्टिस आफ धि पीस" ह्या नात्याने चौकशी केली असेल तर जिल्हा माजिस्तेत यांनी केलेला हुकूम गैरशिस्त आहे. (क. हा. नंबर ६०० सन १८६४)

३७. ज्या फौजदारी खटल्यांची चौकशी न्यायाच्या सुप्रीम कोर्टानें सुप्रीम कोर्टापुढें चौकशी हो- करावयाची तसल्या खटल्यांचा पूर्वी करावयाचा व्याकरिता पाठवणें. जो तपास तो करण्याचा, व त्या कोर्टापुढें चौकशी होण्याकरितां मनुष्ये कैद करून पाठविण्याचा अगर हजीर होण्याविषयी त्या पासून जामीन घेऊन त्यांस सोडण्याचा, आणि त्या कामाकरितां जितका अधिकार अवश्यक असेल तितका चालविण्याचा अखत्यार जिल्ह्याच्या माजिस्तेतास अगर माजिस्तेताचा अधिकार चालविणाऱ्या दुसऱ्या कोणा कामगारास आहे.

१. सुप्रीम कोर्टाबद्दल हल्ली हायकोर्ट समजावें.

२. या कलमाबरोबर ३९ हें कलम वाचलें पाहिजे. कारण त्या कलमांत राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारे युरोपियन लोकांवरील गुन्हांचा तपास करण्याचा माजिस्तेतचा अधिकार कमी केला आहे. (प्रि. ४. १५)

३८. सेशन कोर्टानें अगर न्यायाच्या कोणत्याही सुप्रीम कोर्टानें ज्या खट- सेशन कोर्टापुढें अगर सुप्रीम न्यायाची चौकशी करावयाची तशा खटल्यांचा पूर्वी कोर्टापुढें चौकशी होण्याकरिता खटली तयार करण्याचा अख- करावयाचा जो तपास तो करण्याचा अखत्यार त्या तयार ताब्यांतल माजिस्तेताला वेळेस चालू अशा कोणत्याही कायद्यानें पहिल्या व- देण्याविषयी.

गांतील अगर दुसऱ्या वर्गातील एकाद्या ताब्यांतल्या माजिस्तेताला नसल्यास, त्याला तो अखत्यार देण्याचा अधिकार इलाक्याच्या सरकारास आहे; आणि सेशन कोर्टापुढें अगर सुप्रीम कोर्टापुढें चौकशी होण्याकरितां मनुष्ये कैद करून पाठविण्याचा अगर हजीर होण्याविषयी त्यां-

२४ फौजदारी काम चालविषयाविषयीचा कायदा.

पासून जामीन घेऊन सोडण्याचा, आणि त्या कामाला वित्तका अधिकार अवश्यक असेल तितका चालविण्याचा, अवस्थार असल्या ताब्यांतील माजि-
खेतास देण्याचा अधिकार त्या सरकाराला आहे.

१. (इलाख्याचे सरकार) ह्या शब्दांची या कायद्यांत निराळी व्याख्या केली नाही. पीनल कोडचे कलम १७, १८ ह्यांत "प्रेसिडेन्सीचे सरकार" ह्याची जी व्याख्या केली आहे तीच ह्यास लागू पडावी असे दिसते. (पि. ट. १५)

२. एका माजिखेतास पूर्ण अधिकार नसून फक्त कमिट करण्याचा अधिकार होता, त्याने ज्या गुन्ह्याची चौकशी करण्याचा अधिकार पूर्ण अधिकारी माजिखेत किंवा सेशन कोर्ट यास आहे, अशा गुन्ह्याचा तपास करून खटला सेशन कोर्तात कमिट केला. या कामी क. हा. कोर्ट यांनी (व्हा. २ ट. १९ फौजदारी पत्रें) असा ठराव केला आहे की, सर्व्हे सर्वाडिनेट माजिखेत याने आपण तपास करून सेशन कोर्तात खटला कमिट केला, ही जरी कायद्याप्रमाणे बहिष्काट केली, तथापि तसे नकरितां, कलम २१६ प्रमाणे, तो खटला पूर्ण अधिकारी माजिखेत याजकडे चौकशीस पाठविला असता तर, सेशन कोर्ताचा वेळ विनाकारण व्यर्थ गेला नसता. सबब असा प्रकार पुनः न होऊं देण्याकडे लक्ष ठेवावे.

३१. न्यायाच्या सुप्रीम कोर्तापुढे चौकशी होण्याकरितां राणी साहेबांची राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणाऱ्या कोणा युरोपियन मनुष्यास कैद होण्याकरितां पाठविण्याचा करून पाठविण्याचा अगर हजीर होण्याविषयी त्या अवस्थार जस्टिस आफ धि पीस पासून जामीन घेऊन सोडण्याचा अवस्थार जस्टिस ह्यांचाच कोणाला नाही. आफ धि पीस ह्यांचाच कोणाला नाही.

१. जस्टिस आफ धि पीस ह्यांच्या नेमणुकीविषयी, व राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारे युरोपियन लोक यांवरील चौकशीविषयीचे नियमाकरितां १५२ चा १६ वा कायदा पहा.

२. कलमे २३, ३७, ३८ ह्यांतील नियम ह्या कलमावरून कांहीं फिरले आहेत, सबब तीं कलमे, व हे कलम मिळून वाचली पाहिजेत. (पि. ट. १६)

४० ज्या अपराधाची चौकशी न्यायाच्या सुप्रीम कोर्ताने करावयाची तशा ज्या अपराधाची चौकशी सु- अपराधाविषयी फिर्दा राणी साहेबांची प्रजा म्हण-
प्रीम कोर्ताने करावी तशा अप- विणाऱ्या कोणा युरोपियन मनुष्यावर झाली असतां,
राधाची फिर्दा राणी साहेबांची कोणा युरोपियन मनुष्यावर झाली असतां कसे त्या फिर्दाचीचा तपास कोणी जस्टिस आफ धि पीस
याने करावा ह्याकरितां त्या मनुष्यावरची फिर्दा
एकण्याचा, व त्याला धरण्याविषयी वारंत करण्याचा अगर हजीर होण्यावि-

परी त्याबाबत जामीन घेऊन सोडण्याचा अखत्यार कोणत्याही माजिस्त्रेताला आहे.

४०. अ. जो ताब्यांतील माजिस्त्रेता जस्टिस आफ धि पीस नसेल त्यास राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारा कोणी युरोपियन मनुष्यावर फिर्याद झाली असता ती कितीएक कलमावरून दिलेला अधिकार त्याने चालवू नये. ताब्यांतील माजिस्त्रेतांनी ऐकू नये.

१. ह्या कलमाचे पहिले भागांतील अधिकार कोणताही सर्वाडिनेट माजिस्त्रेता जो जस्टिस आफ धि पीस असल्याबाबतून, अगर सेशनांत खटलें कमिट करण्याचा अधिकार त्यास मिळाल्याबाबतून त्याने चालवू नये. फुलपावर माजिस्त्रेता यानें मात्र चालविण्यास हरकत नाही.

४१. जो जस्टिस आफ धि पीस नाही अशा कोणा माजिस्त्रेतानें चाब्रि-जस्टिस आफ धि पीस नाही अशा कामगारानें युरोपियनास भरलें असता कसे करावे. राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारा कोणी युरोपियन मनुष्य धरिला असता, पुढें चौकशी चालविण्यास योग्य कारण आहे असे त्या माजिस्त्रेतास वाटल्यास, त्यानें तो धरिलेला मनुष्य एकाद्या जस्टिस आफ धि पीस ह्याजकडे लागलाच पाठविला पाहिजे, किंवा, ज्या अपराधाची फिर्याद त्या मनुष्यावर झाली त्या अपराधाबद्दल जामीन घेण्याचा अखत्यार असल्यास, जस्टिस आफ धि पीस ह्याजपुढें हजीर होण्याविषयी त्यानें योग्य जामीन दिल्यास, जामीन घेऊन त्यास सोडिलें पाहिजे. ज्यावर फिर्याद झाली तो मनुष्य ह्या कलमाच्या आधारानें जस्टिस आफ धि पीस ह्याजपुढें नेल्यावर, अगर तो हजीर झाल्यावर, न्यायाच्या सुप्रीम कोर्तापुढें चौकशी होण्याकरितां त्या मनुष्यास कैद करून पाठविण्याचे अगोदर अगर हजीर होण्याविषयी जामीन घेऊन सोडण्याचे अगोदर तो जस्टिस आफ धि पीस ह्यानें पूर्वी करावयाचा जो तपास तो स्वतः केला पाहिजे.

१. कोणते गुन्ह्यास जामीन व्यावा, आणि कोणते गुन्ह्यास घेऊं नये, हे या कायद्याच्या शेवटीं जोडलेले कागदांत कोष्टक ५ यांत लिहिले आहे.

२. राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणारा युरोपियन व नेटिव यांनीं मिळून एखादा अपराध केला असेल तर, त्याची चौकशी करून, युरोपियनास हायकोर्ताकडे निकाल होण्याकरितां पाठवावे; व नेटिवास ज्या सेशन कोर्ताकडे पाठविण्याचा असेल, त्या कोर्ताकडे कमिट करावा. (क. हा. सरक्युलर नंबर १ सन १८६६)

३. युरोपियन लोकांवर कसा खटला चालवावा, हे कलम २२६ व यापुढील कलमांत लिहिले आहे. (मि. ए. १६)

४२. तिसरा जार्ज राजा ह्याच्या कारकिर्दीतल्या ५३ व्या वर्षातील चाप्रर तिसरा जार्ज राजा ह्याच्या कारकिर्दीतल्या ५३ व्या वर्षातील चाप्रर १५५ म्हणून जो आक्त त्यातील कलम १०५ ह्यांत दिलेला अधिकार ह्यास, किंवा तिसरा जार्ज राजा ह्याच्या कारकिर्दीतल्या ५३ व्या वर्षातील चाप्रर १५५ म्हणून जो आक्त त्यातील कलम १०५ ह्यांत दिलेला अधिकारास ही वाच लागू नाही.

१५५ म्हणून जो आक्त ह्यातील कलम १०५ ह्यांत, आंगावर जाणे, बळजोरीने प्रवेश करणे, व मोठे अपराध नव्हत अशी बळजोरीने केलेली दुसरी नुकसाने, अशा खटल्यासंबंधी माजिस्त्रेतास जो अधिकार दिला आहे तो वाढविण्याविषयी सन १८५३चा आक्त नंबर ७ ह्यांत दिलेला अधिकार ह्यास, ह्या बाबेतील कोणत्याही कलमाने हरकत होऊ नये.

परंतु ह्या दोन्ही आक्तांनी दिलेला अधिकार जस्टिस आफ धि पीस नाही अशा मनुष्याने चालवू नये.

१. जस्टिस आफ धि पीस हे ज्या शिक्षा देतात, त्यावरील अपिलाचे नियमाकरिता, कलम ४१० पहा.

२. कोणा माजिस्त्रेतास जस्टिस आफ धि पीस नेमणे असेल, तेव्हां जिह्वा माजिस्त्रेताने सरकारास परभारे लिहावे. (म. हा. को. प. ता. ५ सन १८६३)

३. युरोपियनावर धिंगामस्ती केल्याच्या गुन्ह्याचा चार्ज पीनल कोडाप्रमाणे न ठरविता, तिसरे जार्जचे ५३ व्या वर्षातील झालेल्या कायदांतील १५५ चाप्रराचे कलम १०५ प्रमाणे तजवीज केलेली मुंबई हायकोर्टाने ता. ७ डिसेंबर सन १८६४ रोजी "आबट" याचे कण्यांत पसंत केली आहे.

४. युरोपियन स्टेशनमास्तर याने पोलिसाचे ताब्यांत अन्यायाने एका माणसास ३९ तास पर्यंत कैदेत ठेविले. ह्या गुन्ह्यासही सदर जार्जाचा सदर कायदा लागू असल्याविषयी "सदरलंड" याचे कण्यांत ता. २ मार्च सन १८६४ रोजी मुंबई हायकोर्टाने ठरविले आहे.

बाब ३.

प्रथमारंभीचे नियम.

४३. साक्षिदारांची साक्ष घेण्याविषयी त्या वेळेस जो कायदा चालू असेल त्यावेळेस चालू असेल त्या कायद्याच्या अन्वये फियदी व साक्षीदार ह्यांच्या साक्षी घेतल्या पाहिजेत. यादी व साक्षीदार ह्यांच्या साक्षी शपथेवर अगर प्रसिद्धेवर. किंवा दुसऱ्या रीतीने, घेतल्या पाहिजेत.

१. शपथेच्या बान्दीत सन १८४० चा आक्त ५ व सन १८४७ चा आक्त २ पहा.

२. सर्व सबॉर्डिनेट माजिस्त्रेट यांनी या कलमावरून किर्यादी, व साक्षीदार यांच्या जबाब्या शपथेवर, किंवा प्रतिज्ञेवर घेतल्या पाहिजेत. यास्तव त्यांस धर्मपुस्तके पुरविली पाहिजेत. (प्रो. म. स. को. ता. १५ जानेवारी १८६२)

३. हिंदु सबॉर्डिनेट माजिस्त्रेटापुढे, कोणा ख्रिस्ती साक्षीदाराची जबाबी व्हावयाची असेल, तेव्हा त्या साक्षीदाराने लिहिलेली शपथ वाचली म्हणजे पुरे आहे. सबॉर्डिनेट माजिस्त्रेट म्हणून दाखविले तेंच पुनः म्हणण्याची जरूर नाही. (प्रो. म. स. को. ता. १५ जानेवारी १८६२)

४. हिंदु व मुसलमान यांस प्रतिज्ञा देण्याचा नमुना खाली लिहिल्याप्रमाणे:—

“मी ईश्वर स्मरण करून अशी प्रतिज्ञा करितो कीं, जो मजकूर मी सांगेन, तो खरा सांगेन; सर्व खरा सांगेन खोटा सांगणार नाही.” (आक्त ५ सन १८४०)

५. ख्रिस्ती लोकांस शपथ देते वेळीं वर सांगितलेले शब्द म्हणवून शेवटीं “ईश्वर मला सहाय करो” हे शब्द म्हणविले पाहिजेत; आणि त्यांचे हातीं बैबल दिले पाहिजे.

६. पारशी लोकांस शपथ देणें ती त्यांचे मोबदाकडूनच देवविली पाहिजे. व चिनी लोकांस त्यांचे धर्मप्रमाणें त्यांच्या माणसाकडून शपथ देववून चिनी मातीचा पेल त्यांजकडून फोडवावा.

७. एकंदरीवरून पाहतां सदरील नमुन्याप्रमाणें किंवा त्यांतील मतलबाप्रमाणें ज्या त्या जातीचे माणसास प्रतिज्ञा किंवा शपथ न दिल्यास, त्याने सांगितलेला मजकूर काय-देशीर पुरावा होणार नाही; व त्यावर खोटी साक्ष दिल्याचा खटला चालू शकणार नाही. याफारितां सदरील गोष्टींकडे प्रत्येक कोर्टानें फार लक्ष दिलें पाहिजे.

८. अज्ञान मुलांस व नास्तिक यांस प्रतिज्ञा किंवा शपथ कशी द्यावी, याबद्दल सन १८५५ चा आक्त २ कलम १५ पहा.

४४. कोणतेही फौजदारी कोर्ट दंडाची शिक्षा देईल तेव्हां तो सगळा दंड केलेलें नुकसान किंवा खराबी किंवा दंडापैकीं कांहीं रकम खाली लिहिलेले गोष्टी भरून देण्याकरितां दंडापैकीं कांहीं बदल देण्याविषयीं हुकूम करण्याचा अखत्यार त्या कोर्टाला आहे. म्हणजे,

(१). खटले चालविण्याबद्दल योग्य रीतीनें खर्च झाला असेल त्यावरून.

(२). ज्या अपराधाची किर्याद झाली असेल त्या अपराधानें झालेले नुकसानीच्या बदला पैक्यानें देतां येतो असे कोर्टास वाटत असेल त्या अपराधानें झालेले नुकसानीबद्दल.

सदहू प्रमाणें पैसा व्याख्याचा तो कोर्तास योग्य बाटेल त्याप्रमाणें फिर्दाफ करणारास किंवा नुकसानी झालेले मनुष्यास किंवा त्या दोघांस किंवा त्यांचे वित्ताकरितां द्यावा.

ज्याच्या निवाड्याची तपासणी होते अशा कोर्तानें दंड देवविला असला तर जी रकम देण्याचा हुकूम झाला तो रकम त्या हुकुमाच्या तारिखेपासून दोन महिने पर्यंत देऊं नये.

१. नुकसान देण्याचा ठराव कोर्तानें केल्यास, फिर्दाफीस नुकसान झालें आहे, किंवा फिर्दाफ चालविण्यास खर्च झाला आहे, असें ठरवून मग फिर्दाफीस नुकसान देण्याचा आंकडा नमुद करावा. (क० हा० को० फौ० प० नंबर ९२७ सन १८६५)

२. फिर्दाफीस नुसती शरीरव्यथा झाली असल्यास त्याजबद्दल नुकसान देणें बरोबर नाही. (क० हा० को० क्रि. ले. नंबर ६९१ सन १८६५)

३. नुकसान कोणते कारणास्तव दिलें तीं कारणें स्पष्ट लिहिलीं पाहिजेत. (क० हा० को० व्हा० २ ट० ५८)

४. एकाहून अधिक फिर्दाफीस नुकसान देण्याचें ठरविलें असल्यास, तें प्रत्येकास किती व्यावें तें लिहून ठेविलें पाहिजे. (क० हा० को० नंबर ७७७ सन १८६५)

आम्हा सदर कोर्तानें नुकसान देण्याचे बाबतींत पुष्कळ प्रकरणांत असेच ठराव केले आहेत.

५. खुनी खटल्यांत खून करणाऱ्या मनुष्याच्या मालमत्तीतून मयताचे कुटुंबास नुकसानीबद्दल पैसा देतां येणार नाही; कारण कलम ४४ प्रमाणें जें नुकसान ठरविणें तें जिवंत मनुष्याचें नुकसान झालें तर भरून देण्याचा अधिकार आहे. मयत मनुष्याच्या बारासास नेमणूक करून देतां येणार नाही. (आम्हा० हा० को० नं० ३६६ व्हा० २)

६. जवरीचे संभोगापासून जर एखाद्या स्त्रीस इजा झाली असेल तर त्याजबद्दल नुकसान देतां येणार नाही. (आम्हा० हा० को० ठराव ता० २७ माहे एप्रिल सन १८६४)

७. पंजाबच्या जुडिशियल कमिशनराचें मत निराळें आहे. त्यानें असें ठरविलें आहे कीं, फिर्दाफीला शरीरव्यथा झाली असल्यास त्याजबद्दल नुकसान द्यावें. परंतु इतकें मात्र पाहिलें पाहिजे कीं, त्या व्यक्तेपासून त्याचें खरोखरी, व महत्वाचें नुकसान झालें आहे. सदहू प्रमाणें नुकसान फिर्दाफीचे कुटुंबाला देतां येणार नाही. नुकसान फिर्दाफीच्या मालाचेंच झालें पाहिजे असें नाही, परंतु जें नुकसान झालें त्याची किंमत करतां आली म्हणजे पुरे आहे. उदाहरण. जो मनुष्य आपल्या मजुरीवर निर्बाह करितो त्याच्या हाताला किंवा पायाला लागलें ते बरें होण्याकरितां जो खर्च

लागेल तो अगर नितके दिवस त्याच्याने अनारी असल्यामुळे काम करवणार नाही तितके दिवसाचे नुकसान भरून देतां येईल; परंतु असे नुकसान ठरविणे ते किती व कशाबद्दल झाले हे स्पष्ट रीतीने लिहिले पाहिजे.

८. माजिस्त्रेने कैदीस दंडाची शिक्षा केली, त्या खटल्यांत फिर्यादीस नुकसान देण्याचे नाकबूल केले, त्या खटल्यांतील कैदीने सेशन कोर्तास अपील केले तर अपीलाचा निकाल होते समर्थ सेशन कोर्तास वाटल्यास फिर्यादीचे नुकसान देण्याचा ठराव करण्यास अधिकार आहे. (क० हा० को० नं० ७६९ सन १८६४)

९. माजिस्त्रे हांस दंडाच्या पैशांतून जागचे जागी चौकशी करण्याकरितां नेमलेल्या मनुष्यास, पैसा देण्याचा अधिकार नाही. ज्या मनुष्यास इजा झाली असेल त्यासच मात्र दंडाच्या पैशांतून पैसा देतां येईल. (क० हा० को० व्हा० ६ प्र० ९३)

१०. २९ वे बाबेवरून असे दिसते की, हायकोर्ताखेरीज सर्व कोर्ताचे फेसले तपासणीस पात्र आहेत. सबब कलम ४११ प्रमाणे ज्या खटल्यांत अपील होत नाही तशा खटल्यांतही फिर्यादीस नुकसान ठरविले असल्यास, ठरावाचे तारखेपामून दोन महिने होई पर्यंत फिर्यादीस नुकसान देऊं नये. (क. हा. को. व्हा. ६ फौ. प. नं. ४)

११. जर दंडाच्या पैशांतून, फिर्यादीस नुकसानाबद्दल पैसा दिला तर दंड माफ झाल्यास तो पैसा पुनः त्यापासून परत घेण्यास रस्ता नाही. कैदी याने अपील केल्यास या कायद्याचे कलम ४२१ प्रमाणे अपील कोर्तास अपीलाचा निकाल होई पर्यंत फिर्यादीस नुकसानाबद्दल पैसा न देण्याचा हुकूम करण्यास अधिकार आहे. (क. हा. को. व्हा. ६ फौ. प. नं. ४)

१२. मुंबई हायकोर्ताने ता. २१ माहे फेब्रुवारी सन १८६६ रोजी असे ठरविले आहे की, फिर्यादीचे शरीरास दुखापत झाली येवढेच कारणावरून दंडांतून पैसा फिर्यादीस देणे वाजवी नाही; कांहीं तरी पैशाचे नुकसान झाले असेल तर मात्र तसे करतां येईल. व याचप्रमाणे कलकत्ता हायकोर्ताचाही अभिप्राय आहे. (क. हा. को. फौ. ठ. वा. ३ प्र. १८)

१३. दंड किती असावा, हे स्पष्ट सांगितले नाही तशा ठिकाणी ज्या दंडास गुन्हेगार पात्र आहे, त्या दंडाची रक्कम नियमित नाही तरी, तो दंड अतिशय नसावा. (इ. पी. को. क. ६३)

१४. सन १८५९चा आक्त २४ कलम १२ ह्यांत जसे लिहिले आहे तसे असले तरी कोणा पोलीस कामगारास दंड झाला असता, तो सर्व, किंवा त्याचा कांहीं भाग, फिर्यादीस नुकसानाबद्दल देण्यास माजिस्त्रेतास अधिकार आहे. पोलीस कामगारास गैरवर्तणुकीबद्दल झालेला दंड, पोलीस सुपरअयुइशन फंडखाती जमा करावा. (पो. म. स. को. ता. ३१ मार्च सन १८६२ व सन १८६५चा आक्त ५ पहा.)

१५. कित्येक कामांत फिर्दा ज्या मनुष्याचे नुकसान झाले असते तो माणूस करीत नाही; आणि दुसरा तिन्हाईत माणूस फिर्दा करितो सबब गुन्हापासून नुकसान झालेल्या माणसास योग्य वाटल्यास नुकसानीबद्दल पैसा देण्याचा ठराव करण्याविषयी पूर्विल्या कायद्यांत नियम नव्हता. तो नियम हल्ली या दुरुस्त केलेल्या कलमांत “नुकसान झालेल्या माणसाच्या कायद्याकरिता” हे शब्द घातले आहेत, त्यावरून ठरविला आहे. पण ह्या शब्दावरून गुन्हापासून इजा झालेल्या किंवा मयत झालेल्या माणसाचे बारसास त्यांजला नुकसानी झाली असे समजून पैसा देण्याचा ठराव करण्यास माजिस्त्रेतास अधिकार नाही.

४५. ज्या अपराधास दंड सांगून कैदेची शिक्षाही सांगण्याचा अखत्यार दंड न भरल्याबद्दल कैद. आहे, तशा अपराधाबद्दल कैदेसुद्धां अगर कैदेबांचून एखाद्या अपराध्यास दंडाची शिक्षा सांगितली आहे अशा हरेक खटल्यांत अपराधी दंड न भरिल तर किती मुदतीपर्यंत तो कैदेत रहावा ह्याचा हुकूम फौजदारी कोर्तीनीं करावयाचा, तो हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलमें ६४वें व ६५वें ह्यांतील नियमांच्या अन्वये परंतु केला पाहिजे. परंतु माजिस्त्रेतानें निकाल केलेल्या ह्या जातीच्या हरेक खटल्यांत, अपराध्यानें दंड न भरल्यास त्याला जी कैद सांगायची तिची मुदत, दंड न भरल्याबद्दल नव्हे परंतु त्या मुख्य अपराधाबद्दल शिक्षा म्हणून जी कैद सांगण्याचा अखत्यार त्या माजिस्त्रेतास आहे तिच्या मुदतीच्या चतुर्थांशाहून कधीं अधिक नसावी.

१. शिसेच्या हुकुमांत कैद नुसती असावी, किंवा सक्तमजुरीची असावी इतकेंच सांगावें. [प्रो. म. स. को. ता. १० जानेवारी, ता. २६ एप्रिल सन १८६२]

२. इंडियन पीनलकोड क. ६४।६५ पहा.

३. माजिस्त्रेताचे ठरावावर सेशन कोर्तीकडे अपील केलें असतां, त्यांत दंडाबद्दल शिक्षा माजिस्त्रेत जितकी देऊं शकल्या असता, तितक्यापेक्षां ज्यास्ती देण्यास सेशन कोर्तीस अधिकार नाही. [मु. हा. ता. ८ जानेवारी सन १८६४]

४. दंडाची शिक्षा ठरविल्यास दंड अमुक मुदतीत द्यावा, अशी यत्ता ठरवितां येणार नाही. पीनलकोडचे कलम ६८ व पुढील कलमें ह्यांजवरून असा ठराव करण्यास हरकत आहे. (क. हा. नं. ५९ व ३२६ सन १८६२)

४६. ज्या अपराधाबद्दल हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कोन अगर अधिक अपराध कायदा ह्याच्या एकाच कलमांत अगर निरनिराळ्या कोणावर शासन झाल्यास शिक्षा कलमांत शिक्षा सांगितल्या आहेत असे दोन अगर

अधिक अपराध एकदम कोणावर शाबूत झाल्यास, त्या अपराधाबद्दल ज्या शिक्षा त्या कायद्यांत सांगितल्या असतील त्यापैकी ज्या शिक्षा त्या कोर्ताच्या अखत्यारांत असतील त्या सांगण्याचा त्या कोर्ताला अधिकार आहे. त्या शिक्षा कैदेच्या असल्या, तर एक सरली म्हणजे दुसरी सुरू व्हावी. एकच अपराध लागू झाला असता जी शिक्षा सांगण्याचा अखत्यार त्या कोर्ताला आहे, तिच्याहून त्या निराळ्या अपराधाबद्दलच्या शिक्षांची बेरीज अधिक होते एवढ्या कारणावरून, त्या कोर्ताने त्या अपराध्यास चौकशी करितो परंतु. एखाद्या वरिष्ठ कोर्ताकडे पाठविण्याची जरूर नाही.

परंतु चौदा वर्षांच्या मुदतीहून अधिक मुदतीची कैद त्या अपराध्यास कधीही नसावी; आणि खटल्याची चौकशी माजिस्त्रेतराने केली असली, तर त्या माजिस्त्रेतास त्याच्या साधारण अधिकारावरून जितकी शिक्षा सांगण्याचा अखत्यार असेल तिच्या दुपटीहून त्या शिक्षांची बेरीज अधिक नसावी.

१. हायकोर्ट किंवा सेशनकोर्ट यांस १४ वर्षे पर्यंत शिक्षा ठरविण्याचा अधिकार आहे, व पूर्ण अधिकारी माजिस्त्रेतर यांस ४ वर्षे पर्यंत शिक्षा ठरविण्याचा अधिकार आहे. वर्ग पहिला माजिस्त्रेट यांस बारा महिने, व वर्ग दोन माजिस्त्रेतर यांस २ महिने पर्यंत शिक्षा ठरविण्याचा अधिकार आहे.

२. सदरील सांगितलेल्या शिक्षेशिवाय कोर्तास, किंवा अंमलदार यांस अधिकार असेल तर, फटक्याची शिक्षा ठरवावी. (क. हा. व्हा. ३ फी. प. नं. १)

३. एका चाजांत दोन प्रत्येक गुन्हे असून प्रत्येकाची निरनिराळे पुराव्यावरून शाबिती झाली असल्यास, प्रत्येक गुन्द्याबद्दल निरनिराळी शिक्षा ठरविली पाहिजे. एका गुन्द्याची शिक्षा अंमलांत आल्यावर दुसरे गुन्द्याची सुरू व्हावी. परंतु जर एकाच पुराव्यावरून दोन्ही तिन्ही गुन्हे शाबूत होत असतील तर, त्या गुन्द्यापैकी जो महत्वाचा गुन्हा असेल, व ज्याबद्दल पुरावाही भरपूर झाला असेल, त्याबद्दल शाबितीचा ठराव करावा. व बाकीबद्दल गुन्हा केला नाही, असा ठराव करावा. आपेलामध्ये हायकोर्तास योग्य वाटल्यास, ज्या गुन्द्याबद्दल खालच्या कोर्ताने आरोपित यास मुक्त केले असेल, तोच गुन्हा त्याने केला, असे ठरवून त्या मानाने शिक्षा कमी करावी. [क. हा. कोर्ट नं. ७३६ सन १८६४]

४. सेशन कोर्तात एकावर आलेले अनेक अपराध शाबिद झाले; त्यापैकी एका गुन्द्यास जन्मभर काळेपाण्यावर पाठविण्याची शिक्षा देण्यास अधिकार आहे. परंतु त्या एका गुन्द्याबद्दल इतकी शिक्षा दिली असता भारी होईल, सबब सर्व अपराध मिळून कैदीस जन्मपर्यंत काळेपाण्यावर पाठविण्याची एकच शिक्षा द्यावी, असा कोर्ताचा अ-

मिषाय असेल तर, कोर्टाने ज्या गुन्ह्यास काळेपाण्याची शिक्षा देण्याचा अधिकार असेल त्या गुन्ह्याबद्दल काळेपाण्याची शिक्षा देऊन बाकीचे गुन्ह्यांस अमक्या गुन्ह्याबद्दल जन्मभर काळेपाण्यावर पाठविण्याची शिक्षा दिली. सबब ह्या गुन्ह्याबद्दल शिक्षा दिली नाही असे ठरावांत लिहावे. (क. हा. फौ. प. नं. ८९२ स. १८६४)

५. चौदा वर्षांच्या कैदेची शिक्षा जरी ठरविली असेल तरी, कैदी आणखी फटक्याचे शिक्षेस पात्र असल्यास फटक्याचीही शिक्षा ठरवावी. (क. हा. फौ. प. नं. ३७८ स. १८६५)

६. एका पुराव्यावरून दोन गुन्हे शाबीद झाले, त्याबद्दल एकच शिक्षा ठरवावी म्हणून सदरी लिहिले आहे त्याचे उदाहरण—एका मनुष्यावर पी. को. चे कलम ४५७ प्रमाणे घर फोडल्याबद्दल, व ३८० प्रमाणे त्याच घरांत चोरी केल्याबद्दल, असे दोन अपराध शाबीद झाल्यास निरनिराळी शिक्षा देणे नको; एकच द्यावी. मद्रास हायकोर्टानेही ह्याचप्रमाणे ठराव केले आहेत.

७. पूर्ण अधिकारी माजिस्त्रेतापुढे एका इसमावर निरनिराळे गुन्हे एका खटल्यांत शाबीद होऊन त्याने प्रत्येक गुन्ह्याबद्दल निरनिराळी एकेक महिन्याची मिळून दोन महिन्यांची शिक्षा क. ४६ प्रमाणे दिली असेल तर, त्याजवर अपील चालवें असा आग्रह हायकोर्टाचा ठराव आहे. कलकत्ता हायकोर्टाचा ठराव त्याविरुद्ध आहे. त्याचे म्हणणे असे आहे की, निरनिराळी शिक्षा दिली तर त्याजवर क. ४११ प्रमाणे अपील चालू नये.

८. कोणी मनुष्याने एके वेळी, व एके जागी, दोन किंवा अधिक अपराध एकाच प्रकारचे केले तर, त्यांच्या चौकशीबद्दल एकच खटला व्हावा. चार्जांत मात्र प्रत्येक अपराधाबद्दल निराळे सदर करावे. (प्रो. म. स. को. ता. १७ जुलै स. १८६२)

९. पीनलकोडचे क. ७१ व त्या खालची उदाहरणे अ. ब. पाहार्वी. ह्या पुढील कलमे ४७।४८ आणि चौथ्या चार्जाचे नवव्या वर्षांत झालेल्या कायद्याचे ७४व्या च्यासराचे क. २३ पाहा; आणि आक्त १८ स. १८६२ क. ३९ पाहा.

१०. एकाच खटल्यांत दोन चार्ज असतील तर, कोणत्या तरी एका चार्जास सात वर्षांची शिक्षा ठरविण्यांत आली, तर मात्र तितक्या मुदतीपर्यंत काळेपाण्यावर पाठविणे कायदेशीर होईल. दर एक चार्जाबद्दल दिलेल्या शिक्षेची एकंदर संख्या ७ वर्षे होईल तर, काळे पाण्याची शिक्षा देणे कायदेशीर होणार नाही. (क. हा. व्हा. २४. १)

११. नारकर्माबद्दल शिक्षा दिली असता, फुसलावून नेण्याबद्दल पीनलकोडचे क. ४९८ प्रमाणे त्याच कण्यांत शिक्षा देणे कायदेशीर नाही. (क. हा. व्हा. २४. ३५)

१२. पुरुषाने शिकवणी करून बायकोने कोणत्याही गुन्हा केल्या आहे, असे कोर्टास ज्या प्रसंगी सादले, त्या प्रसंगी त्या बायकोस कमी शिक्षा देणे रास्त आहे. (क. हा. व्हा. ३ पृ. १२)

१३. बायको गरोदर असेल तेव्हां तिला कांशीची शिक्षा देऊ नये. (क. हा. व्हा. ३ पृ. १५)

१४. पूर्वी झालेली शिक्षा पीनलकोडचे १२ व १७ व्या बाबेतील असल्यास मात्र पीनल-कोडचे क. ७५ प्रमाणे ज्यास्त शिक्षा देणे कायदेशीर आहे. (क. हा. व्हा. ३ पृ. १७)

१५. एका कैदीस माजिस्त्रेताने निरनिराळे स्वतंत्र गुन्द्यांचे चार्जबद्दल एकत्र शिक्षा दिली होती. तो ठराव हायकोर्टाने रद्द करून माजिस्त्रेताने निरनिराळी शिक्षा देण्याविषयी ठराव केला. त्यावरून माजिस्त्रेताने कैदीस आपल्या समक्ष आणवून पुनः शिक्षेचा ठराव सदरप्रमाणे न सांगता, फक्त पहिले कागदपत्र फिरवून निरनिराळी शिक्षा देण्याचा ठराव केला. इतक्या कारणावरून हायकोर्टाचा हुकूम बरोबर रीतीने अमलांत आला असे मुंबई हायकोर्टाने ठरविले आहे. (मुं. हा. पत्र नं. ९८८ ता. १९ जुलै सन १८६४)

१६. एकाच कज्यांत निरनिराळे चार्ज ठेवून ज्या वेळेस शिक्षा देण्यांत येते, त्या वेळेस मात्र चौदा वर्षांपेक्षां ज्यास्त शिक्षा एकंदर चार्जां मिळून देऊ नये; परंतु निरनिराळे कज्ये असतील तर, हा नियम लागू नाही. पहिल्याने किती शिक्षा झाली आहे, हे पाहण्याची जरूर नाही. मात्र पहिली शिक्षा संपल्यावर ही शिक्षा अमलांत आणावी असा ठराव केल्या पाहिजे. (क. हा. व्हा. ७ पृष्ठ १)

४७. ज्या मनुष्यावर अपराध शाब्द झाला आहे तो पळून गेला असतां पळून गेलेल्या अपराधाची तो पळाल्याबद्दल, अगर दुसऱ्या अपराधाबद्दल, शिक्षा सांगवण्याची असेल तेव्हां, ही शिक्षा लागलीच सुरू व्हावी, किंवा तो अपराधी पळाला त्या वेळेस त्याच्या पहिले शिक्षेपैकी जितकी शिक्षा भोगावयाची राहिली असेल तितकी कैदेची शिक्षा अगर काळे पाण्यावर राहण्याची शिक्षा जसें असेल तसें, त्यानें भोगल्या नंतर ही नवी शिक्षा सुरू व्हावी, असा हुकूम करण्याचा अखत्यार कोर्टाला आहे.

१. कैदी कैदेतून पळाला, अगर त्यानें पळण्याचा यत्न केला, तर त्याबद्दल पीनल-कोडचे क. २२४ ह्यांत शिक्षा सांगितली आहे. सदरहू गुन्द्याची चौकशी कोणापुढे व्हावी याबद्दल क. ३३ ह्यांत सांगितले आहे. चौकशी सुरू असतां, कैदी कैदेतून पळाला तर, त्या गुन्द्यास कलम ४७ लागू नाही. त्याची शिक्षा पीनलकोडचे कलम २२४ प्रमाणे व्हावी. (क. हा. को. नं. ४८० सन १८६४)

४८. एखाद्या अपराधाबद्दल कैदेची शिक्षा अगर काळेपाण्यावर पाठवि-
 शिक्षा भोगित आहे अशा अपरा-
 ध्यास दुसऱ्या अपराधाबद्दल शिक्षा सांगितली आहे.
 त्यास, हा नवी शिक्षा कैदेची असली तर, पूर्वी

सांगितलेली कैदेची शिक्षा अगर काळेपाण्यावर राहण्याची शिक्षा संपल्यावर
 हो सुरू व्हावी, असा हुकूम कोर्टाने करावा; किंवा, तो मनुष्य कैदेची शिक्षा
 भोगित असून ही नवी शिक्षा काळेपाण्यावर पाठविण्याची असली तर, नवी
 शिक्षा लागलीच सुरू व्हावी, अगर पूर्वी सांगितलेली कैदेची शिक्षा
 संपल्यावर सुरू व्हावी असा हुकूम करण्याचा अखत्यार कोर्टाला आहे.

परंतु. परंतु पूर्वी शाबूत झालेल्या अपराधाबद्दल अगर मा-
 गाहून शाबूत झालेल्या अपराधाबद्दल ज्या शिक्षेस तो मनुष्य पात्र असेल त्या
 शिक्षेपेकी कांहीं अंशाची माफी त्या मनुष्यास त्या कलमावरून आहे असे
 समजू नये.

१. या कलमांत पूर्वी कैदेत असलेल्या लोकांस शिक्षा कशी द्यावी, ह्याविषयी सां-
 गितले आहे; व कलम ४६ यांत ज्या लोकांवर एकेच वेळीं निरनिराळे चार्ज असतील,
 ते शाबीद झाले असतां, त्यांस कशी शिक्षा द्यावी, तें लिहिलें आहे. या कलमांत
 कैदेच्या मुदतीचा नियम केला नाहीं. परंतु कलम ४६ यांत एकंदर शिक्षा १४ वर्षां-
 हून अधिक नसावी, किंवा त्या खटल्याची चौकशी माजिस्ट्रेटने केली असेल तर, साधा-
 रण जितकी शिक्षा देण्याचा त्यास अधिकार असेल, तिच्या दुपटीहून अधिक नसावी.
 (क. हा. व्हा. ७ पृ. १)

२ ह्या कलमावर असा प्रश्न आहे कीं, कोणा मनुष्यास हायकोर्टाने दिलेली कैदेची
 शिक्षा, तो इलाख्याचे शहरांत भोगित आहे तर ती शिक्षा पुरी होण्यापूर्वी त्यास बाहेर
 जिल्ह्यांत हायकोर्टाने शिक्षा देण्याचे पूर्वी त्याने बाहेर जिल्ह्यांत कांहीं अपराध केला
 असल्यास त्याबद्दल तिकडे चौकशीस नेतां येईल किंवा नाहीं?

सदरहू विषयी असे वाटते कीं, दिलेली शिक्षा पुरी होई पर्यंत त्यास तेथून नेतां ये-
 णार नाहीं. तो कैदेतून सुटतांच त्यास दुसरे चार्जावर धरतां येईल. (प्रो. म० ग.
 १६ आगस्ट १८६५ नं. ११४०)

४९. कैदेची शिक्षा कोणा मनुष्यास सांगितली असतां, त्याच्या कैदेची
 एका तुरुंगातून दुसऱ्या तुरु-
 गांत बदलाने नेण्याचा अखत्यार
 इलाख्याच्या सरकारास आहे.
 ज्या जागेत तो मनुष्य कैद आहे त्या तुरुंगांतून
 अगर त्या जागेतून त्या इलाख्याच्या सरकाराच्या अंमलांतील दुसऱ्या तुरुंगांत

अगर कैदेच्या दुसऱ्या जागेत तो मनुष्य नेण्याविषयी हुकूम करण्याचा अधिकार त्या इलाख्याच्या सरकारास आहे.

४९. अ. ४९वे कलमावरून इलाख्याचे सरकारास जो अधिकार दिला कायद्याचे ४९वे कलमावरून आहे तो सरकारचे हुकुमावरून व निर्बंधाअन्वये जो अधिकार आहे तो चालविण्याचा चालविण्याचा अखत्यार इन्स्पेक्टर जनरल आफ जेन्स यास आहे.

१. क. २३ ह्यावरील टीप नं. १ ची पहा.

२. ह्या कलमावरून दिलेल्या अधिकार अगदी बरोबर रीतीने चालविला पाहिजे, यास्तव त्या ठिकाणचे सरकाराशिवाय दुसऱ्या कोणी अंमलदाराने कैदीस नेण्याचा हुकूम केल्या असेल, अथवा त्या सरकारचे स्थलसीमेचे हद्दीबाहेरील तुरुंगांत तो कैदी नेला असेल तर, त्याची ती कैद गैरकायदा होईल, आणि तो सोडून देण्यास पात्र आहे. या कलमाचे आधारे दुसरेकडे कैदीस नेण्याचा हुकूम होईल, तेव्हा कोणत्या ठिकाणी न्यावा, हे त्या हुकुमांत सांगितले पाहिजे. (म्याक. इ. पि. को. क. ६०)

५०. कोणाला काळेपाण्यावर पाठविण्याची शिक्षा सांगावयाची असली, काळेपाण्यावर पाठविण्याची तर ती शिक्षा भोगावयाकरिता त्या मनुष्यास को- शिक्षा सांगते वेळेस कोण ठिकाणी न्यावयाचे हे सांगू नये. नत्या ठिकाणी पाठवावे, हे शिक्षा सांगते वेळेस शिक्षा सांगणाऱ्या कोर्ताने ठरवू नये.

१. ज्याला काळेपाण्यावर पाठविण्याची शिक्षा झाली असेल, त्या कैदीस कोणते जागी पाठवावयाचा हे ठरेपर्यंत, तो ज्या तुरुंगांत असेल, त्या तुरुंगांत ठेवून त्याजपासून सक्त मजुरी घ्यावी, आणि तितके दिवस काळेपाण्याच्या शिक्षेत वजा करावे. (इ. पी. को. क. ५८)

२. ज्या कैदीस सत वर्षांची, अगर त्याहून ज्यास्ती शिक्षा झाली असेल, त्यास काळेपाण्याची शिक्षा द्यावयाची ती पानलकोडचे क. ५९ प्रमाणे द्यावी; व ती देते वेळेस असे लिहून ठेवावे की, त्या कायद्यांत साध्या अगर सक्त मजुरीच्या शिक्षेबद्दल काळेपाण्याची शिक्षा ठरविली आहे. (क. हा. को. सरक्युलर नंबर ९ सन १८६६)

३. युरोपियन व अमेरिकन लोक काळेपाण्याच्या शिक्षेस पात्र नाहोत. (प्रि. २. २४)

४. ज्या कैदीस काळेपाण्याची शिक्षा झाली आहे, त्यास ती शिक्षा भोगण्याकरिता पाठविणे ते शिक्षेच्या तारखेपासून साठ दिवस म्हणजे अपिलाची मुदत संपेपर्यंत पाठवू नये. आणि मुदतीत अपील झाले तर, अपिलाचा निकाल कळे पर्यंत पाठवू नये. (प्रि. म. ग. ता. ४ फेब्रुवारी सन १८६३ नंबर १७४)

५१. ज्या मनुष्यास काळेपाण्यावर पाठविण्याची शिक्षा सांगितली अशी गवरनर जनरल इन् कौन्सिल मनुष्ये पाठवावयाकरिता हिंदुस्थानांतल्या ब्रिटिश लक्षांनी एक जागा नेमावी, अगर जागा नेमाव्या. सरकारच्या अमलांतल मुलखांत एक जागा अगर अनेक जागा वेळोवेळीं नेमण्याचा अधिकार हिंदुस्थानच्या गवरनर जनरल इन् कौन्सिल ह्यांस आहे, आणि त्या नेमलेल्या जागेस अगर जाग्यांस तशीं मनुष्ये नेमण्याचा हुकूम ज्या त्या इलाख्याच्या सरकारने अगर त्या सरकारने योग्य रीतीनें अखत्यार दिलेल्या कामगारानें करावा.

५२. कोणा मनुष्यानें कांहीं अपराध केल्याबद्दल त्यास काळेपाण्यावर काळेपाण्यावर पाठविण्याची दिलेली शिक्षा भोगित असतां त्या शिक्षा कोणा मनुष्यास सांगितल्या- मनुष्यास अपराधाबद्दल काळेपाण्यावर पाठविण्याची नवी शिक्षा सांगितली असली, तर ज्या मनुष्यास काळेपाण्यावर राहण्याची शिक्षा बजाविली. जागेत तो काळेपाण्यावर राहण्याची शिक्षा भोगित आहे त्या जागेतून त्या मनुष्यास काढण्याचा हुकूम करण्याविषयीं त्या इलाख्याच्या सरकाराला जरूर आहे असें नाहीं.

५३. कोणा मनुष्याला मरणाची शिक्षा सांगावयाची असल्यास, त्या मनुष्याचा प्राण जाई तो पर्यंत त्याच्या गळ्याला फांस घालून तो टांगून ठेविला पाहिजे, असें त्या शिक्षेच्या हुकुमांत यावें.

१. फांशीची शिक्षा अमलांत आणण्याची व्यवस्था जिल्ह्याचे माजिस्ट्रेतानें राखावी, व ती अमलांत आणतांना कोणी युरोपियन असिस्टंटची देखरेख असावी. (प्रो. म. ग. ता० १३ ऑक्टोबर १८६२ नं. १६८२ पान १२०)

२. फांशीची शिक्षा केव्हां, व कोणते जागी, अमलांत आणावी व फांशी दिलेल्या प्रेतांची काय तजवीज करावी, ह्याविषयी सेशन जजानें हुकूम द्यावे. (क. हा. को. १८६३)

५४. एखादा अपराध केल्याबद्दल शिक्षा कोणा मनुष्याला सांगितली अ- गवरनर जनरल इन् कौन्सिल सतां, संकेतावाचून अगर जे संकेत तो मनुष्य कबूल अगर इलाख्याचे सरकार ह्याला करील त्या संकेतावर, ती सांगितलेली सगळी शिक्षा माफ करण्याचा अधिकार आहे. किंवा तिचा कांहीं अंश कोणत्याही वेळेस माफ करण्याचा अधिकार गवरनर जनरल इन् कौन्सिल ह्यांस अगर इलाख्याच्या सरकारास आहे.

१ जन्मभर काळेपाण्याची शिक्षा सांगितली आहे, अशा दरएक खटल्यांत, इंडिया

सरकारास अथवा ज्या इलाख्यांत शिक्षा सांगितली, त्या इलाख्याच्या सरकारास कैदीच्या अनुभवाशिवाय, त्यास काळेपाण्याची शिक्षा देण्याऐवजी कोणत्याही प्रकारच्या कैदेची शिक्षा देण्याचा अधिकार आहे. परंतु ती कैद १४ वर्षांहून अधिक नसावी. (इ. पी. को. क. ५५)

२. जुरीने गुन्हा शाबीद आहे, असा ठराव केला असून जज्जास तो ठराव अन्यायाचा वाटेल तरी, जुरीच्या ठरावाप्रमाणे जज्जाचा निकाल केलाच पाहिजे; पण शिक्षा रद्द करण्यासाठी किंवा कमी करण्यासाठी गव्हर्नमेंटास शिफारस करण्याविषयी हाय-कोर्तास लिहिण्याची कलकत्त्याकडे वहिवाट आहे. व जज्जाचे लिहिणे पसंत वाटल्यास मात्र हायकोर्ट सरकारास शिफारस करित असते. (क. हा. को. व्हा. ३ पा. १)

५५. एखाद्या अपराधाविषयी कोणा मनुष्याची एक वेळ चौकशी होऊन कायदेशीर चार्जवरून कोणा- तो अपराध त्यावर शाबूद झाला असतां, अगर चौकशी झाली असतां फिरून तो अपराध त्यानें केला नाहीं असा ठराव झाला त्याची चौकशी होऊं नये.

परंतु असतां, त्याच अपराधाविषयीं फिरून त्याची चौकशी होऊं नये. परंतु कोणीं कांहीं कृत्य केल्याविषयीं त्याची चौकशी होऊन त्या कृत्याबद्दल त्याला शिक्षा मिळाली असतांही, त्या कृत्यानें कोणाचा जीव गेला असें झालें, तर, ज्या वेळेस तें कृत्य त्या अपराधावर शाबूत झालें त्या वेळेस जीव गेला नसल्यास, अगर जीव गेला असला तरी शिक्षा सांगणारे कोर्तास टाऊक नव्हतें असें असल्यास, सदोष मनुष्यवधाविषयीं त्या मनुष्याची चौकशी करण्याचा व त्या अपराधाबद्दल शिक्षा देण्याचा अखत्यार आहे.

१. एका मनुष्यानें मोठी दुखापत केल्याबद्दल चौकशी होऊन त्यास शिक्षा झाली, नंतर ज्याला इजा झाली तो इसम त्या इजेनें मेला तर, कैदीची, सदोष मनुष्यवध वा चार्जावर, पुनः चौकशी करून त्यास शिक्षा देण्यास हरकत नाहीं, मात्र इतके पक्के ठरविले पाहिजे कीं, त्या इजेपासूनच तो इसम मेला, व आरोपितानें ती इजा पीनलकोडचे क. २९९ प्रमाणें जाणून बुजून व बुद्धिपुरःसर केली होती. (सदरलंडम् रिपोर्ट पान ३१ सन १८६४)

२. जो कैदी चौकशी होऊन चार्जातून मुक्त झाला त्याची त्याच अपराधाबद्दल पुनः चौकशी होऊं सकणार नाहीं. (प्रो. म. स. को. ता. २० एप्रिल सन १८६१)

३. कलम २२५/२५०/२५९/२६९ प्रमाणें जे कैदी माजिस्त्रेतांनें सोडून दिले असतील, त्यांची त्या मुळच्या अपराधाबद्दल पुनः चौकशी करतां येईल. व तशा खटल्यास कलम ५५ लागू पडणार नाहीं असें वाटते.

४. कोणा माजिस्त्रेतांनें गुन्हेगारास चौकशी न करतां सोडून दिले, येवढ्याच नव्हन

त्या अपराधाबद्दल त्या मनुष्याची चौकशी वरिष्ठ माजिस्ट्रेटने करण्यास हरकत नाही.
(प्रो. म. हा. को. ता. २२ डिसेंबर सन १८६४)

५. "पूर्वी गुन्हांतून मुक्त केलें" ह्याविषयी सन १८६२ चा आक्ट १८ कलम ३८ यांत स्पष्ट सांगितलें आहे की, एकाच अपराधाबद्दल कोणा मनुष्यास दोन वेळां प्रास देऊं नये. ह्यावरून एकाच अपराधाबद्दल दोन वेळ चौकशी होऊं नये असा अर्थ नाही, तर त्यास दोन वेळ शिक्षा होऊं नये, इतकाच आहे. (रा. आ. पान ३०)

६. गैरकायदा चौकशी झाल्याच्या सबबेने, किंवा उया कोर्तने प्रथम शिक्षा दिली, त्या कोर्तास त्या गुन्ह्याचा तपास करण्याचा अधिकार नव्हता, अशा सबबेने अपील कोर्तने शिक्षा रद्द केल्यास, त्या कज्याची पुनः चौकशी होण्यास काहीं हरकत नाही.
(क. हा. को. व्हा. २ पा. १०)

७. फिर्यादीने साक्षीदार लिहून दिले असून, फक्त फिर्यादीची जबाबी घेऊन व आरोपिताचा जबाब घेऊन, कज्या सोडून दिला असेल तर, तशा कज्याची चौकशी पुनः होण्यास हरकत नाही. कारण झालेला फैसला गैरकायदा होतो. (क. हा. को. व्हा. २ पृ. ४७)

८. अपील कोर्तने पुराव्याविषयी विचार न करता, फक्त कायद्याच्या मुद्यावरूनच अव्वल कोर्ताचा फैसला रद्द केला असेल, आणि तो कायद्याची समजूत, त्या कोर्ताच्या वरिष्ठ कोर्तास चुकीची वाटेल तर कैदीस पुनः धरून पुराव्यावरून अपिलाचा फैसला पुनः करण्याविषयी, त्या वरिष्ठ कोर्तने हुकूम देणें हें कायदेशीर आहे. (क. हा. को. व्हा. ३ पृ. ४)

९. साधारण दुखापतीच्या गुन्ह्याचा पीनलकोडचे कलम ३२१ किंवा ३२३ प्रमाणें कोणी मनुष्यावर माजिस्ट्रेटने चार्ज ठेविला असून त्यांतून तो सुटला असेल आणि सेशन कोर्तास तो गुन्हा मोठ्या दुखापतीचा कलम ३२५ प्रमाणें होतो असे जरी वाटले तरी कलम ४३५ प्रमाणें तो कज्या कमिट करण्याचा हुकूम देण्यास अधिकार नाही. (मुं. हा. को. ता. १६ मार्च सन १८६४)

५६. हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील क-
अन्यायानें विश्वासघात केल्या- लम ४०५ ह्याच्या अन्वये अन्यायानें विश्वासघात
चा चार्ज कोणावर आला असता
कोरीचा अपराध त्यावर शाब्द केल्याच्या चार्जाविषयी, किंवा त्याच कायद्यांतील
करिता येईल.

कलम ४०७ ह्याच्या अन्वये सामान नेणारा, अगर
धड्याचा मालक, अगर वखारदार ह्या नात्याने अन्यायानें विश्वासघात केल्या-
च्या चार्जाविषयी, कोणा मनुष्याची चौकशी चालली असता, चार्जांत लिहि-
लेला माल त्या मनुष्याने अशा रीतीने घेतला की त्या कायद्यांतील कलम

३७८ ह्याच्या अन्वये चोरीचा अपराध त्याने केला, असे त्या चौकशीत शाबूत झाले, तर, त्याने अपराध केला नाही, असा निकाल होण्याचा त्याचा हक्क नाही; तर चाज्यांतील अपराध त्या मनुष्याने केला नाही, परंतु कलम ३७८ ह्याच्या अन्वये त्याने चोरीचा अपराध केला, असा ठराव करण्याचा अखत्यार कोर्ताला अगर, त्या खटल्याची चौकशी जुरी करीत असल्यास, जुरीला आहे; आणि ह्यावरून कलम ३७८ ह्याच्या अन्वये केलेला चार्ज जर शाबूत झाला असता, तर ज्या शिक्षेस तो पात्र होता त्या शिक्षेस तो पात्र होईल.

कलम ४२३ यांत लिहिले आहे की, पीनलकोडचे कलम ४०५ किंवा ४०७ ह्या कलमाप्रमाणे विश्वासघाताचा गुन्हा केल्याचा ठराव कोर्ताने केला असल्यास, पुढे तो गुन्हा चोरीचा ठरल्यामुळे त्या ठरावांत कांहीं कमज्यास्ती करूं नये. अमुक गुन्हा केला असा साफ ठराव करण्यास अंदेशा असल्यास दोहोंपैकी एक गुन्हा केला असे ठरावांत लिहिण्यास कलम ३८१/८२ यांवरून आधार आहे. परंतु पीनलकोडचे कलम ७२ यांत असे ठरविले आहे की, अशा खटल्यांत त्या गुन्हापैकी ज्या गुन्हास कमी शिक्षा असेल तीच शिक्षा ठरवावी. ह्या कलमांत “कोर्ट” असा शब्द लिहिला आहे, त्यांत “सेशन कोर्ट,” “पूर्ण अधिकारी माजिस्ट्रेट” व “पहिला वर्ग माजिस्ट्रेट” यांचा समावेश होईल. (प्रि. पृ. ३४)

५७. हिंदुस्थानच्या अपराधांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील क-
चाकराच्या नात्याने अन्यायाने लम ४०८ ह्याच्या अन्वये, कारकून अगर नौकर
विश्वासघात केल्याचा चार्ज कोणा- ह्या नात्याने अन्यायाने विश्वासघात केल्याच्या चा-
वर असता चोरीचा अपराध अगर र्जाविषयी कोणा मनुष्याची चौकशी चालली अस-
र चाकराच्या नात्याने चोरी के- तां, चाज्यांतील माल त्या मनुष्याने अशा रीतीने
त्याचा अपराध त्यावर शाबूत क- घेतला की त्या कायदांतील कलम ३७८ ह्याच्या अन्वये चोरीचा अपराध
रता येईल. त्याने केला, किंवा त्या कायदांतील कलम ३८१ ह्याच्या अन्वये कारकून
अगर नौकर असून धन्याच्या ताब्यांतील मालाची चोरी केल्याचा अपराध
त्याने केला, असे त्या चौकशीत शाबूत झाले, तर, त्याने अपराध केला नाही,
असा निकाल होण्याचा त्याचा हक्क नाही; तर चाज्यांतील अपराध त्याने
केला नाही, परंतु कलम ३७८ अगर ३८१, जसे असेल तसे, त्यांतला अपराध
त्याने केला आहे, असा ठराव करण्याचा अखत्यार कोर्ताला अगर, त्या खट-
ल्याची चौकशी जुरी करीत असल्यास जुरीला आहे, आणि ह्यावरून त्या
कलमाच्या अन्वये केलेला चार्ज जर त्यावर शाबूत झाला असता, तर ज्या
शिक्षेस तो पात्र होता त्या शिक्षेस तो पात्र होईल.

सदरचे ५६ वे कलमावर नी टीप आहे ती या कलमास लागू आहे. मात्र कलमाची उलटा पालट आहे.

५८. हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील चोरीचा चार्ज कोणा मनुष्यावर असता अन्यथा न मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा अपराध ह्याच्या अन्वये घरांत अगर तंबूंत अगर नावेत त्याजवर शाबूत करता येईल. चोरी केल्याच्या चार्जाविषयी, कोणा मनुष्याची चौकशी चालली असता, चाजतला माल त्या मनुष्याने तशा रीतीने घेतला की त्या कायद्यांतील कलम ४०३ ह्याच्या अन्वये अन्यायाने मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा अपराध, किंवा त्या कायद्यांतील कलम ४०५ ह्याच्या अन्वये अन्यायाने विश्वासघात केल्याचा अपराध, त्याने केला असे त्या चौकशीत शाबूत झाले, तर, त्याने अपराध केला नाही, असा निकाल होण्याचा त्याचा हक्क नाही; तर चाजतला अपराध त्याने केला नाही, परंतु कलम ४०३ अगर कलम ४०५, जसे असेल तसे, ह्यांतला अपराध त्याने केला, असा ठराव करण्याचा अखत्यार कोर्ताला अगर, त्या खटल्याची चौकशी जुरी करीत असल्यास, जुरीला आहे; आणि ह्यावरून त्या कलमाच्या अन्वये केलेला चार्ज त्याजवर शाबूत झाला असता, तर ज्या शिक्केस तो पात्र होता त्या शिक्केस तो पात्र होईल.

नुसत्या चोरीचा अगर नांदत्या घरांतील चोरीचा गुन्हा कोर्ताने शाबीत ठरविला असल्यास, पुढे तो पीनलकोडचे कलम ४०३ प्रमाणे अन्यायाने मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा किंवा विश्वासघात केल्याचा जरी गुन्हा वाटला तरी त्या ठरावांत कांहीं बदल करूं नये. बाकी मजकूर क. ५६ याजवर लिहिला आहे, तोच येथे लागू आहे. (प्रि. १. ३४)

५९. हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलमाकराच्या नात्याने चोरी केलेल्याचा चार्ज ज्यावर आहे त्यावर मालाचा गैरशिस्त उपयोग केलेल्याचा अपराध शाबूत करता येईल. सून धन्याच्या ताब्यांतील मालाची चोरी केल्याच्या चार्जाविषयी कोणा मनुष्याची चौकशी चालली असता चाजतला माल त्याने अशा रीतीने घेतला की त्या कायद्यांतील कलम ४०३ ह्याच्या अन्वये अन्यायाने मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा अपराध, किंवा त्या कायद्यांतील कलम ४०४ ह्याच्या अन्वये मयत मनुष्याच्या जवळ मरते वेळेस असणाऱ्या मालाचा गैरशिस्त उपयोग

लबाडीने केल्याचा अपराध, किंवा तेंच कलम ४०४ ह्याच्या अन्वये तो अपराधी तो मनुष्य मयत झाला त्या वेळेस त्याने ठेविलेला कारकून अगर नोकर असून त्याने मालाचा गैरशिस्त उपयोग केल्याचा अपराध, किंवा त्याच कायदांतील कलम ४०५ ह्याच्या अन्वये अन्यायाने विश्वासघात केल्याचा अपराध, किंवा त्याच कायदांतील कलम ४०५ ह्याच्या अन्वये कारकून अगर नोकर असून अन्यायाने विश्वासघात केल्याचा अपराध, त्याने केला, असे जर त्या चौकशीत शाबूत झाले तर, त्याने अपराध केला नाही, असा निकाल होण्याचा त्याचा हक्क नाही; तर चाज्यांतला अपराध त्याने केला नाही, परंतु कलम ४०३ अगर कलम ४०४, अगर कलम ४०५, अगर कलम ४०८, जसें असेल तसें, ह्यांतील अपराध त्याने केला आहे, असा ठराव करण्याचा अखत्यार कोर्तीला अगर, ह्या खटल्याची चौकशी जुरी करीत असल्यास, जुरीला आहे; आणि ह्यावरून त्या कलमाच्या अन्वये केलेला चार्ज त्या मनुष्यावर शाबूत झाला असता तर, ज्या शिक्षेस तो पात्र होता त्या शिक्षेस तो पात्र होईल.

कलम ५८ यावरील टीप पहा.

६०. ह्या आक्तांतील मागील चार कलमांत, म्हणजे कलमें ५६, ५७, ५८

मागील चार कलमांच्या अन्वये कोणा मनुष्यावर चार्ज झाला असून त्यावर अपराध झाल्यास फिरून त्यावर चार्ज होऊ नये. आहेत त्यांतील कोणत्याही कलमाच्या अन्वये एखाद्या अपराधाचा चार्ज कोणा मनुष्यावर झाला असून त्याविषयी त्याची चौकशी होऊन हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील धर सांगितलेल्या कलमांपैकीं दुसऱ्या एखाद्या कलमाच्या अन्वये एखादा दुसरा अपराध त्यावर शाबूत झाला असल्यास, ज्या कलमाच्या अन्वये त्यावर चार्ज झाला त्या कलमाच्या अन्वये, किंवा ज्या कलमाच्या अन्वये त्यावर अपराध शाबूत झाला त्या कलमाच्या अन्वये, त्याच मुद्यावरून त्यावर फिरून खटला चालवू नये.

कलम ५५ यांत जे ठराव केले आहेत त्यांचा येथे विस्तार आहे. (प्रि. पृ. ३९)

६१. कोणा अपराध्यास दंडाची शिक्षा दिली असेल तेव्हां त्या अपराधा-
दंड वसूल करण्याविषयी. बद्दल नुसता दंडाचीच शिक्षा देण्याचा अखत्यार असो अगर नसो आणि अपराध्याने दंड न भरल्यास तो कैदेत राहावा असे शिक्षेच्या हुकुमांत असो अगर नसो, त्या अपराध्याचा जो कांहीं जंगम माल सांपडेल त्याची संपत्ती व विक्री करून दंडाचा पैसा वसूल करण्याविषयी

वारंट करण्याचा अखत्यार त्या अपराध्यास शिक्षा सांगणाऱ्या कोर्ताला आहे. सदरु प्रकारचें वारंट ज्या कोर्ताने केलें असेल त्या कोर्ताचे हद्दींत तें यत्नाविण्याचा अखत्यार आहे आणि सदरु कोर्ताचे हद्दीबाहेर त्या अपराध्याचा जंगम माल असेल त्याची जप्ती व विक्री ज्या जिल्ह्यांत तो माल असेल त्या जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताची सही त्या वारंटाचे पाठीवर झाली झणजे त्या वारंटावरून करण्याचा अखत्यार आहे.

१. या हलाख्यांत विभागाचे माजिस्त्रे मुळीच नेमले नसल्यामुळे कोणत्याही माजिस्त्रेताचे वारंट त्याची नेमणूक ज्या जिल्ह्यांत असेल त्या जिल्ह्याचे हद्दींत सर्व ठिकाणी चालेल.

२. दुसरे कोर्ताचे हद्दींत अपराध्यांचा जंगम माल असल्यास त्या जिल्ह्याचे माजिस्त्रेताची सही वारंटाचे पाठीवर पाहिजे म्हणजे त्या मालाची जप्ती विक्री होईल असा नियम सदरील कलमांत आहे आणि त्या माजिस्त्रेतानें तशी सही करावी असे स्पष्ट ठराविलें नाहीं, तथापि तसा गर्भित अर्थ समजणें अवश्य आहे.

३. दंडाची सगळी रकम, अगर तिचा कांहीं अंश भरणें राहिल तर, तो शिक्षा झाल्यापासून सहा वर्षांचे आंत कोणत्याही वेळेस वसूल करता येईल. आणि शिक्षेच्या हुकुमावरून अपराधी सहा वर्षांहून अधिक कैदेस पात्र असला तर, त्याच्या कैदेची मुदत संपण्याच्या पूर्वी, कोणत्याही वेळी वसूल करण्यास हरकत नाहीं. गुन्हेगार मरण पावला तरी त्याचा जो माल कायद्याप्रमाणे कर्जाचे फेडीस उपयोगी पडण्यासारखा आहे, तो माल दंडाच्या वसुलास पात्र आहे. (इ. पी. को. क. ७०)

४. दंड न भरल्यामुळे जी कैद सांगण्याचा कोर्तास अधिकार आहे, ती दंडाच्या रकमेऐवजी किंवा दंडापासून आरोपित यास मुक्त करण्याकरितां नाहीं, तर दंड न भरल्याबद्दल आहे.

५. दंड वसूल करण्यास जें वारंट देणें तें पोलिस आफिसराचे नांवानें देत जावें; व त्यामध्ये जिनगी जप्त करून विक्री करण्याची मुदत नमूद करावी. ठराविलेल्या मुदतींत जप्त केलेल्या मालावर कोणी दावा न सांगितल्यास, मुदत भरतांच माजिस्त्रेताचा दुसरा हुकूम नघेता, विक्री करण्याचा अधिकार पोलिसास आहे. जर कोणी दावा सांगितला तर जप्त केलेला माल कोणाचा आहे हा ठराव माजिस्त्रेता यानीं करावा, पोलिसांनीं करूं नये. एक ब्रेल वारंट परत आल्यावर कांहीं दंडापैकी वसूल होणें राहिल्यास, शिक्षेचे तारखेपासून सहा वर्षे पावेतो कैदीचा जंगम माल आपले हद्दींत आहे अशी चांगली खबर लागल्यास वारंट देऊन सदरी लिहिल्या रीतीने वसूल करण्याचा अधिकार आहे. (क. हा. नंबर ८ सन १८६४)

६. एका माजिस्त्रेताने दंडाची शिक्षा ठरविते वेळी, वारंट करून दंड वसूल करण्याचा हुकूम दिला नाही आणि त्याचे कामावर दुसऱ्याची नेमणूक झाली तर, त्याने किंवा जिझ्याचा माजिस्त्रेता यांनी वारंट देऊन तो दंड वसूल करावा. (क. हा. ता. १५ आगष्ट सन १८६५ व नंबर ४३८ सन १८६५)

७. ज्या माजिस्त्रेताचे हुकुमाप्रमाणे जो माल जप्त झाला, तो माल आपला आहे अशी कोणी तक्रार केल्यास त्याची चौकशी त्याच माजिस्त्रेताने करावी. (क. हा. नंबर ४३५ सन १८६४)

८. कलकत्ता हायकोर्टाने आणखी असा ठराव केला आहे की, जंगम मालाची जप्ती करावी. ही आट आरोपित जिवंत असल्या तर मात्र आहे. आरोपित मृत झाला, आणि दंड वसूल करण्याची मुदत असल्यास, आरोपिताचे कर्ज फेडण्यास जी जिनगी पात्र असेल, ती सर्व प्रकारची जिनगी दंडाऐवजी घेण्यास पात्र होईल. (नंबर ६१८ सन १८६५) आरोपित जिवंत असता किंवा मेल्यावरही त्याची स्थावर जिनगी दंडाचे रकमेकरिता जप्तीस व विक्रीस पात्र होणार नाही असे मु. हा. ने तारीख ३० जुलई सन १८६८ रोजी " लाला " याचे कण्यांत ठरविले आहे.

९. पंजाबांत दंडाऐवजी माल जप्त करून विक्री करण्याचे काम पोलिसाकडे न सांगण्याचा ठराव झाला आहे. कारण हा दंड वसूल करण्याचे काम हुकुमनामा अंमलांत आणण्याप्रमाणे आहे. शेतकीची इत्यारें प्रायः इलाज आहे तो पर्यंत जप्त करून नयेत. (प्रि. पृ. ३७)

६२. कोणा मनुष्यास, अमुक कृत्य करूं नको, किंवा आपल्या ताब्यांतील हरकत वगैरे न होऊ देण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेताला आहे. **स्था कर, तसा हुकूम केला असता कायदेशीर काम करणाऱ्या लोकांस होणारी कांहीं हरकत, अगर त्रास, अगर नुकसान, झालें, किंवा हरकत अगर त्रास अगर नुकसान झाल्या भयाचें, निवारण बहुत करून होईल अगर होण्यासारखें आहे किंवा मनुष्याच्या जिवांस, अगर आरोग्यास, अगर सुरक्षितपणास कांहीं धोका असेल त्याचें निवारण बहुत करून होईल अगर होण्यासारखें आहे, किंवा गर्दीचें अगर मारामारीचें निवारण बहुत करून होईल अगर होण्यासारखें आहे, असे कोणा माजिस्त्रेतास घाटेल तेव्हां तसा लेखी हुकूम देऊन त्या मनुष्यास हुकूम करण्याचा अधिकार त्या माजिस्त्रेतास आहे.**

१. आम्हा सदर कोर्ट सरक्युलर नंबर १५ सन १८६५, व जुडिशियल कामिशनर अयोग्या यांचा ठराव नंबर ६९ सन १८६५, यांत असे लिहिले आहे की, ज्या

वेळेस एखादे कस्य बाब २० कलम ३०८ यांत सांगितल्यापैकी असून, ते मना करणे असे मानिस्त्रेतास वाटेल त्या वेळेस त्याने त्या बाबेत सांगितल्याप्रमाणे वहिवाट ठेवशी; परंतु आप्ता हायकोर्टाने ता. १६ जानेवारी सन १८६७ रोजी चुनोलालच्या कण्यांत असा ठराव केला आहे की, कलम ६२ वरून, ज्या ठिकाणी तात्काळ तजवीज केली पाहिजे अशा प्रकारची कृत्ये किंवा पीडा एकदम बंद करण्याचा मानिस्त्रेतास अधिकार येतो; परंतु पीडा किंवा कृत्ये याजपासून ताबडतोब धोका घेण्याचा संभव नसेल तर, मानिस्त्रेताने २० वे बाबेत सांगितल्याप्रमाणे वर्तवें. या दोहों तजवीजीपैकी कोणती करावी हे मानिस्त्रेताचे मर्जीवर आहे. इतकेंच लक्षांत ठेविले पाहिजे की, क. ६२ प्रमाणे कोणतेही मानिस्त्रेतास हुकूम देण्याचा अधिकार आहे. परंतु बाब २० क. ३०८ प्रमाणे हुकूम देणे तो जिल्ह्याचा मानिस्त्रेत अगर जिल्ह्याच्या विभागाचा मानिस्त्रेत यास मात्र देता येतो. क. ३०८ प्रमाणे एखादे काम सुरू केल्यावर क. ६२ प्रमाणे तजवीज करता येत नाही, मग बाब २० यांत सांगितल्याप्रमाणेच काम करणे जरूर आहे. (क. हा. को. व्हा. ८ घ. ३७)

२. या कलमाप्रमाणे जे हुकूम होतात त्यावर अपील नाही. (म. हा. को. सन १८६४)

३. अशा हुकुमावर जरी अपील चालणार नाही, तरी पीनलकोडचे कलम १८८ प्रमाणे तो हुकूम न मानल्यामुळे जेव्हा काम चालेल, तेव्हा सहजच हुकूम गैर आहे किंवा, कसे याचा निकाल होईल. (क. हा. को. व्हा. ८ घ. ३७) मद्रास हायकोर्टाचेही असेच मत आहे.

४. आपल्या बाजारा शेजारी दुसरा कोणी बाजार भरून नुकसान करितो, असा कोणी अर्ज केल्यास मानिस्त्रेतास ह्या कलमाप्रमाणे मनार्ज करण्यास आधार होणार नाही. कारण व्यापाराच्या चढाओढीने नुकसान होणे ते क. ६२ प्रमाणे नाही (क. हा. को. नंबर ६५३ सन १८६३)

५. कोणी जमीनदाराने आपल्या हरीत मामूल वाहिवाटीप्रमाणे बाजार भरविला, आणि त्यापासून दंगा होण्याचे भय आहे, तरी त्याला मनार्ज करण्याला या कलमावरून अधिकार होणार नाही. (क. हा. को. ता. १६ सप्टेंबर सन १८६५ शिवचंद्र भट्टाचार्य यांचे खटल्यांत)

६. मानिस्त्रेताने कलम ६२ प्रमाणे ज्या कामांत हुकूम दिला, त्या कामांत दिवाणीतून निकाल करून घेण्यास कांही हरकत नाही. (प्रि. घ. ३८)

७. कलम ६२ प्रमाणे, मानिस्त्रेताने हुकूम केल्यावर त्यावर दिवाणीतून निकाल होऊन त्याप्रमाणे तो इसम वागल्यास, मानिस्त्रेताचा हुकूम तोडल्याबद्दल पीनलकोडचे क. १८८ प्रमाणे त्याजवर खटला चालू नये. (आप्ता हा. को. नंबर १०८ व्हा. ५)

८. एका गांवच्या लोकांनी माजिस्त्रेतास अर्ज करून त्या धरणामुळे त्यांच्या जमिनीतील पाणी निघत नव्हतं, ते धरण फोडण्याचा हुकूम मिळविला. या कामी त्या मनुष्यांचे नुकसान झाले त्याने अर्ज करणारे लोकांवर नुकसानीचा दावा आणिला, त्या दाव्यांत क. हा. कोर्ट याने असा ठराव केला की, ज्या लोकांनी अर्ज केले, त्यांनी कपटाने व आपल्यास हक्क नाही असे ठाऊक असून अर्ज केले, असे शाबीद केले नाही; सबब जरी माजिस्त्रेताने जो हुकूम दिला तसा हुकूम देण्यास त्याला बाजबी नव्हते असे पुढे विमून आले तरी नुकसानीची किर्याद चालणार नाही. (क. हा. को. व्हा. ८ दिवाणी मुकदमा ४. ११२ प्रयागशिंग याचे कज्यांत)

९. ह्या कलमा प्रमाणे नोटिस करणे ती प्रत्येक भाणसाचे नावे करून त्याजवर न जाविली पाहिजे.

“सर्व लोकांस कळवें की, अमुक गौष्ट अमक्याने करूं नये,” अशा वगैरे मजकुराच्या नोटिशी लिहून माजिस्त्रेता कित्येक ठिकाणी चिकटवितात; पण तशा नोटिशी कोणी न मानल्या तर पीनलकोडचे क. १८८ प्रमाणे हुकूम न मानल्याबद्दल वगैरे कांहीं एक गुन्हा होणार नाही. (मुं. हा. को. ता. ६ आक्टोबर सन १८६३)

१०. ह्या कलमाप्रमाणे दिलेल्या नोटिशीचा हुकूम कोणी न मानल्यास पीनलकोडचे क. १८८ प्रमाणे नोटिस न मानल्याबद्दल शिक्षा देण्याचे कज्यांत ती नोटिस पुढ्यास दाखल केली पाहिजे. (मुं. हा. को. ता. १७ जून सन १८६४.)

११. या कलमाप्रमाणे कोणा मनुष्यास, आपले जमिनीतून निवडुंग काढून टाकण्याविषयी हुकूम करण्याचा माजिस्त्रेतास अधिकार आहे. (मुंबई हायकोर्टाने सुरत माजिस्त्रेताचे जानेवारी सन १८६५चे क्रिमिनल रिटर्न तपासण्यांत नंबर ६९चे कज्यांत असा ठराव केला आहे.)

१२. एका जमिनीवर दोन मनुष्य आपला हक्क असल्याविषयी वादविवाद करीत होते; आणि त्या जमिनीवर त्यांपैकी एक मनुष्य भित बांधू लागला, त्यामुळे लोकांचा स्वस्यपणा फोडण्याचा संभव, भांडण वगैरे झाल्याने आहे; म्हणून ह्या कलमाप्रमाणे नोटिस देऊन भित बांधण्यास प्रतिबंध केला. हें काम ३१८ कलमाप्रमाणे चालण्याची कांहीं जरूर नाही. (क. हा. व्हा. १० ४. १)

१३. एका नदीच्या धडबंटांत बांध घालून तळें केलें होतें. त्यास सहा वर्षांवर मुदत होऊन गेली होती. पुढे नदीचे दरम्यान तळें बांधल्यामुळे नदीच्या पाण्याचा सर्व लोकांस उपयोग करण्यास हरकत व पीडा होते, व शेतकीस पाणी पुरत नाही, वगैरे सबबी लवून ह्या कलमाप्रमाणे माजिस्त्रेताने नोटिस देऊन ते तळें बुजिवण्यास मालकास सांगितले. तो माजिस्त्रेताचा हुकूम क. हा. कोर्टाने रद्द केला, व ठराविले की, अशा

कामांत अशी फिरकोळ चौकशी करून हुकूम देण्यास माजिस्त्रेतास अधिकार नाही. (क. हा. को. व्हा. १० पृ. ३६)

१४. पंढरपूर येथील श्री विठोबाचे देवळाचा दरवाजा मोठा करण्याविषयी माजिस्त्रेता साहेबानी दिलेली नोटिस अमान्य केल्याबद्दल बडवे पांजला पीनलकोर्टाचे कलम १८८ प्रमाणे दंड झाला होता. तो अपिलांत कायमही झाला. त्या ठरावावर कलम ४०४ प्रमाणे बडवे यानी हायकोर्टास अर्ज केल्या, त्या कामांत हायकोर्टाने जो ठराव केल्या त्याचा सारांश.

“आम्हास असे वाटते की, माजिस्त्रेतास या कामांत कलम ६२ प्रमाणे अधिकार होता; कारण या कलमातील शब्द आहेत, त्यांत अनेक गोष्टींचा समावेश होण्यासारखा आहे. सदरील देऊळ आरोपितचि ताब्यांत असून त्यांचे बहिवाटीसही आहे. आणि त्या देवळाचा दरवाजा रुंद व लांब केल्याने मनुष्याचे जिवांस धोका व सण्याची भीति नाहीशी होणार आहे असे माजिस्त्रेताचे मत असून ते योग्य आहे असे आम्हासही वाटते सबब माजिस्त्रेताने दिलेली नोटिस सदरील ६२ कलमाचे उद्देशाप्रमाणेच आहे. माजिस्त्रेताने अपिलांतील ठरावांत सदरील देऊळ सार्वजनिक आहे असे ठरविले आहे. आणि तीच गोष्ट या प्रसंगी या कोर्टास खरी मानली पाहिजे. यास्तव ६२ कलम खासगी मिळकतीस लागत नाही. या तक्रारीचा विचार करण्याची या ठिकाणी जरूरत राहात नाही, सबब खाजगी मिळकत आणि खाजगी माणसांस पीडा या संबधाने या कामांत विचार करण्याची जरूर नाही. जरी हे देऊळ खाजगी मिळकत आहे असे मानले तरी सर्व हिंदु लोकांस तेथे जाण्याचा हक्क आहे, सबब सदरील ६२ कलम या ठिकाणी लागू शकेल. (मुं. हा. ता. २१ एप्रिल सन १८६९)

१५. केवळ पोलीस आफिसराचे फक्त रिपोर्टावरून या कलमाप्रमाणे एकदम हुकूम करण्यास माजिस्त्रेतास अधिकार नाही. प्रतिवादीकडील पुरावा असेल तो घेऊन व जरूर वाटल्यास दोन्ही पक्षांचा पुरावा घेऊन नंतर काय तो हुकूम करावा. (क. हा. व्हा. ११ पा. ४६)

६३. साधारण सर्व लोकांस ज्या कृत्याने पीडा होते ते कृत्य फिरून करून साधारण सर्व लोकांस पीडा नको अगर पुढे चालवू नको, अशी ताकीद कोणा फिरून करून नको अगर पुढे चालवू नको असा हुकूम करण्याचा मनुष्यास करावयाचा अखत्यार कोणत्याही माजिस्त्रेतास आहे.

१. “पुरुष,” ह्या शब्दांत पीनलकोर्टाचे कलम ११ ह्यातील व्याख्येवरून, “मंडळी,” “जूट,” “जमाव,” “सनदी असो अगर नसो,” ह्यांचा समावेश होतो. (पी. को. क. ११)

२. पीनलकोडांत, साधारण सर्व लोकांस " पीडा " ह्या शब्दाची जी व्याख्या दिली ती घेतली असता, " पुरुष, " ह्या शब्दाचा अर्थही नर सांगितल्याप्रमाणेंच केला पाहिजे. (पि. पु. ३९)

३. सर्व लोकांस होणारी पीडा पुनः कसं नये, अशी ताकीद दिली असता, ती न मानिली तर, पी. कोडचें कलम २९१ प्रमाणें तो गुन्हेगार ६ महिने पर्यंत कैद, अगर दंड, अगर दोन्ही शिक्सेस पात्र आहे. सर्व लोकांस होणारी पीडा कसं नये, असा माजिस्त्रेताने हुकूम दिल्यास, तो बरोबर आहे किंवा नाही, ह्याची चौकशी करण्याचा अधिकार दिवाणी कोर्तास नाही. (क. हा. को. व्हा. ७ ट. ११ दि. मु.)

४. रहदारीचा रस्ता खणून, एका कालव्याचे प्रवाहास एका माणसाने हरकत केली होती. त्याला माजिस्त्रेताने अशी नोटिस दिली की, ता० २४ चे आत केलेले कृत्य पूर्वीप्रमाणें स्थितीत आणून, लोकांचा स्वस्थपणा न मोडण्याविषयी तूझा जात मुचलका का घेऊनये, याविषयी कारण दाखवावें. क. हा. कोर्ताने ठराविलें की, त्या माणसाचें म्हणणें काय आहे हें ऐकिल्यावांचून असा हुकूम करणें कायदेशीर नाही. (क. हा. को. व्हा. ७ पा. ५९)

५. कलम ६२।६३ आणि बाब २१ | २२ प्रमाणें झालेले हुकूम फौजदारी गुन्हाचे शिक्सेबद्दल ठराव नव्हेत. सबब त्यांवर क. ४०९ | ४१२ प्रमाणें अपील चालत नाही. (प्रो. म. हा. को. तारीख १५ जानेवारी सन १८६३)

६. स्थलसंबंधी पीडेबद्दल क. ३०८।३१५ व बाब २०, आणि पी. कोडचें क. २९०।२९१ पहावें. क. ६२।६३ प्रमाणें लेखी हुकूम सवार्डनेट माजिस्त्रेत वर्ग १ यांने केला असेल, आणि तो कोणी मनुष्य न मानील, अगर मानण्यास हयगय करील, तर तो गुन्हा क. १८८ प्रमाणें होईल; आणि त्याची चौकशी जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेतास, फुलपावर माजिस्त्रेतास व सवार्डनेट माजिस्त्रेत वर्ग १ यांस मात्र करण्याचा अधिकार आहे.

७. जमीन व पाणी, ह्यांच्या संबंधाचे तंटे २२ वे बाबे खाली येतात आणि त्यांची चौकशी करण्याचा अधिकार जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेतास, अगर फुलपावर माजिस्त्रेतास, मात्र आहे.

बाब ४.

समन्सांविषयी.

६४. एखादा अपराध कोणी केला आहे अगर केला आहे असे वाटतें, हकीर हाँग भाग माडण्याविषयी तेव्हां ज्याने तो अपराध केला असे माहीत आहे कसे करावें.

अगर केला असेल असा वहीम आहे, त्याला त्या

अपराधाची चौकशी व्हाययाकरिता समन्स करून अगर धरून हजीर होण्याविषयी भाग पाडण्याचा अखत्यार आहे.

या कलमावर अडवोकेट जनराल, मद्रास, यांस असा प्रश्न होता की,

१. ज्या जिल्ह्यांत समन्स केले, त्या जिल्ह्याबाहेर ते आरोपितावर, किंवा साक्षीदारावर बजावितां येईल किंवा नाही?

जबाब ता० ४ दिसेंबर सन १८६५.

या प्रश्नाचे दोन भाग आहेत.

१. आरोपिताचे समन्स.

२. साक्षीदाराचे समन्स.

३. ४ ये बाबेत, आरोपी मनुष्याच्या समन्साची रीत सांगितली आहे. परंतु ह्या बाबेंतील समन्साचे नियम, या कायद्याप्रमाणे केलेले हरएक समन्सास लागू आहेत, असे क. ७५ यांत सांगितले आहे.

४. म्हणून बाब ४ यांतील नियम आरोपिताच्या व साक्षीदाराच्या समन्सास लागू आहेत. आरोपिताचे समन्सास, ज्या गोष्टी कायदेशीर आहेत, त्या साक्षीदाराच्या समन्सास ही आहेत.

५. क. ७० ह्यांत सांगितले आहे की, समन्स बहुत करून पोलिस कामगाराच्या मार्फत गेले पाहिजे. ह्या कलमाचा उत्तरभाग ह्या प्रश्नास लागू नाही असे वाटते. सद्दहू भाग ज्या खटल्यांत फार जरूर असेल, आणि पोलिस कामगार मिळण्यासारखा नसेल, तेव्हा मात्र लागू आहे. इतर खटल्यांस लागू नाही; किंवा दुसरे जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेच्या नांवाने, अगर पोलिस कामगार नाही, अशा मनुष्याच्या नांवाने, समन्स ह्या वरून देतां येत नाही.

६. तर मग समन्स एका इलाख्यांत पाहिजे तेथे पोलिस अंमलदाराने बजावने व ज्या जिल्ह्यांत, त्याजकडे समन्स बजावण्यास प्रथम आले, त्या जिल्ह्याबाहेर, ते बजावण्यास जाण्याचा अधिकार आहे, इतका अर्थ क. ७० च्या पूर्वे भागाचा आहे की काय ?

७. ह्याचे उत्तर अधिकार आहे; असा भरपूर अर्थ निघण्यासारखे ते शब्द आहेत; परंतु वारंताची बाब पाहून, वारंता करणारे माजिस्त्रेचे जिल्ह्याबाहेर, ते बजाविण्याची तजवीज कशी करावी, ह्याचा विचार करितां असे वाटते की, समन्साविषयी त्याप्रमाणे नियम नाहीत. म्हणून ज्या जिल्हा माजिस्त्रेने समन्स केले, त्या जिल्ह्यांत मात्र ते पोलिस कामगाराचे मार्फत बजाविले जाईल.

८. क. ७७ यांत समन्स बजाविण्याकरितां, पोलिस अंमलदारास ह्यावे म्हणून सांगितले आहे तसेच वारंटाविषयीही केले पाहिजे.

९. एका पोलिस कामगाराने करंतावर शेरा लिहून, ते दुसरे पोलिस कामगाराकडे बजाविण्यास द्यावे, असे क. ८० द्वारे सांगितले आहे, परंतु समन्साविषयी तसे नाही.

१०. क. ८३ द्वारे सांगितले आहे की, ज्या माजिस्त्रेने वारंट केले आहे त्याचे अधिकाराचे हद्दीत ते बहुत करून बजाविले पाहिजे.

११. ज्या माजिस्त्रेने वारंट केले, त्याच्या अधिकाराबाहेरील जिऱ्यांत, ते कसे बजाविले, ते कलम ८४ द्वारे सांगितले आहे. क. ८६ द्वारे सांगितले आहे की वारंट करणाऱ्या माजिस्त्रेने हे वारंट, ज्या जिऱ्यांत तो मनुष्य धरावयाचा आहे, त्या जिऱ्याच्या माजिस्त्रेचे नांव टपालांदून पाठवावे. आणि ते वारंट बजाविणेंत वारंट देणाऱ्या माजिस्त्रेच्या हद्दीत जसे बजाविले गेले असते, त्याप्रमाणे बजाविले जावे.

१२. वारंताविषयी जे स्पष्ट नियम सांगितले तसे मागील बाबेंत समन्साविषयी सांगितले नाहीत, त्यावरून स्थलसंबंधी अधिकार अनुलक्षून, समन्स व वारंट, यांचा अंमल बजाविण्यांत किती मोठा फरक आहे, हे दाखविण्याचा उद्देश कायदे करणाऱ्यांचा दिमून येतो.

१३. साक्षीदारास हजर होणे भाग पडण्यासाठी, वर लिहिलेली कारणे, समन्स बजाविण्यास वारंताप्रमाणे लागू आहेत; कारण बाब ४ समन्सास लागू आहे, असे क. ७५ वरून होत आहे. (प्रो. म. ग. ता. १७ मार्च सन १८६६ नंबर ४६५)

२. ज्या वेळेस, एखाद्या कायम जाग्यावरील अंमलदारास, अगर संभावित मनुष्यास कोडतांत आणविणे असेल, त्या वेळेस त्याला कोडतांत येण्याविषयी समन्स करावे, अगर पत्र लिहावे, आणि त्याने त्या समन्साचे, अगर पत्राचे पाठावर, मी येतो, असे लिहून परत पाठविले म्हणजे पुरे आहे. ज्यास्ती तजवीज करण्याचे कारण नाही. (सन १८२७ चा मुंबईचा कायदा १३ क. २४ रक्कम ३)

६५. फिर्याद केल्यावर पुढे लिहिल्याप्रमाणे समन्स अगर धरण्याविषयी फिर्याद. वारंट मिळेल.

६६. एखादा अपराध केल्याबद्दल कोणा मनुष्यास समन्स अगर धरण्याविषयी फिर्यादीस पुरेशीस करण्याविषयी वारंट व्हावे याकरिता जिऱ्याच्या माजिस्त्रेला पुढे किंवा जिऱ्याच्या माजिस्त्रेने पाठविल्यावाचून अशी फिर्याद घेण्याचा अखत्यार ज्याला आहे तशा माजिस्त्रेला पुढे कोणी फिर्याद केली असता, त्या माजिस्त्रेने फिर्यादीस पुरेशीस करून जबाब घेतले पाहिजेत. पुरेशीसचे जबाब लिहिले पाहिजेत, आणि त्यांच्या खाली फिर्यादीने सही केली पाहिजे. व माजिस्त्रेनेही सही केली पाहिजे.

६६ अ. कोणकोणते मानिखेतांनी किंवा ताऱ्यांतील मानिखेतांनी कोणते कोणकोणते मानिखेतांनी व खटल्याची प्रत्यक्ष त्यांकडे फिर्याद घाली असता अ- ताऱ्यांतील मानिखेतांनी कोणत्या फिर्यादी त्यांकडे घाल्या असता अगर पोलीस अंमलदाराचे रिपोर्टावरून ती खटली घ्यावी हे सरकारी ग्याबेतांत जाहिरनामा प्रसिद्ध करून ठरविण्याचा अखत्यार इलाक्याचे सरकारास आहे. आणि ती खटली घेण्याचा अखत्यार सदर प्रकारचे मानिखेतास किंवा ताऱ्यांतील मानिखेतांस आहे. परंतु ज्या अपराधाची फिर्याद घाली असेल त्या अपराधाची चौकशी करण्याचा अधिकार असेल अगर ३८ वे कलमाअन्वये त्यास अधिकार दिला असेल तर आहे.

६६ ब. आपले जिल्ह्यांतील कोणतेही मानिखेताकडे, किंवा ताऱ्यांतील ६६ अ. कलमान सांगितलेले मानिखेताकडे कोणतेही खटल्याची प्रत्यक्ष फिर्याद घाली असता अगर पोलीस अंमलदाराचे रिपोर्टावरून ती खटली घेण्याचा अधिकार त्या मानिखेतास किंवा ताऱ्यांतील मानिखेतास इलाक्याचे सरकारास अखत्यार देण्याचा अखत्यार जिल्ह्याचे मानिखेतास आहे.

१. “ ज्या मानिखेताला अशा फिर्यादी घेण्याचा अधिकार आहे. ” असे लिहिले आहे. बंगाल इलाख्यांत असा अधिकार असिस्टंट, किंवा डेप्युटी मानिखेत, यांस देण्याचा अखत्यार सन १८५४ चा आक्ट १० वरून सरकारास दिला आहे. असिस्टंट, किंवा डेप्युटी मानिखेत, यांस अधिकार दिला नसल्याने जिल्ह्याच्या मानिखेताने, किंवा विभागाच्या मानिखेताने, त्याच्या अधिकारांतील खटले, त्यांकडे पाठाविषयाशिवाय त्यांस चौकशी करण्यास अधिकार नाही. ज्या मानिखेतांस पूर्ण अधिकार आहे, त्यांस आपले अधिकारांतील फिर्यादी परभारे घेऊन खटले तपासण्याचा अधिकार आहे. (क. स. को. नं. १८ सन १८६२) (क. हा. को. नं. २५ सन १८६६) व (आग्रा हा. को. सरक्युलर नंबर ४ सन १८६२)

२. गुन्हा झाल्यापासून फिर्याद किती मुदतीत करावी, याबद्दल कायद्यांत कोठे सांगितले नाही. याचा निकाल खटल्याचे स्वरूपावरूनच केला पाहिजे. फिर्यादीने विलंब झाल्याचे कारण दाखवावे ते कोर्ताचे मजोस आल्यास कबूल करावे. (जु. क. अ. पोल्या सन १८६२)

३. कलकत्ता हायकोर्टाने असा ठराव केला आहे की, कोणी लेखी, अगर मुखजबानी फिर्याद केली असता ती मानिखेताने ऐकली पाहिजे. फिर्यादीची जबानी झाल्यानंतर मानिखेतास लेखी फिर्याद घेण्याची आवश्यकता नाही. परंतु लेखी फिर्याद घे-

तत्त्वें तरी, पुढे फिर्यादीची जबाबी घेतलीच पाहिजे. (क. हा. को. सरक्युलर नं. ६ सन १८६४)

४. जबाबीमध्ये जबाबी देणाराचें नांव व त्याच्या बापाचें नांव, लग्नाची औरत अमल्यास तिच्या नवऱ्याचें नांव, धर्म, जात, धंदा, वय, राहण्याचें गांव व तालुका, ही लिहिली पाहिजेत. (क. हा. को. सरक्युलर नंबर १९ सन १८६४)

५. फिर्यादीची जबाबी शपथेवर, अगर प्रतिज्ञेवर, अगर साक्षीदारांच्या जबाब्या घेण्याविषयी त्या वेळेस चालू असणाऱ्या कायद्याचे ठरावाप्रमाणे घेतली पाहिजे. मागील क. ४३ पहा.

६. पुढील कलम ६८ यावरून फिर्याद घेणें अवश्य आहे असें नाहीं.

७. सन १८६७ चा कायदा २६ क. ६ रकम १० व्यावरून, कोणी मनुष्याने कोणत्याही फौजदारी कोर्तास, अन्यायाने कोंडून ठेविल्याबद्दल, अगर अन्यायाने प्रतिबंध केल्याबद्दलच्या गुन्ह्याची, अगर ह्या कायद्यास जोडलेल्या कागदाच्या तिसऱ्या कोष्टकांत ज्या गुन्ह्याबद्दल पोलीस अंमलदारांस वारंताशिवाय अपराध्यास पकडण्याचा अधिकार आहे, असे गुन्हे खेरीज करून, बाकीच्या बद्दल लेखी फिर्याद दिली असेल तर, ती एक रुपयाचे स्टॉपार पाहिजे.

८. सदरी लिहिलेल्या प्रकारच्या गुन्ह्याविषयी कोणी सरकारी अंमलदार लेखी फिर्याद करील तर, त्यास स्टॉपाची माफी आहे. (हिंदुस्थानचे ग्याझिट सन १८६८ पृ. ३२८)

९. सदरहू प्रकारची अर्जी पोलीस अंमलदारास, अगर मद्रास इलाख्यांतील गांवचे पाटलास, अगर मुंबई इलाख्यांतील पोलीस अंमलदारास देणें असेल तर, त्यास स्टॉपाची गरज नाहीं. (प्रि. पृ. ४०)

१०. सदरहू प्रकारची अर्जी एखादे फौजदारी कोर्तास दिली असून, त्या कोर्तास जर असें वाटेल कीं, त्या अर्जीस स्टॉपाची माफी असावी, तर, तीस स्टॉपाची जरूर नाहीं. (सन १८६७ चा आक्ट २६)

११. कैदीच्या, अगर अटकावांत असलेल्या मनुष्याच्या, अर्जीस स्टॉपाची जरूर नाहीं. [सदर]

१२. धन्याचा माल चोरीस गेला त्याविषयी चाकर फिर्याद चालवूं शकेल की नाहीं; असा प्रश्न आहे व त्याचें उत्तर असें आहे कीं, घडलेल्या गोष्टीची माहिती अगर पारा कोणीही मनुष्य मालाविषद्ध फौजदारी गुन्ह्याची फिर्याद प्रतिज्ञेवर करील तर, ती मानिले जाणें व्यावसाय हरकत नाहीं. (म. हा. को. सन १८६४)

१३. या कलमाप्रमाणें फिर्यादीची पुरबीस लिहून घेण्याची ती प्रथम फिर्याद का-

पद्याप्रमाणे स्टांपावर लिहून घेतली नसल्यास, किंवा कोर्ताने मुद्दाम माफी केली नसल्यास, एक रुपयाचा कागद फिर्दादीचे खर्चाने आणून त्या कागदावर लिहून द्यावी. (सन १८६७ चा आक्ट २९ क. ७)

१४. या कलमाप्रमाणे पुरशीस घेणे ती, कलम ४३ यांत नेम सांगितल्याप्रमाणे घेतली पाहिजे.

१५. ज्या माणसाचे नावा नुकसान आहे, त्यानेच फौजदारी कोर्तात फिर्दाद दिली पाहिजे, असे नाही. ती हवी त्या माणसाने दिली असता हरकत नाही. ह्या कायद्याचे ११ व्या क्लॉस मात्र हा नेम लागू नाही.

१६. रत्नागिरीचे कलेक्टर साहेबानी, एका मानिखेताकडे डेप्युटी कलेक्टर असा त्याचा हुद्दा लिहून, एक मनुष्यावर त्याने जुना स्टांप विकला सबब सन १८६० चा आक्ट ३६ क. २९ प्रमाणे खटला करण्याकरिता याद लिहिली होती, त्या माणसास त्या मानिखेताने शिक्षा दिली. हा खटला सेशन जजाने क. ४३४ प्रमाणे हायकोर्तास पाठविला. हायकोर्टाने या कामांत कलेक्टरची फिर्दाद, या कलमाप्रमाणे मानिखेतापुढे नाही सबब दिलेली शिक्षा रद्द केली. व मानिखेताने मोकदमा फारच गैरशिक्षित रितीने चालविला म्हणून कळविले. (मुं. हा. को. व्हा. ३ फी. ठ. पान ३४)

१७. शपथेवर अगर प्रतिज्ञेवर फिर्दाद असल्यावाचून, फुलपावर मानिखेतास कज्या चालविण्याचा अधिकार नाही (मुं. हा. को. व्हा. ४ फी. ठ. पान ४ व मुं. हा. व्हा. ४ पान ३० व मुं. हा. व्हा. ४ पान ३३ व मुं. हा. व्हा. ४ पान ३४)

१८. ज्या वेळेस आरोपी चार्जाचा जबाब देण्याकरिता मानिखेतासमोर अपसुधीने हजर होतो, त्यावेळेस, किंवा क. १६८/१६९/१७० याप्रमाणे सेशन जजाने ज्या मानिखेताकडे खटला पाठविला असेल, तोच मानिखेत चौकशी करित असेल त्यावेळेस, किंवा ज्यावेळेस आरोपितास पोलिसाने पकडून मानिखेतासमोर आणला असेल त्यावेळेस, क. ६६/४३ चे आधारे वारंत किंवा समन्स काढण्याकरिता शपथेवर फिर्दाद असण्याची जरूर नाही. (मुं. हा. को. व्हा. ५ पान २९)

१९. कोर्तापुढे जे गुन्हे घडतात त्यांबद्दल आरोपितावर खटला चालविण्याविषयी जी याद कोर्ताकडून मानिखेतास लिहिण्यांत येते तिजला स्टांप नको. (मुं. हा. ता. १७ | ६ | ६८ साजन वल्लद विठू याचे कज्यांत)

६७. ज्या मानिखेतापुढे तशी फिर्दाद योग्य रितीने ब्राली असेल, त्यास फिर्दाद घेतल्यावर मानिखेती खटले चालविण्यास योग्य कारण दिसले तर, त्याने ने कसे करावे.

ज्या मनुष्यावर फिर्दाद ब्राली त्यास आपणापुढे अगर ज्याला अधिकार आहे अशा कोणा दुसऱ्या मानिखेतापुढे हजीर होण्या.

विषयी समन्स अगर, ज्या खटल्यांत वारंत करण्याचा अखत्यार आहे तसे खटले असल्यास, वारंत करावे. माजिस्त्रेतास जर वाटेल की खटले चालण्यास योग्य कारण नाही, तर त्याने फिर्दाद नाकबूल करावी.

१. दिस्त्रिक्ट माजिस्त्रेत, अगर दुसरा कोणताही माजिस्त्रेत, ज्यास दिस्त्रिक्टच्या माजिस्त्रेताने सांगितल्याशिवाय अशा प्रकारची फिर्दाद घेण्याचा अधिकार आहे. त्याने वारंत किंवा समन्स देण्याच्या पूर्वी कलम ६६ | ६७ यांत सांगितल्याप्रमाणे फिर्दादीस पुरशीस करावी, आणि मग समन्स किंवा वारंत द्यावे. आणि जर चौकशी चालविण्याचे कारण नाही, असे दिसल्यास त्याने फिर्दाद काढून टाकावी, किंवा ताब्यांतील माजिस्त्रेतास ती चौकशी करण्यास सांगावे. (प्रि. ट. ४१)

२. (कलकत्ता हायकोर्टाचे सरक्युलर नंबर ६ सन १८६४) जो कामगार फिर्दादीस पुरशीस करून त्याचे जबाब लिहून घेतो, त्याने प्रथम समन्स करावे, किंवा वारंत करावे, ह्याविषयी सर्व खटल्यांत ठराव करावा.

३. ज्या अपराध्याचा निकाल किंवा तपास करावयाचा त्यांत प्रथम समन्स करावे, किंवा वारंत करावे, ह्याविषयी साफ खुलासा, या कायद्याच्या शेवटी जो कागद जोडला आहे, त्याच्या चौथ्या सदरांत केला आहे. परंतु कलमे १७९ | १८४ | १८५ | १८६ ह्यांवरून हे काम माजिस्त्रेताच्या विचारावर ठेविले आहे.

४. फिर्दाद लेखी असण्याची जरूर नाही, असे आहे परंतु बहुत करून लेखी असावी हे बरे. (क. हा. नं० ८७ सन १८६२)

५. फौजदारी गुन्हा आहे, असे माजिस्त्रेतास कोणी दर्शविले, यावरून म्हणजे जशी गरज असेल, त्याप्रमाणे समन्स किंवा वारंत दिले पाहिजे. दिवाणी कोर्टांत फिर्दाद केली असता, तो खटला निकाल होऊन, त्याची चांगली तजवीज होईल, असे वाटेल तर तेवढ्यावरूनच त्यास खटले सोडून देता येत नाही. (क. हा. को. व्हा. ८ पान ६५)

६. समन्स किंवा वारंतावरून खटला चालवावा, अगर समन्स करण्यापूर्वी ह्या कायद्याच्या ६७ कलमाच्या आधाराने माजिस्त्रेताने जी फिर्दाद काढून टाकिली असेल, तिजविषयी अधिक तपास करावा, असा माजिस्त्रेतास हुकूम करण्यास सेशन जज्जास अधिकार नाही. तशा रुपांत माजिस्त्रेताची हपगय किंवा त्याची गैरमाहिती दिसून येईल तर, त्याविषयी सेशन जज्जाने हायकोर्टास रिपोर्ट करावा. (क. हा. को. नंबर ४३२ सन १८६३) (आया हा. को. नं० ३८ व्हा. ३)

७. हरएक फिर्दाद उघड कोर्टांत केली पाहिजे. अर्जा घेण्याची वेळ माजिस्त्रेताने नेमावी, म्हणजे पक्षकारांस सर्व दिवसभर कोर्टाच्या दरवाजांत बसण्यास नको. फिर्दाद घेतल्यावर, तींतील मजकुराविषयी, माजिस्त्रेताने थोडक्यांत विचार घूस फिर्दादी-

स करावी; आणि ती फिर्दा घेण्याचा आपणास अधिकार आहे, असे वाटेल तर लागलीच फिर्दास प्रतिज्ञा देऊन, फिर्दातील तपशीलवार हांशील लिहून घ्यावे; व त्या खात्री फिर्दाद्वारे सही करावी. त्याप्रमाणे केव्हावर काम चालविण्यास बाजवी सवन आहे, असे वाटेल तर, त्या खटल्यास लागू असेल त्याप्रमाणे समन्स अगर वारंट द्यावे. (ह्या अक्तास जोडलेला कागद पहा.) पुढे काम चालवू नये, असे वाटेल तर लागलीच फिर्दा काढून टाकावी. व तसे करण्याची कारणे लिहून ठेवावी. व फिर्दा मागेल तर त्याची नकल त्यास द्यावी. पुढे काम चालविणे, मानिखेतास नसूर दिसेल तर ती फिर्दा आपले रोजनाम्यांत, व रजिस्ट्रांत दाखल करावी. (प्रो. म. हा. को. ता. १० दिसेंबर सन १८६२) जर फिर्दा काढून टाकली, तर फिर्दा काढून टाकल्याचा बोर आपले रोजनाम्यांत लिहावा. काढून टाकलेली फिर्दा पुनः घेण्याविषयी सत्प्रतीपक्ष कारणे फिर्दा दाखलेल तर, ती घेण्यास हरकत नाही. कलम ६७ प्रमाणे, नाकबूल केलेल्या फिर्दाचा तक्ता अपील कोर्ताकडे पाठविण्याची नसूर नाही. (प्रो. म. हा. को. ता. ९ एप्रिल सन १८६३)

८. “योग्य रीतीने,” हे शब्द या कलमांत आहेत. यांचा अर्थ इतकाच दिसतो की, फिर्दा प्रतिज्ञेवर खरी करून घेतल्यावर बगिरे—ही गोष्ट क. २४८ | २५७ प्रमाणे, तजवीज करते वेळीही लक्षांत ठेविली पाहिजे.

९. कलम ६६ प्रमाणे फिर्दाची नवानी घेतल्याचाचून, ह्या कलमाप्रमाणे फिर्दा रद्द करता येणार नाही. (क. हा. को. व्हा. ८४. १२ | १३)

६८. जिल्ह्याच्या मानिखेताला, अगर जिल्ह्याच्या विभागाच्या मानिखे-

फिर्दा झाली नसली तरी अथवा तांला, एखादा अपराध झाल्याचें कळून आलें असतां, राधाची चौकशी करण्याचा अर्थ. ह्या अक्ताच्या ११ व्या धारेंतील नियमांचा विरोध नसल्यास, त्या अपराधाबद्दल कोणी फिर्दा केली नसली तरी त्याची चौकशी करण्याचा अखत्यार त्या मानिखेतास आहे; आणि ज्या मनुष्याने तो अपराध केला असे माहीत आहे अगर केला असा बहीम आहे त्या मनुष्यास, त्यावर कोणी फिर्दा केव्हाप्रमाणे समन्स अगर, ज्या खटल्यांत वारंट करण्याचा अखत्यार आहे तसे खटले असल्यास, वारंट करण्याचा अखत्यार

परंतु.

मानिखेतास आहे. परंतु हिंदुस्थानच्या अपराधांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील बाब १९ सावी व २० सावी व २१ सावी ह्यांत लिहिलेल्या अपराधास हें कलम लागू नाही.

१. बाब ११ क. १६६ ते १७८ यांत, ज्या अपराधांची चौकशी करण्यापूर्वी मंजुरी पाहिजे, अशा अपराधांविषयी संगितले आहे. पौनलकोडांतिल बाबी १९ | २० | २१

ह्या नौकरी करण्याचे करार अन्यायाने मोडणें, व विवाहसंबंधी अपराध वर्गेरे, आणि वेअब्रू करणें, ह्याविषयी आहेत. अशा प्रकारचे अपराध झाले असतां, ज्या मनुष्याचे नुकसान झालें असेल, त्यानें किर्याद चालविण्याखेरीज, माजिस्त्रेतास हात पालण्यास अधिकार नाही; असा कायदे करणाऱ्यांचा हेतु आहे. ह्याचें कारण अशा प्रकारच्या अपराधाबद्दल दिवाणीतही इलाज करता येतो. (पि. ४. ४१)

२. मद्रास हायकोर्टानें असे ठराविलें आहे कीं, ज्या मनुष्याच्या घरातून चोरी झाली असेल, त्या मनुष्याच्या चाकरानें माजिस्त्रेतास कळविलें असतां, माजिस्त्रेतानें समन्स करून खटलें चालविण्यास क. ६८ वरून अधिकार आहे. परंतु क. हा. को. चा नं० २६४ सन १८६४ यांत असे ठराविलें आहे कीं, धन्यास स्वतः हजर न होण्यास योग्य कारण आहे, अशी माजिस्त्रेतानें खात्री करून घेतली पाहिजे. कलम ६८ प्रमाणें झालेल्या खटल्याचा तपास व निकाल जिल्ह्याचा माजिस्त्रेत, अगर जिल्ह्याच्या विभागाचा माजिस्त्रेत, ज्यास अपराध झाल्याचें कळलें असेल, त्यांनींच केला पाहिजे. तशीं खटली तपासाकरितां, अगर निकालाकरितां, ताज्यांतील माजिस्त्रेताकडे पाठविण्यास अगर क. २७३ वरून किंवा दुसऱ्या कायद्यावरून अधिकार नाही. (पि. ४. ४२)

३. या कलमाच्या उत्तर भागांत ज्या अपराधांस हे कलम लागू नाही ते अपराध.
पीनलकोडची बाब १९ अन्यायाने नौकरीचे करार मोडणें.
पीनलकोडची बाब २० लग्नासंबंधी अपराध.
पीनलकोडची बाब २१ अब्रू घेणें.

कलम ६६ ह्यांत साधारण नियम सांगितला आहे कीं, "माजिस्त्रेताकडे किर्याद होईल तेव्हां त्यानें किर्यादीस प्रथम पुरशीस करावी.

कलम ६८ यांत अपवाद सांगितला आहे, तो असा कीं, फुलपावर माजिस्त्रेतानें किर्यादीची रहा पहाणें अवश्यक नाही. गुन्हा झाल्याचें कळलें, म्हणजे त्यानें काम सुरू करावें. (क. १८।३६ पहा)

ह्या कायद्याची कलमें २२।३६।६६।६७ पहा.

६९. ज्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्यास माजिस्त्रेतानें करावयाचें हरएक समन्सांत काय असावें व त्या- समन्स लेखी असावें, आणि त्यावर त्या माजिस्त्रेता- जवर पन्ना कसा असावा.
नें आपली सही व शिक्षा केला पाहिजे, आणि तें ह्या आक्ताच्या शेवटीं जोडलेल्या कामदांतील (अ) निशाणीच्या नमुन्याप्रमाणें, अगर त्याच्या अभिप्रायाप्रमाणें, असावें.

१. एका समन्सांत, किंवा वारंतांत, अनेक मनुष्यांचीं नांविं नमुद करण्याची बहिवाट बरोबर नाही. (प्रो. म. ग. तारीख २८ जानेवारी सन १८६४ नंबर ७८)

२. कारवार तालुक्यातील एका कैदीवर सरकारी नौकर असून नजराणा घेतला, म्हणून बिन नांवी अर्ज आला. त्यानवरून फुलपावर मानिखेताने अर्जातील नजराणा देणारे लोकांस बोलावून, कैदीवर खटला चालविला, आणि शिक्षा दिली; ती जिऱ्हा जज्जाने कैदी, हा खुचीने हजर झाला होता, व हजर होण्यापूर्वी त्यावर फियाद नव्हती, सबब मानिखेतास हा खटला तपासण्याचा अधिकार नव्हता, असे ठरवून, रद्द केली. त्यावर मुंबई हायकोर्टाने ठराव केला की, आरोपित आपण होऊन आरोपाचा जबाब देण्यास हजर झाला, आणि त्यास शिक्षा मिळाली, तरी ती समान काढले नव्हते, किंवा फियाद नव्हती, या सबबेने गैर कायदा होत नाही. (स्पवहार संग्रह ४. ५६ फौसल तारीख ११ मार्च सन १८६८ ता. ५ एप्रिल सन १८६८)

७०. समन्स बजावावयाचे ते पोलिस अमलदाराकडून प्रायः बजाविले पा-
समन्स कोणी बजाविले. हिजे. परंतु आपणास योग्य घाटेल तर ते दुसरे
कोणा मनुष्याकडून बजाविण्याचा हुकूम करण्याचा अखत्यार समन्स करणा-
ऱ्या मानिखेतास आहे.

१. कलम ७७ प्रमाणे धरण्याचे वारंट, किंवा क. ११५ प्रमाणे झाडा घेण्याचे वारंट
ही बजाविण्याविषयी ह्या कलमांत सांगितल्या प्रमाणेच तजवीज सांगितली आहे.
(मि. ४. ४२)

२. ज्या ठिकाणी पोलिसाच्या मार्फत समन्स बजाविता येत नाही, त्या ठिकाणी
दुसऱ्या रीतीने समन्स बजाविण्याचा खर्च सरकाराने सोसला पाहिजे. (क. हा. को.
सरक्युलर ता. १ फेब्रुवारी सन १८६४)

७१. ज्या मनुष्यावर फियाद झाली आहे त्यावर खुद्द समन्स बजाविले पा-
समन्स कसे बजावे. हिजे; परंतु तो सांपडत नसेल, तर त्याच्या कुटुंबांतला
त्याच्या वरीं राहणारा जाणता कोणी पुरुष असेल त्याच्या जवळ त्या मनुष्या-
करिता ते समन्स देण्याचा अखत्यार आहे.

१. कलकत्त्याचे माजी सदर कोर्ताचे जज्जानी नंबर (२८२ सन १८६२) असा
ठराव केला की, ज्या मनुष्यावर फियाद झाली, त्यावर समन्स बजाविण्याचे अधिकाराची
मर्यादा कोणत्याही प्रकारे केली नाही. म्हणून कलम ८४ ह्यांत वारंट बजाविण्याची.
जी रीत सांगितली आहे, त्या रीतीप्रमाणे, जिऱ्हाच्या किंवा जिऱ्हाच्या विभागाच्या,
अधिकाऱ्यास प्रथमतः अर्ज केल्याशिवाय, कोणत्याही मानिखेताचे हद्दीत समन्सांत लिहि-
लेला मनुष्य रहात असेल तेथे त्यावर ते बजावे. रेल्वेतील अधिकारी, व चाकर,
झांजवर समन्स ह्यांचे वरिष्ठ अधिकाऱ्याच्या मार्फत बजावे. (ब. सर. सरक्युलर नंबर
१९९ ता. १० जानेवारी सन १८६५, पोलिस कामगारावर सुपरिंटेंडेंट आफ पोलिस

वांच्या मार्फत बजवावे. (क. हा. को. सरक्युलर १४ तन १८६६) आणि सदर स्टेशना वाहेरील सब् असिस्टंट सर्जन, किंवा दुसरे नेटिव डाक्टर यांवर जिल्ह्याच्या माजिस्त्रे- साचे मार्फत, अगर दुसऱ्या अधिकाऱ्याचे मार्फत बजवावे; म्हणजे सिविल सर्जनाच्या संमतीने, यावर समन्स केले आहे, त्याचे गैरहजीरीत त्यांचे काम चालविण्याविषयी तजवीज करता येईल. (क. हा. को. सरक्युलर नं. १ ता. १० जानेवारी सन १८६८)

७२. ज्या मनुष्यावर फिर्याद झाली आहे तो सांपडत नाही, आणि ज्यावर फिर्याद झाली आहे तो र समन्स बजावितां येईल असा त्याच्या कुटुंबांतला सांपडत नसला येईल. तर त्यावर कोणी जाणता पुरुष नाही, असे असल्यास, ज्या घरांत तो मनुष्य नेहमी राहत असेल त्या घरावर एखाद्या प्रसिद्ध ठिकाणी त्या समन्साची नकल बजावणाऱ्या कामगाराने डकविली पाहिजे.

१ कलम ७५ वरून, हेच नियम साक्षीदारांवर समन्स बजाविण्यास लागतील.

७३. तसें समन्स केले तरी ज्या मनुष्यावर फिर्याद झाली तो समन्सांतील समन्स केले तरी काहीं प्रसंगी हुकुमाप्रमाणे हजीर न्हावयाच्या पूर्वी, किंवा सम- वारंत करण्याचा अवतार आहे. न्साप्रमाणे हजीर न झाल्यावर, त्या मनुष्यास धर- ण्याचें वारंत करण्याचा अवतार माजिस्त्रेतास आहे.

१ कोणा मनुष्यास समन्स केले असतां, ते योग्यरीतीने बजाविलें होतें, अगर त्याची नकल त्या मनुष्यास दिली होती, ह्या गोष्टीच्या खरेपणासाठीं पोलिसांची साक्ष घेतल्या- वांचून त्या मनुष्यास पकडण्याचें वारंत माजिस्त्रेताने देऊं नये. (रा. आ. ४. ४८)

७४. एखाद्या जिल्ह्यांत अगर जिल्ह्याच्या विभागांत राहणाऱ्या मनुष्याने अधिकाराच्या हद्दीबाहेर केले- दुसऱ्या जिल्ह्यांत अगर जिल्ह्याच्या विभागांत, अगर त्या अपराधावरून समन्स अगर समुद्रावर, अगर परदेशांत, एखादा अपराध केला आहे असें माहीत आहे, अगर केला आहे असा वहीस आहे, आणि तो अपराध त्या जिल्ह्याच्या अगर जिल्ह्याच्या त्या विभागाच्या माजिस्त्रेताच्या अ- धिकाऱ्याच्या हद्दींत त्याने केला असता तर त्यास समन्स करण्याचा अगर त्यास धरण्याकरितां वारंत करण्याचा अवतार त्या माजिस्त्रेतास असता, असें असल्यास, त्या मनुष्यास समन्स करण्याचा अगर त्यास धरण्याविषयी वारंत करण्याचा अवतार त्या जिल्ह्याच्या अगर जिल्ह्याच्या त्या विभागाच्या मा- जिस्त्रेताला आहे.

१ त्रितिश सरकारचे हद्दीबाहेरील प्रदेशांत झालेल्या अपराधाविषयी सन १८४९ चा आक्ट १ कलम ६८ पहा.

७५. समन्साविषयी व तें बजाविण्याविषयी व करण्याविषयी जे नियम या समन्साविषयी व तें बजाविण्या- वारेंत सांगितले आहेत ते नियम जुरींतले असामी विषयी व वारेंत नियम आहेत ते होण्यासाठी किंवा आसेसर होण्यासाठी समन्स के- सर्व समन्सास लागू आहेत. ली असतील तां खेरीज करून या आकडाच्या आधारानें करावयाच्या हरेक समन्सास लागू आहेत.

परंतु समन्स करावयाचा मनुष्य सरकारचे किंवा कोणतेही रेलवे कंपनीचे चाकरांत असेल तेव्हां तो ज्या कचेरीत चाकरीस असेल त्या कचेरीच्या मुख्याकडे तें समन्स पाठविण्याचा अखत्यार समन्स करणारे कोर्तास किंवा मा- जिस्त्रेतास आहे. आणि मग त्या समन्सांत लिहिलेले मनुष्यावर तें समन्स सर्व्हे प्रकारचे मुख्यानें बजाववावें.

१. शास्तीदारास क. १८६ प्रमाणें केलेली समन्स नुसती दाखविली, म्हणजे काय- देशीर बजाविली गेली असे समजून नये. असल समन्स त्याजला द्यावा, किंवा असल समन्स दाखवून त्याच्या नकला त्याजला द्याव्या. ते न घेतील तर त्याजला पुढें करून घ्या म्हणवें. ह्याप्रमाणें शास्त्राशिवाय कायदेशीर बजावणी होत नाही. कलम १८७ हें सन १८६९ चे ८ वे आक्तावरून रद्द आहे, सबब ही टीप ह्या कलमावर लिहिली आहे. (मुं. हा. व्हा. ५ फौ. ठ. पृ. २०)

वाव ५.

वारंताविषयी व तें बजाविण्याविषयी.

७६. माजिस्त्रेतानें करावयाचें वारंत लेखी असावें, व त्यावर माजिस्त्रेता- वारंत कसें असावें. नें आपली सही व शिक्का केला पाहिजे, आणि तें ह्या आक्ताच्या शेवटीं जोडलेल्या कागदांतील (ब) निशाणीच्या नमुन्याप्रमा- णें, अगर त्याच्या अभिप्रायाप्रमाणें, असावें.

१ या नंतर होणारे हर एक वारंतांत, तें वारंट गुन्हा केल्याबद्दल आहे, किंवा फक्त समन्साप्रमाणें हजर होण्यास हयगय केल्याबद्दल आहे, तें लिहिलें पाहिजे. जिल्ह्यांतील माजिस्त्रेतांनी, हायकोर्ताचे अव्वल स्थलसीमेचे अधिकारांत बजाविण्यासाठी वारंत केल्यास त्यांत अपराधाचें स्वरूप पीनलकोडांतील शब्दांनी लिहिलें पाहिजे. शास्तीदार हजर होण्यासाठी प्रथम समन्स न करता वारंत करण्याची वहिवाट असल्यास बंद करावी. (प्रो. म. ग. ता. १७ फेब्रुवारी सन १८६९ नं. २४३ तारीख १७ मार्च नं. ३९८ सन १८६६) व नं. ७८ ता. २८ जानेवारी सन १८६४.

७७. वारंट करावयाचे तें प्रायः पोलीस अंमलदाराच्या नांवाचें केलें पाहिजे. वारंट कोणाच्या नांवाचीं असावीं. जे. परंतु आपणास योग्य वाटेल तर तें दुसऱ्या कोणा मनुष्याचे नांवाचें करण्याचा अखत्यार वारंट करणाऱ्या माजिस्त्रेतास आहे.

१. ह्या कलमांत सांगितलेली तजवीज, कलम ७१ ह्यांत समस्त बजाविण्याविषयी व झाड्याचें वारंट देण्याविषयी कलम ११५ ह्यांत सांगितलेल्या तजवीजांसारखी आहे. (मि. प्र. ४४ कलम ७०/७४ पहा)

७८. पोलीस कामगार नाही अशा दुसऱ्या कोणा मनुष्याच्या नांवाचें वा पोलीस कामगार नाही अशा वारंट झालें असल्यास, ज्याच्या नांवाचें वारंट झालें तो दुसऱ्या एकाद्या मनुष्याच्या नांवाचें वारंट केलें तर. मनुष्य जघळ असून वारंट बजाविण्याचें काम चालवीत असला, तर तें बजाविण्यास मदत करण्याचा अखत्यार हर कोणाला आहे.

१. जेव्हां वारंट पोलीस कामगाराच्या नांवानें केलें नाही, तेव्हां वारंट बजाविणाऱ्या मनुष्यास मदत करणें इतर मनुष्यास भाग नाही. तरी कलम ८९ प्रमाणे माजिस्त्रेतास किंवा पोलीस कामगारास, त्यानीं सांगितल्यास, ते ज्या मनुष्यास धरित असतील, त्या मनुष्यास धरण्याच्या कामांत सर्व मनुष्यांस मदत करणें भाग आहे. (मि. प्र. ४४)

७९. अनेक मनुष्यांच्या नांवाचें वारंट करण्याचा अखत्यार आहे; आणि अनेक मनुष्ये मिळून त्यांच्या असें वारंट झालें तर त्या सर्वांना किंवा त्यांतील नांवाचें. एकाकाला अगर अनेकाला तें बजाविण्याचा अखत्यार आहे.

८०. ज्या पोलीस कामगाराच्या नांवाचें वारंट झालें असेल त्यानें त्या वारंटाच्या पाठीवर दुसऱ्या एकाद्या पोलीस कामगाराच्या नांवाच्या पाठीवर एखाद्या दुसऱ्या पोलीस कामगाराच्या नांवा लिहिलें असलें, तर तें वारंट बजाविण्याचा अखत्यार त्या दुसऱ्या पोलीस कामगाराला आहे.

क. ६४ यावरील टीप नंबर १ची पहा.

८१. माजिस्त्रेतानें कोणाला धरण्याविषयी वारंट केलें असतां, तें वारंट माजिस्त्रेतानें शरंत केलें असतें. बरोबर बजाविलें जावयाकरितां त्याजवर नजर ठेवतां तें बजाविण्याच्या कामाची देखरेख जातीनें करण्याचा अखत्यार त्याला आहे. ज्या मनुष्यास धरण्याविषयी वारंट करण्याचा अखत्यार माजिस्त्रेताला आहे तशा मनुष्यास आपल्या समक्ष धरण्याचा हुकूम कोणत्याही वेळेस करण्याचा अखत्यार त्याला आहे.

१. ११० व्या कलमावरून, माजिस्त्रेताचे देखत कोणी कांहीं अपराध करित असल्यास, त्या मनुष्यास धरण्याविषयी हुकूम करण्यास माजिस्त्रेतास अधिकार आहे. (मि. प्र. ४४)

८२. लोकांचा स्वस्थपणा मोडला जाई नये ह्याविषयी, किंवा गर्दी कांहीं प्रसंगी मदत करणे स- अगर मारामारी बंद करण्याविषयी, किंवा ज्या मनुष्यास धरण्याचा अखत्यार माजिखेतास आहे

तशा मनुष्यास धरण्याविषयी, माजिखेतानें अगर पोलीस कामदारानें मदत मागितली असतां तो मदत करणे हरएक मनुष्यास भाग आहे.

१. पीनलकोडचे कलम १८७ पहा; व त्या कलमाप्रमाणें मदत करण्यास काय-
द्याने भाग आहे, अशी मनुष्ये सरकारी नौकरच समजावी. तथापि कित्येक कासांत सरकारी नौकर नसणारे मनुष्यांनी मदत करणे भाग आहे.

२ जे मनुष्य, माजिखेतानें किंवा पोलीस कामगारानें मागितल्यावरून त्यास मदत करीत असतील, त्यांनी तो अधिकार निचारल्यास सांगता, किंवा लेखी असल्यास दाख-
वावा. असे न केल्यास, ज्या मनुष्यास ते धरण्याविषयी मदत करीत असतील, तो मनुष्य आपले संरक्षण करण्याच्या सबबेने त्यास अडयळा किंवा प्रतिबंध करूं शकेल, ह्याविषयी पीनलकोडचे ९९ कलमावरील २ समजूत पहा. (वि. ४. ४५) पीनल-
कोडचे कलम १००/११०/१५१/१५४/१५५/१५६ पहा.

८३. माजिखेतानें वारंट केले असतां, मुद्दाम निराळा हुकूम झाला नस-
ता माजिखेतानें केले वारंट को न्यास, ज्या माजिखेतानें तें वारंट केले त्याच्या
वें बजावें. अधिकाराच्या हद्दींत तें प्रायः बजाविलें पाहिजे.

१. क. ६४ पाजवरील टीप नं. १ची पहा.

८४. कोणा मनुष्यास धरण्याविषयी माजिखेतानें वारंट केले असतां
दुसऱ्याच्या हद्दींत बजाविलेलें तो मनुष्य वारंट करण्याच्या माजिखेताच्या अधि-
काराच्या हद्दींत नाही अशा जागीं पळून जाईल,

अगर जाईल, अगर असेल, तर त्या जागीं तें वारंट बजाविण्याचा अखत्यार
आहे; आणि ज्या मनुष्याला धरण्याविषयी वारंट झालें तो तशा जागेत
धरिला गेल्यास, वारंट बजाविणारा पोलीस कामगार अगर दुसरा कोणी मनुष्य
ह्याने त्या मनुष्यास त्या जिल्ह्याच्या माजिखेतापुढें, किंवा ज्याच्या अधिका-
र्या हद्दींत तो धरिला अशा दुसऱ्या कोणा माजिखेतापुढें, नेले पाहिजे. धरि-
लेल्या मनुष्यावर ज्या अपराधाविषयी फिर्याद झाली त्या अपराधावरून मुच-
लका आणि जामीन देण्याचा अखत्यार असल्यास, आणि ज्या माजिखेतानें
वारंट केले त्याच्यापुढें हजीर होण्याविषयी मुचलका आणि जामीन देण्यास
तो मनुष्य कबूल व तयार असल्यास, ज्या माजिखेतापुढें तो मनुष्य आणिला
आहे त्या माजिखेतानें तसा मुचलका आणि जामीन घेऊन त्याला सोडिलें

पाहिजे, आणि ज्या माजिस्त्रेताने वारंट केलें त्याजकडे तो घेतलेला मुचलका सुप्रीम कोर्ताच्या अधिकाराच्या अंगर जामीनकदवा पाठविला पाहिजे. त्या अपरा- हसत तो धरिला तर.

धावदल मुचलका आणि जामीन घेण्याचा अखत्यार नसल्यास, किंवा धरिलेल्या मनुष्यास जामीन देववत नसल्यास, ज्या माजिस्त्रे- तानें वारंट केलें त्याजकडे तो मनुष्य पाठविला पाहिजे. न्यायाच्या एखाद्या सुप्रीम कोर्ताच्या अधिकाराच्या हद्दींत तो मनुष्य धरिला असला, तर त्यास पोलिसाचा मुख्य कमिशनर अगर एखादा पोलीस माजिस्त्रे त याच्या पुढें ने- लें पाहिजे. त्या मुख्य कमिशनरानें अगर पोलीस माजिस्त्रेताने त्या धरिलेल्या मनुष्यास ज्या माजिस्त्रेताने वारंट केलें त्याजकडे पाठविलें पाहिजे; किंवा धरिलेल्या मनुष्यावर ज्या अपराधाविषयी फिर्याद झाली त्या अपराधाबद्दल मुचलका अगर जामीन घेण्याचा अखत्यार असल्यास, जामीन घेऊन त्यास सोडिलें पाहिजे, आणि घेतलेला मुचलका अगर जामीनकदवा त्या माजिस्त्रे- ताकडे पाठविला पाहिजे.

१. क. ६४ वरील टीप नंबर १ ची पहा.

२. मुंबईचे पोलिसास मुंबईचे माजिस्त्रेताने हायकोर्ताचे अव्वल स्थलसीमेंत गुन्हा करणारास धरण्याविषयी वारंट दिलें असता, तो गुन्हेगार त्या स्थलसीमेचे बाहेर एखादे जिल्ह्यास गेला आहे, अशी खबर त्या पोलिसास लागल्यास ज्या ठिकाणी तो मनुष्य असेल त्या ठिकाणी त्यास धरण्यास, त्या पोलिसास अधिकार आहे, असे या कलमा- वरून दिसते; मात्र आरोपितास धरतांच त्या जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेताकडे, किंवा त्या स्थलसीमेचे कोणत्याही माजिस्त्रेताकडे नेला पाहिजे. व ह्याच प्रमाणे एका जिल्ह्यांत गुन्हा होऊन गुन्हा करणारा दुसरे जिल्ह्यांत गेल्यास, त्यालाही धरण्याविषयी सदरील नियम लागू पडेल; याचप्रमाणे प्रिन्सेप साहेबांचेही मत आहे. (पृ. ४६)

८५. मागले म्हणजे कलम ८४ ह्याच्या आधारानें ज्या जागी कोणी वीस मैलांच्या आंत धरिला, त- मनुष्य धरिला गेला ती जागा ज्या जागी वारंट र ज्या माजिस्त्रेताने वारंट केलें केले त्या जागेपासून वीस मैलांच्या आंत असली, त्याच्यापुढें तो मनुष्य नेण्याचा अ- खत्यार आहे. तर तो धरिलेला मनुष्य दुसऱ्या कोणाकडे न नेता तसाच वारंट करणाऱ्या माजिस्त्रेतापुढें नेण्याचा अखत्यार आहे.

८६. आपल्या अधिकाराच्या हद्दीबाहेर असणाऱ्या मनुष्यास धरण्यावि- षयी कोणा माजिस्त्रेतास वारंट करावयाचें असलें त्या वारंताच्या पाठीवर माजि- स्त्रेताचे नांव लिहावयाचें तें ठपाला. तर त्याला ज्या माजिस्त्रेताचे अधिकारांत तो मनुष्य नून पाठविण्याचा अखत्यार आहे.

आहे अगर आहे असें घाटनें त्या माजिखेताच्या नांवाचें तें वारंत करण्याचा आणि त्याजकडे टपालांतून तें पाठविण्याचा अखत्यार आहे.

ज्या माजिखेताच्या नांवाचें वारंत केलें त्याजकडे तें पोचल्यावर त्याच्या पाठीवर त्याणें आपलें नांव लिहिलें पाहिजे आणि तें वारंत मुळींच आपण केल्याप्रमाणें बजावण्यांत आणलें पाहिजे.

वारंतांत सांगितलेला मनुष्य धरला तर ज्या माजिखेतानें वारंताच्या पाठीवर आपलें नांव लिहिलें त्याच्या पुढें तो मनुष्य नेला पाहिजे. आणि मग त्या माजिखेतानें कलम ८४ यांत सांगितल्याप्रमाणें त्याशीं वर्तलें पाहिजे.

१. कलम ६४ वरील टीप नं. १ची पहा.

८७. न्यायाच्या सुप्रीम कोर्ताच्या हद्दींत बजावावयाकरितां कलम ८६

सुप्रीम कोर्ताच्या हद्दींत जीं वा- त्याच्या आधारानें वारंट करावयाचें असल्यास, रानें बजावावयाचीं आहेत तीं पोलिसाचा मुख्य कमिशनर अगर पोलीस माजिखेत ह्याच्या नांवाचें केलें पाहिजे; मग कलम ८४ ह्यांत सांगितल्याप्रमाणें तो पोलीसचा मुख्य कमिशनर अगर तो पोलीस माजिखेत ह्यानें केलें पाहिजे.

८८. दुसऱ्या जिल्ह्यांत अगर जिल्ह्याच्या दुसऱ्या विभागांत कोणी अपराध आपल्या हद्दीबाहेर केलेल्या केला आहे असें माहीत आहे, अगर केला आहे असा घहीम आहे, त्या अपराधाबद्दल त्या मनुष्यास धरण्याविषयी वारंत केल्यावरून धरण्याविषयी ह्या आक्ताच्या ७४ व्या कलमाच्या अन्वये वारंट होऊन तो मनुष्य धरिला गेल्यावर,

ज्या माजिखेतानें वारंत केलें त्याला त्या अपराधाचा तपास शेवटास नेण्याचा अखत्यार नसल्यास ज्या माजिखेताच्या हद्दींत तो अपराध केला असें माहीत आहे अगर असा घहीम आहे त्याजकडे तो धरिलेला मनुष्य त्यानें पाठविला पाहिजे, किंवा, ज्या अपराधाचा घहीम त्या मनुष्यावर आहे त्या अपराधाबद्दल मुचलका व जामीन घेण्याचा अखत्यार असल्यास, त्या माजिखेतापुढें हजीर होण्याविषयी त्याजपासून मुचलका व जामीन घेऊन तो सोडिला पाहिजे. धरिलेला मनुष्य कोणत्या माजिखेताकडे पाठवावा ह्याविषयी वारंत करणाऱ्या माजिखेताची खातरी होत नसल्यास, सदर कोर्ताला रिपोर्ट करून त्याचा हुकूम आणविला पाहिजे.

१. कलम ७४ प्रमाणें वारंत देणें तें, जिल्हा माजिखेत, किंवा जिल्ह्याच्या विभागाचे माजिखेत ह्यांस मात्र देण्याचा अधिकार आहे. “ज्या माजिखेतानां वारंत केलें, त्यांला

त्या अपराधाची चौकशी करून शेवटास नेण्याचा अधिकार नसल्यास" असे शब्द लिहिले आहेत, ते कलमे ३१, ३२, ३३ ह्यावरून कांही अपराधाविषयी, जो विशेष अधिकार दिलेला आहे, त्यास लागू आहेत. (प्रि. पृ. ४७)

२. परहर्दीत गुन्हा केलेला मनुष्य, आपले हर्दीत पकडलेला असून, त्याची चौकशी आपण केली असता, साक्षीदारांस, व पक्षकारांस सोयीवार पडेल, असे माजिस्त्रेतास वाटल्यास त्याने धरलेल्या मनुष्यास आपल्या ताब्यांत ठेवून, चौकशी चालविण्याची परवानगी घेण्यासाठी हायकोर्तास लिहावे; असे कलम ३५ ह्यावरून होतें. (प्रि. पृ. ४७)

८९. जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेताच्या ताब्यांतील कोणा माजिस्त्रेतानें कलम असल्या प्रसंगां ताब्यांतील मा- ७४ च्या आधारानें वारंट केल्यावरून जर तो मनु- जिल्ह्यातानें कसे करावें. ष्य धरिला गेला, तर तो मनुष्य त्या माजिस्त्रेतानें जिल्ह्याच्या माजिस्त्रेताकडे पाठविला पाहिजे; परंतु ज्या माजिस्त्रेताच्या अधिकाराच्या हर्दीत तो अपराध केला असा वहीम आहे त्या माजिस्त्रेतानें तो मनुष्य धरण्याविषयी वारंट केलें असलें, तर हें वारंट वजाविणारा पोलीस कामगार अगर दुसरा मनुष्य ह्याच्या स्वाधीन तो धरिलेला मनुष्य केला पाहिजे; किंवा हें वारंट ज्या माजिस्त्रेतानें केलें त्याकडे पाठविला पाहिजे. ज्या अपराधाचा वहीम धरिलेल्या मनुष्यावर आहे तो अपराध त्याच जिल्ह्याच्या एखाद्या दुसऱ्या ताब्यांतील कोर्ताच्या हर्दीत झाला असला, तर ह्या आक्ताच्या ७४ व्या कलमाच्या आधारानें ज्या माजिस्त्रेतानें वारंट केलें त्यानें तो धरिलेला मनुष्य जिल्ह्याच्या ज्या विभागांत तो अपराध झाला त्या विभागाच्या माजिस्त्रेताकडे पाठविला पाहिजे.

१. "जो अपराध, ज्या जिल्ह्यांत, किंवा जिल्ह्याच्या विभागांत, झाला असेल त्या ठिकाणी त्याची चौकशी झाली पाहिजे. असा नियम क. २६ यांत आहे, त्याचप्रमाणें या कलमाचे शेवटचे भागांत नियम आहे.

९०. धरण्याचें वारंट वजाविणारा कोणी पोलीस कामगार अगर दुसरा वारंतांतील हांशील कळविलें मनुष्य ह्यानें वारंतांतील हांशील धरावयाच्या मनु- पाहिजे. ष्यास कळविलें पाहिजे, आणि त्या मनुष्यानें तें वारंट पाहावयास मागितलें असतां त्याला तें दाखविलें पाहिजे.

१. या कलमांत सांगितल्याप्रमाणें तजवीज केल्यानें, ज्या मनुष्यास धरावयाचा आहे, तो आपलें संरक्षण करण्याची सबब सांगून, वारंट वजाविण्याचे कामांत प्रतिबंध करूं लागल्यास, त्याची ती सबब चालणार नाही. (प्रि. पृ. ४८) पी. को. चें कलम ९९ पहा.

९१. वारंतावरून कोणा मनुष्याला धरते वेळेस, धरावयाचा मनुष्य आप-
 वारंट कसे बजावें. ण वारंताच्या स्वाधीन होतो असे शब्द बोलून अगर
 कांहीं कृत्य करून न दाखवील तर, वारंट बजाविणारा पोलीस कामगार अगर
 दुसरा मनुष्य ह्याने त्याच्या शरीराला प्रत्यक्ष स्पर्श केला पाहिजे अगर ङ-
 कविले पाहिजे.

१. ज्या मनुष्यास पकडण्याविषयी वारंट झाले, तो या कलमांत लिहिल्याप्रमाणे
 धरला जाईपर्यंत, त्याचा तपास करून पोलिसांनी धरला पाहिजे. कोणास धरण्यासा-
 ठी पोलिसांनी काय केले पाहिजे इतके मात्र ह्या कलमांत सांगितले आहे. ज्या मनुष्या-
 स धरावयाचा आहे, त्याच्या शरीरास प्रत्यक्ष स्पर्श करण्याची, अगर कैद करण्याची,
 अवश्यता नाहीसे होईल, असे कृत्य अपखुशीने करून पोलिसाचे स्वाधीन झाला असतां
 हरकत नाही. कोणी मनुष्य अपखुशीने स्वाधीन झाला असतां, कायदेशीर त्यास धर-
 ण्याचे कृत्य पुरे झाले, व कायदेशीर रीतीने तो ताब्यांत आहे असे समजावे. पोलि-
 सांने कोणास गैरकायद्याच्या रीतीने पकडले असतां, म्हणजे ज्या खटल्यांत, वारंतावरून
 पोलिसास, कोणास धरण्यास अधिकार आहे तशा खटल्यांत, वारंतावांचून, पोलीस जर
 कोणास धरील, तर धरलेल्या मनुष्याच्या किर्यादीवरून, तो पोलीस अन्यायाने कैदेत
 ठेविल्याच्या गुन्यास पात्र होईल. (प्रो. म. ग. ता. १४ जून १८६५ नं० ८४६ व
 अडव्होकेट जनरलचे अभिप्राय ता. २९ मे सन १८६५)

९२. ज्या मनुष्यास धरण्याचे वारंट झाले आहे तो ते वारंट बजाविणारा
 वारंट बजाविण्याच्याशी दंडेली बजावीत असतां त्याशीं बळजोरीने दंडेली करील,
 करणे. तर तो धरिला जावयास ज्या तज्जविजी अवश्यक
 असतील त्या सर्व करण्याचा अखत्यार वारंट बजाविणारा पोलीस कामगार
 अगर दुसरा मनुष्य ह्यास आहे.

१. ह्या कलमाबरोबर पीनलकोडचे क. ९९ वरील समजूत घ्यानांत ठेवावी; व
 ज्या वेळेस एखाद्या मनुष्यास पकडावयाचे असेल, तेव्हां जितकी देवेल तितकी त्याला
 खबर द्यावी (किर्यादीची) असे न केल्यास, आपले संरक्षण करण्याची तो सबब सांगू
 शकेल. (मि. प्र. ४८)

२. कलमे ७८ व ९२४ पीनलकोडची पहा.

३. धरण्यास दंडेली कोणती समजावी, ह्याविषयी विचार केला असतां दंडेली
 करण्यासाठीं मारक शास्त्र घेतले, तर दंडेली समजावी. हें बाजवी होईल. ह्याविषयी
 नियम असा आहे की, वारंट बजाविण्याचे काम चालविले असतां, आपल्या निवास
 धोका येईल, असे मानण्यास त्या कामगारास कारण असल्याशिवाय दंडेली झाली